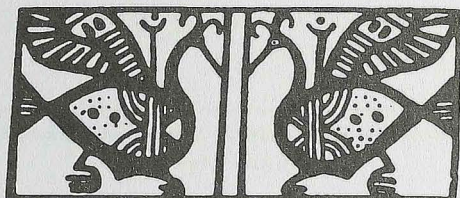

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ, ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, ΜΙΜΗΣ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ,
Μ. ΒΥΡΩΝ ΡΑΪΖΗΣ, ΣΤΕΛΙΟΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΟΡΝΑΡΙΤΗΣ, ΑΝΤΡΕΑΣ
ΜΑΡΑΣ, ΥΒΟΝΝΗ ΑΡΝΟΚΟΥΡΟΥ-ΚΕΡΕΣΤΕΤΖΗ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΓΛΑΥΚΟΣ
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ, GIOVAN BATTISTA GIRALDI, Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ, ΓΙΩΤΑ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ-ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑ, FELIX FABER, ΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, ΚΩΣΤΑΣ
ΚΑΤΣΩΝΗΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΡΑΝΗΣ, ΣΑΡΑΝΤΟΣ
ΚΑΡΓΑΚΟΣ, ΚΙΚΑ ΟΛΥΜΠΙΟΥ, ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΜΙΣΡΑΧΗ, ΣΩΤΗΡΟΥΛΑ ΠΑΛΑΝΤΖΗ-
ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ, ΕΛΕΝΗ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΟΥ, ΑΓΑΘΗ ΓΙΑΓΚΟΥΛΛΗ

416

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΕΤΡΑΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνη εκδότρια: ΛΟΥΛΛΑ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Ἀνδροκλέους 2, 1060 Λευκωσία

Τηλ. 22764900

Τὸ Περιοδικὸ ἐκδίδεται ἀπὸ Ἐπιτροπὴ Φιλολόγων καὶ Λογοτεχνῶν.

Ἐτήσια συνδρομὴ	Κ£6.00
Ἐτήσια συνδρομὴ Ἑλλάδος	€25
Ἐτήσια συνδρομὴ ἐξωτερικοῦ	€25 ἢ \$30
Τιμὴ τεύχους	Κ£2.50
Συνδρομὴ γιὰ βιβλιοθήκες, σχολεῖα καὶ Ὄργανισμοὺς	Κ£10.00
Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Φωτογραφίες ἐπιστρέφονται. Ἀνάτυπα πληρώνονται στὸν τυπογράφο.	

Γιὰ τοὺς συνδρομητὲς Ἑλλάδος:

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ - Λογαριασμός 080/51260530

στὸ ὄνομα Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης.

Αἰτιολογία: Συνδρομὴ Περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος»
καὶ νὰ ἀποστέλλεται στὸ περιοδικὸ ἢ ἀπόδειξη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀνδρεανὴ Ἡλιοφώτου: Ἑλλάδα τῆς Αἰολικῆς	77
Θανάσης Παπαθανασόπουλος: Προσευχή	78
Μίμης Ἰακωβίδης: Τὶ νὰ τὰ κάνει, Τετράστιχα	79
Μ. Βύρων Ραϊζης: Ἡ Σουλιώτισσα Μητέρα (1825)	80
Στέλιος Παπαντωνίου: Ἐπιστροφή	81
Δημήτρης Τορνარიτῆς: R.M.S. Τιτανικός	82
Ἀντρέας Μαρᾶς: Πορεία	83
Ἰβόννη Ἀρνοκούρου-Κερεσετεζή: Ἀκριβό μου	84
Κύπρος Χρυσάνθης: Ἐπίνικος στὸν Πυθιονίκη Ἀρίστωνα	85
Γλαῦκος Ἀντωνιάδης: Ὁ καπετὰν Γιαταγάνας	87
Giovan Battista Giraldi (μτφ. Γ. Χατζηκωστής): Ὁ Μαῦρος τῆς Βενετίας	94
Γιώτα Παρασκευᾶ-Χατζηκώστα: Πρωῖνὸ Καλοκαιριοῦ	95
Felix Baber (μτφ. Γ. Χατζηκωστής): Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Κύπρον στὰ χρόνια τῆς Φραγκοκρατίας	96
Κύπρος Χρυσάνθης: Βεβαίωση, Ἄτιτλο	105
Νίκος Παναγιώτου: Φρίξος Πετρίδης, ὁ Δάσκαλος	106
Μίμης Ἰακωβίδης: Μὴν ἀφήσεις	115
Κώστας Κατσώνης: Κώστα Μόντη, «Κλειστὲς Πόρτες»	116
Γιώργος Ἀναγνώστου: Παράθυρο στὸ Σκοτάδι	123

(Συνέχεια στη σελ. 75)

Τὸ περιοδικὸ ἐπιχορηγεῖται μερικῶς ἀπὸ τὶς Πολιτιστικὲς Ὑπηρεσίες τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ Πολιτισμοῦ καὶ τῆς Δαϊκῆς Τράπεζας.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
Ίδρυτής: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΜΖ'

ΜΑΪΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2007

ΑΡ. 416

ΕΛΛΑΔΑ ΓΗΣ ΑΙΟΛΙΚΗΣ

Ἀμέτρητα φορτία φῶς ἀφήνει
στά πόδια σου, Γῆ Αἰολική,
ἢ γλαυκὴ τοῦ Αἰγαίου διαφανάδα.
Νεράϊδες δροσόλουστες τὰ Μοσχονήσια,
μεθυσμένα ἀπ' τὰ μύρια τους μύρα
ἀπλώνουν ἐμπρός σου τὰ θεσπέσια μέλη.
Οὐράνιο μήνυμα ἐξαΐλώνει τὴν πλάση,
γελοῦν φωτοπεριχυτοὶ οἱ γιαλοὶ
κι' ἡ σοφία πουλὶ γοργοπτεροῦγο
περιτρέχει τὴ θεόμορφη Γῆ.
Ἐδῶ πρωτανέτειλε τῆς γνώσης τὸ φῶς
κι' ὁ λογισμὸς τῶν Ἑλλήνων θεμέλιωσε
τοῦ ἀναρχοῦ Λόγου τὴν πρώτη Ἀρχή.

Κατάντικρυ ἡ Λέσβος βαθύκολπη,
μὲ τὸ καθάριο βλέμμα τῶν βουνῶν,
τὴν τρισμακάριστη εἰρήνη τῆς ἐλιᾶς,
σμαράγδι λαμπροπράσινο, σὲ χαιρετάει.
Ἑλλάδα Γῆς Αἰολικῆς, πού μὲ τῆς Μούσας σου*
τὸ γλυκολάλο στόμα μελωδεῖς
τοῦ ἔρωτα τίς φλογερὲς λαχτάρεις.
Λέσβος πολὺβλαστη, χελιδονοφωλιὰ τῆς πίστης,
τοῦ Ταξιάρχη τὰ φτερά σὲ σκέπουν.
Ἑλλάδα Γῆς Αἰολικῆς, ὁ κόσμος σου δόξα Θεοῦ,
φῶς πού πατεῖ χαρούμενο
τὸ Χάρο καὶ τὸ Χρόνο.

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ

* Οἱ ἀρχαῖοι ἀποκαλοῦσαν τὴ Σαπφῶ «δεκάτην Μοῦσαν καὶ Λεσβίαν ἀηδόνα»

ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Τοῦ ἐλαχίστου Νεκταρίου Κεφαλαῖ
εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον
διὰ τὴν εὐδωσιν τοῦ ἔργου του εἰς Αἴγιναν.

Κυρία Θεοτόκε, τὸ γνωρίζω:
δεῖ ἡμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν,
κάτι ὄχι καὶ τόσον εὐκόλο, νομίζω.
Ὅμως δὲν ξέρω πόσα βάσανα μπορῶ
καὶ μηχανορραφίας νὰ σηκώσω ἀκόμα.
Ὁ ἀρχαῖος περηνιστής, ὁ κακοήθης,
μὲ τρομερὰν μὲ ἀπειλεῖ καταστροφὴν·
ἐπὶ ξύλου κρεμάμεναι αἱ ἐλπίδες μου.

Τὰ πτωχικὰ ἐνδiciαιτήματα τῶν ἀδελφῶν μου
κινδυνεύουν νὰ κατεδαφισθοῦν ἀπὸ τὸν πονηρὸν
καὶ ἀνηγέρθησαν μὲ οἰκονομίας ὡς γνωρίζετε.
Μὰ αὐταὶ δὲν ἦσαν ἀκριβῶς οἰκονομίαι·
τιμίον αἵματος καὶ ἰδρωτὸς ἦσαν θρόμβοι.
Ὅμως δὲν ἐκάμφθη ὁ πανόπτης ὀφθαλμὸς·
μᾶς βλέπει καὶ ἐλπίζομεν πρὸς τὸ καλύτερον.
Δὲν ἠμποροῦμεν ὅμως καὶ νὰ μὴ φοβούμεθα
ὅταν ἡ ἀπειλὴ βρυχᾶται ἐντὸς μας.

Κυρία Θεοτόκε, Σᾶς παρακαλῶ καὶ πάλιν
μεσιτεύσατε εἰς τὸν πανσθενουργὸν υἱὸν Σας
ἵνα μοῦ ἀποστείλει τὴν κατάφασίν Του
καὶ βοηθῆστε με ὅπως ὀδηγήσω ἀσφαλῶς
τὸ μικρὸν μου κεκρυμμένον ποίμνιον
εἰς τρίβους οὐρανοῦ πολιτεύματος.

Κατήνησα ξεφτίδι τοῦ παραδαρμού
μουσκεύων τὸν ὀλίγον ἄρτον μου εἰς τὸ δάκρυ.
Ἐξῶθεν τῆς καλύβης μου τὰ κυπαρίσσια,
οἱ συμμονάζοντες ἐτοῦτοι γείτονές μου,
αἰσθάνονται τὴν λύπην μου καὶ κύπτουν.

Μὰ Ἐσεῖς, Κυρία, ξέρετε καλύτερον
τὰς ἀλαλήτους μου στεναχωρίας
τοὺς προπηλακισμούς καὶ τὰς ὑποτιμήσεις
ποὺ τὴν καρδίαν μου χειμάζουν τόσον.

Μὴ μὲ ἀφήνετε, μὴ μὲ ἀφήνετε παρακαλῶ
 ἐν ταραχαῖς καὶ ἀμφιβολίαις μοναχόν μου.
 Ἄλλωστε τὸ γνωρίζετε καλῶς:
 Μικρὸν τὸ ἀνάστημα ποῦ διαθέτω,
 μικρὸν ἐπίσης καὶ τὸ ἔργον ποῦ ἐπιχειρῶ.
 Μονάχα ὁ σταυρός μου εἶναι μεγάλος.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΙ ΝΑ ΤΑ ΚΑΝΕΙ

Τι να τα κάνει τώρα τα κεριά
 – Να φωτίσουν τι;
 Είναι πια αργά το βράδυ
 θα πέφτει πάντα στα νερά .
 Στη νοτισμένη πόλη

ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑ

Ανθούνε οι σκέψεις γιορτάζουν
 Οι λέξεις στη σιωπή
 Κ' η ποίηση χαρούμενη
 Προβάλλει φωτεινή
 Γιατί τόσο γρήγορα να φεύγει
 Μια ωραία στιγμή
 Γιατί να μη μπορεί
 Για πάντα να κρατήσει;
 Όλα φεύγουν και χάνονται
 Μένει ακόμα τ' όνειρο
 Σαν μόνο καταφύγιο
 Όπου όλα επιτρέπονται.

ΜΙΜΗΣ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ

Η ΣΟΥΛΙΩΤΙΣΣΑ ΜΗΤΕΡΑ (1825)

της Felicia Dorothea Hemans (1793-1835)

Στητή στην πιο ψηλή κορφή,
στον καταγάλανο ουρανό:
Με μια πικράδα στη μορφή,
στα μάτια φέγγος σκοτεινό.

«Αγόρι, τους θωρείς καλά – μέσα σε πεύκα σκιερά
βλέπεις που θώρακας εχθρού αστράφτει τόσο λαμπερά;
Είδες γυαλάδα φωτεινή στο κράνος του κατακτητή;
Μωρό μου που 'χεις λικνιστεί στην αγκαλίτσα μου αυτή,
θα πήδαγες όλο χαρά απ' της μαμάς σου αγκαλιά;
Σού κόστισε η θέα αυτή ένα πατέρα και φιλιά!»

Γιατί επέσαν στα στενά τα βράχια, πιο χαμηλά,
Σουλιώτης κύρης με το γιο:
Σωροί κουφάρια εχθρικά όμως πληρώσανε καλά
τούτο το διάβα τους στερνό.

«Διαβήκανε το χείμαρρο κι έρχονται με μανία,
αλίμονο στην ορεινή και σπιτική εστία!
Κει που το δόρυ κυνηγού πεσμένο είναι σιμά του,
Κει που της λύρας ο σκοπός ήταν γλυκός στ' αφτιά του,
Κει όπου σε νανούριζα, μωρό μου αγαπημένο,
Θα μένει μόνο ίχνος μας στο χώμα ματωμένο!»

Και τώρα ήχος βούκινου ακούγεται τρανός,
και τα νταούλια τώρα θορυβούνε,
ώσπου σείονται αιθέρια υψηλά και ουρανός,
ωσάν γκρεμνός και κοίλωμα άγρια να αντηχούνε.

«Ακου, παιδί μου χαρωπό, φανφάρα κουβαλούνε!
Οι σάλπιγγες στην ερημιά του Σούλι τί λαλούνε;
Σού φωτίζουνε τα μάτια με φωτιά τόσο γοργή
σαν ματιά τ' αρματωμένου κύρη σου γεμάτη οργή;
Σιωπή! – σου λέω, ήσυχα – γενναίους εθωρούσες.
Τώρα εάν τον έβλεπες δεν θα χαμογελούσες!»

Μα η κλαγγή του ατσαλιού κοντύτερα σιμώνει,
κι απλώνεται ολόγυρα τυμπάνου η βροντή.

*Το βούισμα του βούκινου όλο και δυνάμωνει,
περνώντας απ' το πέρασμα το σκοτεινό, εκεί.*

*«Ακούεις τον αλλαλαγμό της άγριας χαράς τους;
Λεύτερο εγώ σε γέννησα, αγόρι μου – μακρούά τους –
Λεύτερος και παινεμένος του λεβέντη μου ο γιος!
Όπως σ' ευλογάω τώρα, έτσι σ' ευλογούσε αυτός!
Ναι, με δίχως αλυσίδες πρέπει οι δικοί του να 'ναι –
Λευτεριά, μικρέ Σουλιώτη, μάνα, γιός αποζητάνε!»*

*Κι απ' την απότομη κορφή αυτή πηδά,
σφιχτά κρατώντας τ' όμορφο παιδί
Μία μαντήλα στον άνεμο γοργή πετά
κι όλα τελειώσαν – μια κραυγή!*

M. ΒΥΡΩΝ ΡΑΪΖΗΣ
(Μετάφραση)

Ο χορός του Ζαλόγγου στο έργο της πλέον πολυδιαβασμένης Αγγλίδας ποιήτριας όλων των εποχών.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

*Πλάκα σκοτάδι
μαγνάδι ανερώτητο πυκνό
σκουντουφλούμε στο μέτρημα των κεριών
σ' ένα χάσμα βαθύ
χάος βυθού πυθμένας
το άχρονο αιώνιο ακατάληπτο
μιας αγχόνης στο λαιμό
που θέλει ακόμα να ψάλλει
στον αναμενόμενο, ελθόντα,
παθόντα, αναστάντα, αναληφθέντα
και θεώσαντά με τον ελάχιστο.*

ΣΤΕΛΙΟΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

R.M.S. TITANIKΟΣ

Τεράστιο επίτευγμα, τιτανικό καράβι
μαστόροι μύριοι μάχονται μήνες εννιά σαν σκλάβοι
με της φωτιάς το πύρωμα να σε σφυρηλατήσουν
απ' την κοιλιά του ατσαλιού να καλο-ξεγεννήσουν

Χιλιάδες τόνοι σίδηρο στα σπλάχνα σου Θηρίο
ν' αντέχεις των ωκεανών το βάθος και το κύο.
Χιλιάδες οι καμπίνες σου, χιλιάδες ναυτεργάτες
αγόγγυστα να βοηθούν χιλιάδες επιβάτες.

Τα είχες όλα περισσά, πομπώδη και λουσάτα
από τα καταστώματα στου μάγερα τα πιάτα.
Σαν έπλεες καμαρωτά στο πρώτο σου ταξίδι
του κόσμου ήσουν τ' όνειρο, της θάλασσας στολίδι.

Τρεις νύχτες έσχιζες γοργά τ' ωκεανού το κύμα
κυλούσαν όλα μια χαρά, πηγαίναν όλα πρίμα.
Την τέταρτη την παγερή την ερεβώδη νύχτα
που η σελήνη κρύφτηκε κι ο Αίολος αλύχτα...

– Παγόβουνο ίσα μπροστά, φωνάζει ο λοστρόμος
στη γέφυρα εκούρνιασε ο φόβος και ο τρόμος.

– Παγόβουνο ίσα μπροστά, βαράτε την καμπάνα
και η κλαγγή κομμάτιασε του κόσμου τη νιρβάνα.

– Παγόβουνο ίσα μπροστά, γυρνάτε το τιμόνι
στου πάγου το αγκάλιασμα να μη βρεθούμε μόνοι.

– Παγόβουνο ίσα μπροστά σαν γλιστερός τιτάνας
Βοηθήσέ μας Παναγιά κι εσύ ευχή της μάνας.

Στριγγλίζουνε δαιμονικά πιστόνια και προπέλα
στριφογυρίζουν τα νερά κι η πλώρη πηγαίνελα
σφυροκοπά τους κρόταφους του καπετάνιου η σκέψη
σφυρά η τιμονιέρα του το πλοίο για να στρέψει.

Ωσπου τριγύρω ν' ακουστεί η θλιβερή καμπάνα
Ωσπου να σφίξει αγκαλιά τ' αγόρι της η μάνα
Ωσπου στα ματοτσίνορα να μαζευτεί ιδρώτας
Ωσπου να γίνει έγκαιρα η αλλαγή της ρότας.

Το πλοίο, ο Τιτανικός βρισκότανε στον πάτο
 με δυο χιλιάδες πτώματα στ' αμπάρια του γεμάτο.
 Το κήτος το ατσάλινο που τόχαμε καμάρι
 της Φύσης μι' άδολη σπρωξιά αμέσως το φουντάρει.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΟΡΝΑΡΙΤΗΣ

ΠΟΡΕΙΑ

Άπλωσα τη ψυχή μου να στεγνώσει
 στις βέργες της αγριοκουμαριάς
 ακούμπησα το χέρι μου – μην πέσω
 στον ώμο του μοναχικού ασπάλαθου
 σκούπισα με τη ματωμένη χούφτα μου
 τον αρμυρό ιδρώτα από το μέτωπο
 κράτησα την ανάσα μου – σ ... σ ... σωπάτε
 μη ξυπνήσουνε οι σαύρες που κοιμούνται
 στα δροσερά σαλόνια της ξερολιθιάς –
 έβρεξα μ' έψημα τα ξεραμένα χείλη
 κι ένιωσα το φιλί της Κύπρος μου.

Αγαπημένο καρυδότσουφλο, πού πας; πού πας;

Γέμισα την καρδιά μου κοκκινέλι
 και πήρα τον ανήφορο – ψηλά, ψηλά·
 έκλεισα τ' αστροπελέμι που 'χε ο Δίας παρά πόδας.

Με το 'να χέρι πληγωμένο από τ' αγκάθια
 των άγριων τριανταφυλλιών
 στο άλλο χέρι ένα μπουκέτο με χαμόγελα
 τραβάω εμπρός για να προλάβω
 πριν φτάσει η Δευτέρα Παρουσία
 να παγιδεύσω τους κουρσάρους
 πριν βγουν από τον όρμο και πέσουνε στο πλιάτσικο.

ΑΝΤΡΕΑΣ ΜΑΡΑΣ

«ΑΚΡΙΒΟ ΜΟΥ»
(Σ' όλα τα παιδιά του κόσμου)

Χρόνια στη χρυσοπηγή
ο ήλιος τραγουδούσε το ζευγάριμα της μέλισσας
κι η αζαλέα του έρωτα
ανθούσε μεσ' το καταχείμωνο.
Δε λησμονώ, τα φούξια, τα βεγγαλικά
πούκαιγαν στο περβάζι
το δυόσμο, το βασιλικό, την αριπαρόρριζα.

Κι ήταν με τις Αλκνονίδες
που κάρπισε στον κόρφο μου η πασχαλιά.
Με το σάλπισμα του κορυνδαλλού
στο ορθρινό ξύπνημα
γητεύω, ολημερίς, με το τραγούδι της Σαπφώς
τα αυγινά σαλπίσματα των κυκλάμινων.
Το δειλινό μούχρωμα της βιολέτας
κι απ' τα πανέρια της Άνοιξης
περισυλλέγω
δοξαστικά εγεροτήρια του Ζέφυρου
της παπαρούνας
να στα κρεμάσω στο λαιμό σου
ακριβό μου!
Πανάκριβο γιορντάνι.

Σ' αγαπώ! Χελιδόνι
στο καταχείμωνο όταν μου ψιθυρίζεις
μύθους του Μαγιού.
Με το ξεφωνητό της αλύτρωτης αιχμαλωσίας μου
ζητωκραυγάζω!
Μαζί θα πλέξουμε το παραμύθι
του όψιμου Απριλιού.
Οδυσσεάς να καταλαγιάσω
και λιόσπορος στην πηγή σου καρπερός.

Δρόσος στο χώμα σου να ξαποστάσω
δεντρί προγονικής θύμησης
σήμαντρο γρούλου μεταμεσονύχτιου
κι αγιόκλημα πελαγινό.

Σαν απ' ορφικής λύρας, λες, το αντιλάλημα,
είναι η ηχώ της φωνής σου που με καλεί,
μήνυμα,
με τις μύχιες φωνές του.

Εαρινή ιαχή να ξεχυθώ
φωτοπλημμύρα της θάλασσας και του φθινοπώρου
χρυσοπλουμίδι του ηλιοτρόπιου,
να Σε χορτάσω χυμούς
ιανθους φθόγγους χαράς!

ΥΒΟΝΝΗ ΑΡΝΟΚΟΥΡΟΥ-ΚΕΡΕΣΤΕΤΖΗ

ΕΠΙΝΙΚΟΣ ΣΤΟΝ ΠΥΘΙΟΝΙΚΗ ΑΡΙΣΤΩΝΑ ΤΟΥ ΝΙΚΩΝΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΡΠΑΣΙΑ (200 π.Χ.)

Ἐπισωρεύουνε δεινά, σέ πράξη ἢ λόγο, οἱ ἄφρονες·
καταρρακώνουν τῆς ψυχῆς τὴν κάθετο.
Συμμετρικὰ πλουτίζουν τ' ὄνομα καὶ τῆς φυλῆς τὴν κεφαλή
ἢ ἄσκηση πνεύματος κ' ἢ γύμναση μελῶν:
ἰσόμετρον ἢ ἀξία ψυχῆς καὶ σώματος
γραφές Θεοῦ.
(Θὰ λυπηθῶ νὰ χάσω τὴν πνοή καλλιγράμμου κορμιοῦ,
ποῦ σημαδεύει μὲ τὸ σχῆμα του τὸ φῶς,
θὰ λυπηθῶ νὰ κατατεμαχίσω τὴν ψυχὴ
ὅταν ζητᾶ νὰ ζεσταθῆ στὴ διαύγεια).

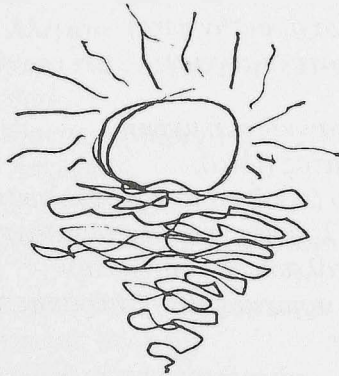
ἽΩραίους ἐφήβους καταγράφει ἡ μνήμη
στὴν εὐτυχία τ' ἀθλήματος (ἰδέα),
στῆς ἄμιλλας τὸ μέτρο (πράξη ἀπὸ κρυστάλλωση Θεοῦ)·
κρίνους σέ ἀγρό· στίς λογικὲς γραμμὲς τῶν πανελλήνων ἐκπροσώπων –
δεμένες ἐντολές τῶν πόλεων οἱ ἐκπρόσωποι –
ἀνάπαυλα καὶ μέτρον ἁρμονίας μὴν ξεπεράσης πιά τὸ μέτρο
σὰν σχήματα ρητόρων·
ἡ νίκη ἔναι πρεσβεία.
ἽΩραίους ἐφήβους καταγράφει ἡ μνήμη
σὲ δελφικὸς ἐπίνικους γεμάτους βλέμματα.

Ἀρίστωνα, κορμί και νοῦ ἄριστο
κατάθεσες σέ νίκη πιό ἄριστη ἀπ' ὅ,τι
στήν πεθυμιά του χάραξε ὁ πατέρας σου ὁ Νίκωνας
βλαστός και κάτοικος τῆς Καρπασίας τῆς πλουτοθρόφας,
τῆς Κύπρου καύχημα.

Ἡ νίκη σου τοὺς αἰῶνες κεραυνοβολεῖ,
ἰσοτιμᾶ λαὸ κι' ἡμίθεους
(ἁμαρτωλὴ ἔκφραση μιὰ σύγκριση μὲ Θεό),
διδάσκει πόσο ἡ δόξα ταπεινώνει
τὴν ἄχρωμη ἰσοπέδωση τοῦ χρόνου,
και μελετᾶ τὸ χῶρο ποὺ τὸν λένε Κύπρο
κι' ἐγὼ τὸ λέω τῆς Λευτεριᾶς σκυτάλη
(φυλῆς σπονδὴ, σπονδὴ Θεοῦ).

Μετάφρασα σέ λόγο ζωντανὸ τὸ πνεῦμα
ποὺ ζεῖ στ' ἀρχαῖο τ' ἀπόσπασμα.
Τὴν ὄσφρηση λατρεύω τῶν ποιητῶν
σ' ἔργα ἔθνικὰ και τῆς μπιστεύομαι τῆ σύνθεσι:
τὸ μάτι ἐφήμερα κοιτᾶ.
Παρακαλῶ, ἓνα κόκκο λευτεριᾶς ἑλληνικῆς
γι' ἀνταμοιβὴ τῶν μέτρων μου, ὦ Ἀπόλλωνα.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΓΙΑΤΑΓΑΝΑΣ

Στα νιάτα του είχε πάρει μέρος στα Οκτωβριανά του 1931. Είχε μάλιστα διακριθεί αφού κατέβασε την αγγλική σημαία από τον ιστό του σχολείου της μικρής μας πόλης όπου την είχαν υψώσει οι Εγγλέζοι αφού προηγουμένως είχαν κατεβάσει την ελληνική την οποία είχαν βάλει εκεί οι διαδηλωτές.

Τότε, το 1931, πρέπει να ήταν γύρω στα τριάντα του χρόνια, έμπορος οινοπνευματωδών ποτών, πετυχημένος ναυτιλιακός πράκτορας και εξαγωγέας διαφόρων γεωργικών προϊόντων, όπως χαρούπια, σταφίδες, ακατέργαστο μέταξι, ξηροί καρποί και δεν ξέρω εγώ τι άλλο. Ο Σταύρος ήταν ψηλός, ελάχιστα μελαχρινός, λεπτός, αθλητικός, γεροδεμένος, με κατάμαυρα μαλλιά σαν του κοράκου. Μαλλιά κατάμαυρα που διατήρησε μέχρι τα βαθιά του γεράματα. (Όχι, δεν τα έβαφε, ήταν κατάμαυρα από φυσικού τους, αφού η μάνα του, που πέθανε στα 90 της, δεν είχε έστω και μια άσπρη τρίχα στο κεφάλι της). Το μεγάλο καμάρι του Σταύρου ήταν το κατάμαυρο τσιγκελωτό του μουστάκι το οποίο και έστριβε χαρακτηριστικά όταν μιλούσε για τις ηρωικές ή τις ερωτικές του περιπέτειες. Το μουστάκι αυτό το διατήρησε μέχρι το θάνατό του, πολλές φορές μάλιστα όταν ήθελε να διαβεβαιώσει το ακροατήριό του για τα κατορθώματά του ορμιζότανε σ' αυτό. Έλεγε:

– Να το κόψω αν λέω έστω και το παραμικρό ψέμα.

Ο Σταύρος ήταν άνθρωπος ντόμπρος, έντιμος, καλός όσο δεν παίρνει. Είχε όμως ένα κουσούρι. Του άρεσε πολύ να περιαιτολογεί, να διηγείται διάφορες περιπέτειές του στις οποίες φαινονταν καθαρά οι μεγάλες του επιδόσεις στους δυο αυτούς τομείς για τους οποίους έκανα λόγο πιο πριν. Τις ιστορίες του, παραφουσκωμένες βέβαια, για τα ερωτικά ή τα ηρωικά του κατορθώματα τις διηγότανε στην παρέα του με την οποία έπιναν μαζί στη λέσχη «Ένωσις», όπου σύχναζε και αφού έπινε αρκετά κονιάκ ή ούζα ανάλογα με την εποχή του χρόνου. Όπως καταλαβαίνετε του άρεσε πολύ το ποτό και γι' αυτό κάθε βράδυ, μετά το λιτό βραδινό φαγητό του στο σπίτι, έπαιρνε το ποδήλατό του και κατέβαινε στη λέσχη «Ένωσις» όπου και απολάμβανε μαζί με τους άλλους φίλους του τα προϊόντα της απόσταξης των αμπελοουργικών προϊόντων, κρασί, ζιβανία, κονιάκ διαφόρων τύπων και άλλα.

Τώρα να μου πείτε, γιατί ένας τόσο καλός άνθρωπος και σεβαστός έμπορος να αρέσκει στα οινοπνευματώδη, και γιατί να του αρέσει τόσο πολύ να αφηγείται παραφουσκωμένες ιστορίες με ήρωα τον εαυτό του; Νομίζω πως η απάντηση βρίσκεται στην κακή οικογενειακή του κατάσταση. Η γυναίκα του ήταν μια γλωσσού, σχεδόν στριμμένη, που δεν τον άφηνε σε ησυχία όσην ώρα βρισκόταν στο σπίτι του. Έτσι αντί να την έχει να τον κουκουφά από την στιγμή που πήγαινε στο σπίτι μέχρι την ώρα που έπεφταν για ύπνο, έτρωγε το απλό βραδινό φαγητό του και μετά έπαιρνε το ποδήλατό του και πήγαινε στη λέσχη «Ένωσις» όπου και περνούσε 2-3 ώρες απόλυτης ευτυχίας. Έπινε ούζο ή κονιάκ, ανάλογα με την εποχή του χρόνου ή με το κέφι του, τσιμπολογούσε μεζέδες, έλεγαν διάφορες φανταστικές ή πραγματικές

ιστορίες με τους φίλους του και μερικές φορές πήγαιναν όλοι μαζί στο διπλανό καφέ-αμάν όπου και έβρισκαν την απόλυτη χαρά και σεξουαλική ικανοποίηση στην αγκαλιά αλλοδαπών καλλιτεχνιδων.

Τι όμως γινότανε στο σπίτι κατά την επιστροφή του; Αυτό είναι ολοφάνερο. Η συμβία του άρχιζε τον εξάψαλμο, έλεγε, έλεγε και σταματημό δεν είχε. Όμως ποιος την άκουε; Ο Σταύρος σίγουρα όχι. Ήταν σουρωμένος όσο δεν παίρνει, άκουε τις φωνές της Βενετίας τις οποίες μέσα στη μέθη του έπαιρνε για γλυκόλογα, στα οποία και απαντούσε αναλόγως, πράγμα που έκανε τη Βενετία εντελώς εκτός εαυτού τόσο, ώστε να μην ξέρει τι λέει. Πολλοί στη μικρή μας πόλη έλεγαν πως ο Σταύρος δεν ήτανε από πάντα πότης. Έλεγαν πως έγινε οπαδός του Βάκχου για να γλιτώσει από τη γλώσσα της Βενετίας της γυναίκας του.

Στην ηλικία των 20-25 χρόνων ο Σταύρος είχε μια πολύ αξιόλογη προσφορά στον ελληνισμό της μικρής μας πόλης. Είχε τότε εμφανιστεί ένας τούρκος παλαιστής δυνατός και ψυχωμένος όσο δεν παίρνει. Έκανε επιδείξεις των δυνάμεων του και προκαλούσε οποιονδήποτε ήθελε να τον παραβγεί είτε στο λύγισμα σιδερένιων λουστών είτε στη μεταφορά πολύ βαριών λιθαριών είτε στο πάλεμα. Η πρόκληση απευθυνόταν σε τούρκους και ρωμιούς. Κανένας όμως δεν τολμούσε να τα βάλει με τον Τακίρ. Τότε ακριβώς εμφανίστηκε ο Σταύρος που αποδέχτηκε την πρόκληση. Ο συναγωνισμός πλέον αυτός είχε πάρει μορφή εθνικής αντιδικίας. Την πρώτη Κυριακή έγινε ο αγώνας για το λύγισμα χοντρών σιδερένιων βεργών. Στο θέμα αυτό νικητής βγήκε ο τούρκος προς μεγάλη απογοήτευση των ελλήνων κατοίκων της μικρής μας πόλης. Την επόμενη Κυριακή έγινε ο διαγωνισμός για τη μεταφορά λιθαριών. Όλη τη βδομάδα ο Σταύρος έκανε προπόνηση και οι ικανότητες του είχαν φτάσει στο αποκορύφωμά τους. Πήγε και στην εκκλησία του Σταυρού, του συνονόματού του και προσευχήθηκε από τα βάθη της ψυχής του για τη νίκη. Πράγματι τη μεγάλη στιγμή μπόρεσε να μεταφέρει έναν ογκόλιθο κατά μια οκά πιο βαρύ από αυτόν που μετέφερε ο Τακίρ και μάλιστα σε απόσταση κατά μισό μέτρο πιο μεγάλη από το κανονικό και αυτό το έκανε ο Σταύρος για να δείξει τις δυνατότητές του. Την τρίτη Κυριακή θα γινόταν ο διαγωνισμός στο πάλεμα. Όλα αυτά γίνονταν σε ένα χωράφι ανάμεσα στις δυο συνοικίες την τούρκικη και την ελληνική, γιατί τότε δεν υπήρχαν ούτε γυμναστήρια ούτε και άλλοι τόποι για τέτοιου ή άλλου είδους αθλήματα. Το έπαθλο θα ήταν ένα γιαταγάι που το είχε αθλοθετήσει το δημοτικό συμβούλιο της μικρής μας πόλης στο οποίο σύμβουλοι ήσαν 4 έλληνες και τρεις τούρκοι. Το απόγευμα λοιπόν της Κυριακής είχαν όλοι οι πολίτες μαζευτεί στο σημείο της πάλης χωριστά οι έλληνες από τους τούρκους. Η πάλη κράτησε αρκετή ώρα και μετά από κάποιες αμφίρροπες φάσεις νικητής αναδείχτηκε ο Σταύρος, ο οποίος από τότε ονομάστηκε «καπετάν γιαταγάνας».

Αυτό το γιαταγάι το είχε ο Σταύρος τοποθετημένο σε περίοπτη θέση στο σαλόνι του σπιτιού του και το επιδείκνυε σε κάθε ένα που πιθανόν να ήθελε να μάθει την προέλευσή του. Αυτά μέχρι τον αγώνα του 55-59 οπότε και το γιαταγάι κατασχέθηκε, σαν επικίνδυνο όπλο, από τους Άγγλους.

Εκεί στη λέσχη «Ένωσις» σύχναζαν διάφοροι τύποι της μικρής μας πόλης οι περισσότεροι από τους οποίους ήσαν οπαδοί, όπως και ο Σταύρος, του Βάκχου. Όλοι

περίμεναν τη σειρά τους για να πουν τα μικρά ή μεγάλα κατορθώματά τους. Μερικά αληθινά, άλλα αληθινά μεν αλλά παραποιημένα δεόντως ώστε αυτός που τα έλεγε να φαντάζει ήρωας στα μάτια των φίλων του και άλλα εντελώς φανταστικά. Ανάμεσα σε όσους έλεγαν τα κατορθώματά τους ήταν και ο παπά Αρσένιος, στον οποίον άρεσε πολύ ο ποδόγυρος και παρά το σχήμα του έλεγε διάφορες ιστορίες ασύμβατες με αυτό. Ιστορίες που άρεσαν πάρα πολύ στο σεξουαλικά καταπιεσμένο, και φυσικά πεινασμένο, ακροατήριό του που τις άκουγε με μεγάλο ενδιαφέρον.

Το σπίτι του παπά Αρσένιου ήταν απέναντι ακριβώς από το σπίτι μιας πολύ απελευθερωμένης μάνας, της οποίας η κόρη ήταν εξίσου αν όχι και περισσότερο απελευθερωμένη. Η μάνα γλυκοκοίταζε τον παπά και ευχαρίστως θα αμάρτανε μαζί του αν το έφερνε ο Θεός ή μάλλον ο διάβολος. Όμως ο παπάς αν και είχε την ίδια περίπου ηλικία με τη μάνα, τη θεωρούσε μεγάλη και γλυκοκοίταζε την κόρη. Αυτή κατάλαβε πόσο την καψουρευόταν ο παπάς και άρχισε να τον δουλεύει ψιλό γαζί. Μόλις δηλαδή έβλεπε τον παπά στο παράθυρό του να ατενίζει απλανά τον ουρανό, έβγαινε στην αυλή της για να κάνει ηλιοθεραπεία. Πολλές φορές έσκυβε κατά τέτοιον τρόπο ώστε να φαίνονται ολοκάθαρα τα δυο δίδυμα μήλα του νεανικού της κόρφου. Ο παπάς τα έβλεπε και γινόταν κυριολεκτικά ταύρος. Ευτυχώς βέβαια που φορούσε τα ράσα του και έτσι δεν μπορούσε να φανεί η τεράστια διέγερση που του προκαλούσε το άτιμο το θηλυκό. Άλλες φορές ο θηλυκός πειρασμός σκαρφιζότανε άλλα πράγματα για να φέρνει το δύστυχο τον παπά σε πολύ δύσκολη θέση. Έμεινε μόνο με το κυλοτάκι της και το σουτιέν και στεκότανε απέναντι του σαν ζωντανό άγαλμα της θεάς Αφροδίτης. Είχε βλέπετε η κοπέλα ανακαλύψει το μπικίνι από τη δεκαετία του 1930 ώστε και εδώ όπως και σε πολλά άλλα, κατά φαντασίαν τα περισσότερα, είμαστε πρωτοπόροι. Μερικές φορές μάλιστα έβγαινε για ηλιοθεραπεία χωρίς το σουτιέν ώστε είχε, θα μπορούσα να πω, ανακαλύψει, και το μονοκίνη πρώτη η κοπέλα αυτή και όχι οι μόδιστροι της δεκαετίας του 80. Την κοπέλα που έκανε ηλιοθεραπεία στην αυλή της έβλεπαν και άλλοι γείτονες, όμως αυτοί σιωπούσαν γιατί νόμιζαν πως αν το έλεγαν θα το μάθαινε αυτή και έτσι θα έχαναν το εξάισιο θέαμα. Ο παπάς έλεγε για το θέαμα αυτό στους φίλους του της λέσχης «Ένωσις» και αυτοί, όλο και τον κούρδιζαν για να τον ακούνε και να κάνουν έτσι, ακουστικό έστω, μπανιστήρι. Το πιο ωραίο κομμάτι από τη διήγηση του παπά ήταν η περιγραφή της φωνής που αναγκάστηκε να βάλει στην μπικινοφορούσα νεάνιδα όταν κάποια μέρα, εκτός από το ότι κυκλοφορούσε ημίγυμνη, άρχισε να κάνει και διάφορες ασκήσεις που λίγο έλειψε να τρελάνουν τον παπά Αρσένιο ο οποίος της φώναζε με πολύ δυνατή φωνή:

– Βρα Πέρσα φόρεσε τα ρούχα σου γιατί θα με κάνεις να ξυριστώ.

Αυτά τα έλεγε ο παπάς εις επήκοον όλων την ώρα της κρασοκατάνυξης. Πολλοί από την παρέα έρχονταν στη λέσχη μόνο και μόνο για να ακούσουν τον παπά να λέει ξανά και ξανά το λάιτ μοτίβ της ιστορίας.

– Βρα Πέρσα φόρεσε τα ρούχα σου γιατί θα με κάνεις να ξυριστώ.

Οι περιγραφές του παπά Αρσένιου για τα κάλλη και τις διάφορες πόζες της Πέρσας γίνονταν όταν αυτός και οι άλλοι της παρέας είχαν καταναλώσει αρκετά κονιάκ. Αφορμή για περισσότερα γέλια στην ομάδα της λέσχης «Ένωσις» έδινε ο

Αντώνης ο πρόσφυγας, ο οποίος ήταν πολύ καλός μίμος. Συνήθως έκανε τη φωνή του παπά Αρσένιου και επαναλάμβανε τις ιστορίες του για το μπικίνι της Πέρσας, όπως και για κάποια άλλα περιστατικά που αφορούσαν τον παπά. Μερικές φορές συνέβαινε να τον ακούσει ο παπάς καθώς ανέβαινε τις σκάλες της λέσχης και τότε άρχιζε να βρίζει τον Αντώνη με λόγια κάθε άλλο παρά χριστιανικά, προς μεγάλη τέρψη της παρέας.

Τώρα εγώ άρχισα να γράφω για τον καπετάν γιαταγάνα και αντί γι' αυτόν σας μιλώ για τον παπά Αρσένιο, όμως τόσο ο παπάς όσο και ο Σταύρος έλεγαν τις διάφορες ιστορίες τους στην κρασοπαρέα της λέσχης και αποτελούσαν σημεία αναφοράς για τους κατοίκους της μικρής μας πόλης, έτσι ζητώ συγνώμη για τη μικρή παρέκβαση. Ο Σταύρος λοιπόν έκανε αναφορά στις διάφορες ερωτικές ή ηρωικές του πράξεις, οι περισσότερες από τις οποίες είχαν κάποια ψήγματα αλήθειας. Με τον καιρό και το πες, πες, αυτές άλλαξαν μορφή και θύμιζαν τις περιπέτειες του βαρόνου Μυγκάουζεν. Αρχίζω λοιπόν τις ιστορίες του Σταύρου και ελπίζω πως θα τις απολαύσετε όπως τις απόλαυσα και εγώ όταν τις άκουσα με τα ίδια μου τα αυτιά.

Ο Σταύρος, προτού ανοίξει δικό του μαγαζί και γίνει επιτυχημένος έμπορος, ήταν υπάλληλος κοντά στο μεγαλέμπορο της μικρής μας πόλης τον πασίγνωστο κ. Γεώργιο Πολυκανδριώτη. Όταν λοιπόν ο τελευταίος αποφάσισε πως ο ανεψιός του ο Φιλάρετος έπρεπε να πάει στη Βηρυτό για σπουδές, σκέφτηκε πως ο πιο κατάλληλος για να τον συνοδεύσει ήταν ο υπάλληλός του ο Σταύρος, ο οποίος ήταν και απόφοιτος του εκεί αμερικάνικου πανεπιστημίου.

- Θα προσέχεις το μικρό από τις κακές παρέες;
- Μάλιστα κ. Πολυκανδριώτη.
- Θα τον πάρεις να τον εγγράψεις στο πανεπιστήμιο και θα μείνεις μαζί του μια βδομάδα για να συνηθίσει το παιδί.
- Ό,τι πεις κ. Πολυκανδριώτη.
- Θα φροντίσεις να τον μυήσεις και στο σεξουαλικό ζήτημα.
- Εντάξει κύριε.

Αυτό το «εντάξει» το είπε με κάποιο χαμόγελο, γιατί ο Σταύρος ήξερε πως ο ανεψιός ήταν ήδη περπατημένος στο σεξουαλικό από την ανάπτυξη όμως μεριά.

- Αν χρειαστεί θα μείνεις δυο βδομάδες με το παιδί.
- Με μεγάλη μου ευχαρίστηση κύριε.

Έτσι ανέβηκαν στο πλοίο για το ταξίδι προς τη Βηρυτό. Τόσο ο Σταύρος όσο και ο Φιλάρετος είχαν, μετά μανίας, επιδοθεί κατά τη διάρκεια του ταξιδιού στο παιχνίδι των σεξουαλικών επαφών, ο καθένας με τον τρόπο του βέβαια. Η αλήθεια είναι πως ο Σταύρος είχε πολύ μεγάλη επιτυχία ανάμεσα στο γυναικόκοσμο του πλοίου και μάλιστα τα κατάφερε να έλθει σε στενή επαφή με δυο γαλλοϊσραηλινές κοπέλες που δεν είχαν οποιεσδήποτε αναστολές στο συγκεκριμένο θέμα χωρίς να πάρει η μια χαμπάρι τι γινότανε με την άλλη.

Η επαφή με τις δυο κοπέλες κράτησε 15 μέρες, όσες ακριβώς έμεινε ο Σταύρος στη Βηρυτό για να προστατεύει και να καθοδηγεί το Φιλάρετο. Μια από τις δυο μάλιστα είχε μείνει τόσο πολύ ευχαριστημένη από τις επιδόσεις του Σταύρου, ώστε τον σύστησε και στην πιο καλή της φίλη για να μπορέσει και εκείνη να απολαύσει τα κάλλη και τις αξιοθαύμαστες επιδόσεις του. Αυτά ήταν τα πραγματικά γεγονότα. Ο Σταύρος όμως στις οινοπνευματικές συγκεντρώσεις της λέσχης τα έλεγε παραφουσκωμένα. Μιλούσε για 10 τουλάχιστον κοπέλες, με τις οποίες ήλθε σε στενή επαφή πάνω στο πλοίο, μετά από δική τους πρωτοβουλία. Έλεγε ακόμη πως κατά τη δεκαπενθήμερη παραμονή του στη Βηρυτό είχε τέτοιες σεξουαλικές επιδόσεις με διαφορετικές κάθε φορά παρτενέρ (μιλούσε για τουλάχιστο 80) ώστε όταν επέστρεψε στην Κύπρο είχε χάσει περί τα 5 κιλά. Ακόμη έλεγε πως, όταν κατά τις διακοπές των Χριστουγέννων πήγε, μετά από εντολή του θείου, στη Βηρυτό για να δει το Φιλάρετο, κατά κάποιον περιέργο τρόπο το έμαθαν οι διάφορες κυρίες ή δεσποινίδες με τις οποίες είχε επαφές πιο πριν και αυτές το είπαν στις φίλες τους ώστε έγινε σωστή διαδήλωση έξω και μέσα στο ξενοδοχείο του από τις σεξουαλικά πεινασμένες για αυτόν γυναίκες.

Η περιπέτεια του Σταύρου στη Βηρυτό ήταν μια από τις αγαπημένες ιστορίες που του άρεσε να λέει και να ξαναλέει στους φίλους του της λέσχης. Σχεδόν πάντοτε ξεχνούσε τις λεπτομέρειες και τότε μιλούσε για 10 κοπέλες πάνω στο πλοίο άλλοτε για 20 ή και περισσότερες. Όσον δεν αφορά την παραμονή του στη Βηρυτό, εδώ είναι που άλλα έλεγε τη μια φορά και άλλα την άλλη. Το βέβαιο είναι πως πάντοτε μιλούσε για τη, σχεδόν, διαδήλωση που έκαναν υπέρ του οι νεαρές κοπέλες που όλες ήθελαν να απολαύσουν την ερωτική συντροφιά του.

Μια άλλη *ηρωική* ιστορία που του άρεσε να επαναλαμβάνει στους φίλους του της λέσχης ήταν η ιστορία με τη βύθιση του υποβρυχίου. Όπως είναι γνωστό στους πιο παλιούς κατά τη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου πολέμου οι Άγγλοι είχαν δημιουργήσει το C.V.F. (Cyprus Volunteer Forces) (Κυπριακές Εθελοντικές Δυνάμεις), μια δύναμη δηλαδή που θα περέμενε στην Κύπρο και θα υπερασπιζόταν το νησί σε περίπτωση εχθρικής εισβολής. Για να προσελκύσουν εθελοντές για τη δύναμη αυτή, έδιναν αφενός ένα πολύ καλό μισθό, στα μέτρα της εποχής εκείνης, και αφετέρου ονόμασαν αξιωματικούς, μετά από σχετική εκπαίδευση, κάποιους ευυπόληπτους και με απήχηση στον κόσμο πολίτες. Ανάμεσα στους αξιωματικούς αυτούς ήταν και ο Σταύρος ο οποίος είχε ονομαστεί λοχαγός. Είχε επιλεγεί γιατί λόγω της δουλειάς του ήταν σε άμεση επαφή με τους χωρικούς της επαρχίας και η παρουσία του σίγουρα θα έκανε αρκετούς από αυτούς να εγγραφούν στο C.V.F. Κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης του υπό αυτόν λόχου είχαν πάει για εκπαίδευση στον Ακάμα. Εκεί είδαν ένα πλεούμενο στη θάλασσα το οποίο ήταν μάλλον γερμανικό ή ιταλικό υποβρύχιο. Μόλις το είδαν ο Σταύρος διάταξε «σεντορεία τη φωνή» Πυρ, με τα μαρτίνια της εποχής εκείνης. Όμως οι στρατιώτες του κρύφτηκαν σχεδόν όλοι στους θάμνους που υπήρχαν στην περιοχή. Δίπλα του έμεινε ένας μόνο Τούρκος στρατιώτης ο οποίος είχε νομίσει πως ο λοχαγός του έκανε καταμέτρηση των στρατιωτών και του είπε. «Ικκί εμείναμεν δαμέ εφέντη». Δηλαδή; Έχουμε μείνει μόνο δυο εδώ κύριε. Αυτή είναι η πραγματική ιστορία. Το πλεούμενο στη συνέχεια έκανε κατάδυση και εξαφανίστηκε. Ο Σταύρος όμως ισχυριζόταν πως αυτός και οι άντρες του είχαν καταβυθίσει το υποβρύχιο και απέτρεψαν έτσι ιταλογερμανική απόβαση στο νησί.

Ο Σταύρος είχε βαφτίσει πάρα πολλά παιδιά είτε από τη μικρή μας πόλη είτε από την επαρχία και αυτό λόγω των εμπορικών του δραστηριοτήτων. Οι γονείς των παιδιών αυτών χρησίμευαν σαν εμπορικοί πράκτορές του. Έφερναν στο μαγαζί του χαρούπια, αμύγδαλα, σταφίδα, μετάξι και άλλα τοπικά προϊόντα για εξαγωγή. Οι ίδιοι άνθρωποι έπαιρναν από το μαγαζί του Σταύρου κρασιά, κονιάκ, σαπούνια πράσινα, πετρέλαιο σε τενεκέδες και άλλα βιομηχανικά προϊόντα τα οποία αντιπροσώπευε ο Σταύρος με μεγάλη όπως καταλαβαίνετε επιτυχία, και τα πουλούσαν στα χωριά τους, προς αμοιβαίο όφελος. Θα μπορούσαμε να πούμε, χωρίς ίχνος υπερβολής, πως σε κάθε χωριό της μικρής μας επαρχίας είχε ο Σταύρος και ένα ή δύο βαφτιστήρια. Όταν άρχισε ο αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α., ο Σταύρος ήταν από τους πιο θερμούς υποστηρικτές του και φαίνεται πως είχε και κάποια ψηλή θέση στην Οργάνωση. Λέγεται, και νομίζω πως είναι αληθέστατο, πως μέσα στα βαρέλια με το κρασί που του έστελναν από τη Λεμεσό έβαζαν οπλισμό συσκευασμένο υδατοστεγώς, ή ακόμη πως άλλες φορές έκρυβαν τον οπλισμό στις πόρτες των αυτοκινήτων που έφερναν οινικά προϊόντα από τη Λεμεσό ανάμεσα στο εξωτερικό και το εσωτερικό μέρος τους. Στο μαγαζί του Σταύρου έκρυβαν πυρομαχικά, σφαίρες, περιστροφα, χειροβομβίδες, νάρκες και άλλα. Πολλές φορές ο Σταύρος αγγάρευε τουρκοκύπριους επικουρικούς αστυνομικούς να κατεβάζουν τα διάφορα οινικά προϊόντα και μαζί τους και τον οπλισμό και για αμοιβή τους έδινε διάφορα ποτά ή τους τάζε λούντζα και λουκάνικα τα οποία, παρόλον ότι ήσαν χοιρινά, αυτοί δεν είχαν τον παραμικρό ενδιασμό να τα καταναλώσουν. (Τόσο οι επικουρικοί όσο και οι άλλοι ομοεθνείς τους καταστρατηγούσαν και τους δυο νόμους του προφήτη δηλαδή έτρωγαν και χοιρινό και έπιναν οινοπνευματώδη). Τα όπλα από το μαγαζί του Σταύρου διοχετεύονταν στους αγωνιστές της επαρχίας. Πολλοί που ήξεραν για τη μεταφορά του οπλισμού έλεγαν στο Σταύρο να προσέχει, όμως αυτός ήταν βέβαιος για την καταποσύνη του. Πράγματι μέχρι το τέλος του αγώνα ουδείς είχε υποψιαστεί αυτή τη δραστηριότητά του.

Αρκετοί από τους βαφτιστικούς του ήταν μέλη της Ε.Ο.Κ.Α. και γι' αυτό είχαν συλληφθεί και έμειναν κρατούμενοι σε διάφορα στρατόπεδα συγκέντρωσης μέχρι το τέλος του αγώνα. Έλεγε λοιπόν ο Σταύρος «Καθώς περνούσα με το αυτοκίνητό μου έξω από τα κρατητήρια του Πολεμίου κατάλαβαν κάποιοι βαφτιστικοί μου το αυτοκίνητό μου και άρχισαν να μου φωνάζουν «Τατά, τατά,» (νονέ, νονέ). Εγώ τους άκουσα, σταμάτησα το αυτοκίνητο βρήκα ένα ψηλό κοντάρι, θυμήθηκα τα νιάτα μου, όταν ήμουν πρωταθλητής στο ύψος επί κοντώ, και πήδησα μέσα στα κρατητήρια. Έτρεξαν όλοι κοντά μου και άρχισαν να μου φιλούν τα χέρια και να μου λένε τι τραβούσαν και τι ήθελαν να πω στους γονείς τους. Εδώ κάποιος αναιδήs τον διέκοψε λέγοντας. «Οι επικουρικοί δεν σε είδαν να σε πυροβολήσουν;» «Ναι με είδαν, είπε ο Σταύρος, όμως αυτοί είχαν κάποτε ευεργετηθεί από εμένα και μου κρατούσαν χατίρι. Όχι μόνο δεν με συνέλαβαν ή με πυροβόλησαν παρά με πήραν στο φυλάκιο της εισόδου και με σύστησαν στον Άγγλο υπεύθυνο λέγοντάς του πως είχαν υπηρετήσει υπό τις διαταγές μου στο C.V.F. Ο Άγγλος υπεύθυνος με χαιρέτησε στρατιωτικά και έβαλε τους επικουρικούς να με συνοδεύσουν μέχρι την έξοδο των κρατητηρίων. Ωστε μπήκα παράνομα και βγήκα με τιμές και δόξες».

Όπως έγραψα και πιο πριν ο Σταύρος αντιπροσώπευε μιαν εταιρεία οιοπνευματωδών ποτών στη μικρή μας πόλη και έκανε και εξαγωγές αγροτικών προϊόντων είτε από το μικρό λιμανάκι της Κάτω Χώρας είτε από το Κεραμίδι στην Πέτρα είτε από το Σκαλί στον κόλπο του Κυνηγού. Οι εξαγωγές αυτές γίνονταν με καΐκια γιατί πλοίο ήταν αδύνατο να προσεγγίσει στα μικρά αυτά λιμανάκια. Το γραφείο του Σταύρου ήταν κτισμένο ακριβώς στην έξοδο του τούρκικου λουτρού που υπήρχε στη μικρή μας πόλη και εξυπηρετούσε όσους ήθελαν σχετική καθαριότητα. Το λουτρό αυτό λειτουργούσε Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή για άντρες και Τρίτη, Πέμπτη και Σάββατο για γυναίκες. Οι μέρες αυτές έλεγε ο Σταύρος ήσαν ευλογημένες γιατί μερικές κυρίες, σύμφωνα με τα λεγόμενά του, κατά την έξοδό τους από το λουτρό, πεντακάθαρες όπως ήταν, έμπαιναν κρυφά στο γραφείο του για να απολαύσουν τον παράνομο έρωτα τον οποίο απλόχερα τους πρόσφερε. Οι επισκέψεις αυτές ήσαν πολύ τακτικές, σε σημείο που κάποια στιγμή ο ήρωάς μας έπαθε υπερκόπωση και αναγκάστηκε να καταφύγει σε γιατρούς του εξωτερικού για θεραπεία. Όταν οι γιατροί διαπίστωσαν την αιτία της υπερκόπωσης, του συνέστησαν να δέχεται πιο λίγες επισκέψεις στο γραφείο του, να τις περιορίσει δηλαδή σε εβδομαδιαίες. Αυτή τη συμβουλή τη θεώρησε απαράδεκτη γιατί είχε ξεχάσει πως ήδη βρισκόταν κοντά στα εξήντα. Πότε τέλος πάντων το κατάλαβε; Όταν κάποια μέρα τον επισκέφθηκε μια εξαίρετη, ωραιότατη κοπέλα γύρω στα είκοσι και του εκμυστηρεύτηκε πως οι γονείς της ήθελαν να την παντρέψουν με κάποιο γέρο τον οποίο δεν αγαπούσε, ενώ ήταν σφόδρα ερωτευμένη με κάποιο συνομήλικό της νεαρό. Ο Σταύρος συγκινήθηκε βαθύτατα και προσπάθησε να την παρηγορήσει τόσο με λόγια όσο και με ερωτικά χάρδια. Δυστυχώς όμως το καμάρι του, με το οποίο είχε ικανοποιήσει τόσες και τόσες στερημένες γυναίκες, αρνήθηκε υπηρεσία προς μεγάλη απογοήτευση τόσο του ιδίου όσο και της όμορφης εικοσάρας η οποία σχολίασε, «Κρίμα, γιατί έχασες τόσο εσύ όσο και εγώ, που ήθελα ο γέρος μέλλων γαμπρός να πάρει το μάθημά του όταν δεν θα με εύρισκε παρθένα.» Δεν φτάνει το κάζο που έπαθε ο φίλος μας παρά και σχολίασε λέγοντας, «Έχεις την εντύπωση πως ο γέρος γαμπρός θα το θεωρούσε κακό αυτό που θα γινόταν; Εγώ πιστεύω πως αντίθετα θα το χαιρόταν γιατί δεν θα δυσκολευόταν όταν το βράδυ του γάμου θα πλάγιαζε μαζί σου.»

ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

Ο ΜΑΥΡΟΣ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ (απόσπασμα)

[Ο Giovan Battista Giralaldi (1504-1573) γεννήθηκε στη Φερράρα (Ferrara). Δίδαξε στο πανεπιστήμιο της πόλης του αρχικά ιατρική και φιλοσοφία και αργότερα κλασσικούς συγγραφείς. Διακρίθηκε ως κριτικός. Ταυτόχρονα έγραψε επικά, λυρικά και δραματικά έργα. Από τα τελευταία απόκτησε μεγάλη φήμη. Από αυτά το πιο γνωστό του, ή *Orbecche*, αποτέλεσε το πρότυπο της *Ερωφίλης* του Γεώργιου Χορτάζη. Από τα πεζά του σώζονται 113 διηγήματα, στα όποια, όπως και στις τραγωδίες του, προσπαθεί να προβάλει και να στηρίξει τα χρηστά ήθη της κοινωνίας.]

Ζούσε κάποτε στη Βενετία ένας Μαύρος, πολύ γενναίος. Έπειδή ήταν άνθρωπος ψυχωμένος και είχε δώσει σημάδια μεγάλης φρόνησης και εκπληκτικής έξυπνάδας στα ζητήματα του πολέμου, ήταν πολύ αγαπητός στους άρχοντες της πόλης. Αυτοί, για να ανταμείψουν τις γενναίες του πράξεις, του έδωσαν τόσα δημόσια αξιώματα, όσα ποτέ δεν δόθηκαν σε κανένα.

Κάποια στιγμή τον έρωτεύτηκε μια πάρα πολύ όμορφη κυρά, που την έλεγαν Δυσδαμόνα και που όδηγήθηκε σ' αυτό όχι από γυναικείο πόθο, αλλά από τις αρετές του Μαύρου. Συνεπαρμένος κι αυτός από την όμορφιά και τα εύγενικά αισθήματα της κυράς, ένωσε τον ίδιο πόθο κι αυτόν κι ό έρωτάς τους προχώρησε τόσο, που δέθηκαν με γάμο, όσο κι αν οί γονιοί της κυράς έκαναν ό,τι μπορούσαν να την παντρέψουν με άλλο γαμπρό παρά μ' εκείνον. Κι έζησαν μαζί με μια τόσο ταιριαστή αγάπη και τόσο ανέφελα, όσο ζούσαν στη Βενετία, που δεν υπήρξε ανάμεσά τους τίποτε, ούτε καν κουβέντα, που να μ'ην ήτανε γεμάτη αγάπη.

Συνέβη να φτάσει ό καιρός που οί άρχοντες της πόλης θα έκαναν αλλαγή της στρατιωτικής φρουράς που συνήθιζαν να 'χουνε στην Κύπρο και διάλεξαν τον Μαύρο άρχηγό των στρατιωτών που θα 'στελλαν. Αυτός, αν και πολύ χαρούμενος για την τιμή που του έκαναν, ... ένωθε τη χαρά του να λιγοστεύει κάθε φορά που έρχόταν στη σκέψη του τό μάκρος και οί δυσκολίες του ταξιδιού, λογαριάζοντας πώς αυτό θα 'κανε κακό στην υγεία της Δυσδαμόνας.

Η κυρά, που δεν είχε άλλο καλό στόν κόσμο εκτός από τον Μαύρο και ήταν πολύ εύχαριστημένη για την αναγνώριση της παλληκαριάς του άντρα της, ... δεν έβλεπε την ώρα που αυτός κι οί στρατιώτες του θ' αναχωρούσαν κι αυτή θα πήγαινε μαζί του σ' έναν τόσο τιμημένο τόπο. Ένωθε όμως μεγάλη λύπη, που έβλεπε τον Μαύρο στενοχωρημένο. Και μη ξέροντας την αιτία κι αυτό, μια μέρα, την ώρα που έτρωγαν, του είπε:

- Τι συμβαίνει, αγαπημένε μου Μαύρε, και είστε τόσο μελαγχολικός, παρ' όλο που σ'ας δόθηκε από τους άρχοντες τόσο μεγάλο αξίωμα;

Ο Μαύρος της απάντησε:

- Τη χαρά της τιμής που πήρα τή σμάζει ή αγάπη που σοῦ έχω, γιατί βλέπω ότι είναι ανάγκη να γίνει ένα από τα δύο, είτε να σε πάρω μαζί μου στους κινδύνους της

θάλασσας είτε, για να μη σὲ βάλω σ' αὐτὴ τὴν ταλαιπωρία, νὰ σ' ἀφήσω στὴ Βενετία. Τὸ πρῶτο μοῦ εἶναι σίγουρα βαρὺ, γιατί κάθε δυσκολία ποὺ θὰ ἔχεις ἀπ' αὐτὸ καὶ κάθε κίνδυνος στὸν ὅποιο θὰ πέφτομε θὰ μοῦ προξενοῦν πολὺ μεγάλη λύπη· τὸ δεύτερο, νὰ πρέπει νὰ σ' ἀφήσω, θὰ μ' ἔκανε νὰ μισήσω τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μου, γιατί, ἂν φύγω ἀπὸ σένα, θὰ φύγεις καὶ σὺ ἀπὸ τὴ ζωὴ μου.

Ἡ Δυσδαιμόνα, ὅταν τ' ἄκουσε αὐτό, εἶπε:

— Ἄχ, ἄντρα μου, τί σκέψεις εἶναι αὐτὲς ποὺ περνοῦν ἀπ' τὸ μυαλό σας; Γιατί ἀφήνετε ἕνα τέτοιο πράγμα νὰ σᾶς ταράξει; Θέλω νὰ ῥθω μαζί σας, ὅπου κι ἂν πάτε... Κι ἂν συναντήσομε κινδύνους καὶ ταλαιπωρίες, ἐγὼ θὰ τὰ μοιραστῶ μαζί σας. Καὶ θὰ λογάριαζα πὼς λίγο μ' ἀγαπᾶτε, ἂν για νὰ μὴ μ' ἔχετε μαζί σας στὴ θάλασσα, σκέφτεστε νὰ μ' ἀφήσετε στὴ Βενετία ἢ πιστεύετε πὼς θὰ προτιμοῦσα νὰ μείνω ἐδῶ στὴ σιγουριά μου, ἀντὶ νὰ μαι μαζί σας στοὺς ἴδιους κινδύνους. Γι' αὐτὸ θέλω νὰ ἐτοιμαστεῖτε για τὸ ταξίδι μ' ὄλο τὸν ἐνθουσιασμό ποὺ ταιριάζει στὸ ψηλὸ ἀξίωμα ποὺ ἔχετε.

Γεμάτος χαρὰ τότε ὁ Μαῦρος τύλιξε τὰ μπράτσα του γύρω ἀπὸ τὸν λαιμὸ τῆς γυναίκας του καὶ μ' ἕνα στοργικὸ φιλὶ τῆς εἶπε:

— Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς κρατᾶ για πολλὰ χρόνια σὲ τούτη τὴν τρυφερὴ ἀγάπη, ἀγαπημένη μου γυναίκα.

Κι ὕστερα ἀπὸ λίγο, ἀφοῦ μάζεψε ὄλο τὸν ἐξοπλισμὸ του κι ἔκανε ὄλες τίς ἐτοιμασίες για τὴν ἀναχώρηση, μπῆκε μὲ τὴν κυρὰ του καὶ μὲ ὄλους τοὺς ἄνδρες του στὴ γαλέρα. Κι ἀφοῦ ἄνοιξαν τὰ πανιά στὸν ἄνεμο, ξεκίνησε καὶ μ' ἕνα ἥσυχο ταξίδι στὴ θάλασσα, ἔφτασε στὴν Κύπρο.

GIOVAN BATTISTA GIRALDI
(μετάφρ. Γ. Χατζηκωστής)

ΠΡΩΙΝΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

*Τα λείρια αναμμένα στους μίσχους τους.
Φως καλοκαιριᾶτικο πάλι.
Στο βάθος η θάλασσα κόβει διαμάντι.
Ανάσες και χρώματα.
Ιερουργεῖ η ζωὴ τους μυστικούς της ρυθμούς
ανυποψίαστη,
ηθελημένα ανυποψίαστη.
Μέλισσες αενάως
διατεταγμένες
επικονιάζουν τα ἄνθη.*

ΓΙΩΤΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ-ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑ

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟ

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ
ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἐκ τὸ βιβλίον τοῦ μοναχοῦ Felix Faber: *Evagatorium in Terrae Sanctae, Arabiae et Aegypti Peregrinationem* (ed. C.D. Hassler, vol. 1-3, Stuttgart, 1843-1849)

(41) Τὴν ἐπόμενην μέρα φτάσαμε στὴν Κύπρον καὶ καταπλεύσαμε στὸ λιμάνι τῆς Λεμεσοῦ, ἐπειδὴ ὁ ἀντίθετος ἄνεμος μᾶς ἀνάγκασε ν' ἀναζητήσομε καταφύγιον. Ὅταν ὁ ἄνεμος αὐτὸς ἤρρησε, πλεύσαμε πρὸς τὸ λιμάνι τῆς Λάρνακας γιὰ νὰ μείνομε ἐκεῖ μερικὰς μέρες, γιὰτὶ ὁ ἄρχοντας Πατρόνος εἶχε ἀδελφὸ κοντὰ στὴ βασίλισσα τῆς Κύπρου στὴ Λευκωσίᾳ, μὲ τὸν ὅποιο ἄρχισε ἐπαφὰς καὶ ἐμεῖς ἔπρεπε νὰ περιμένομε τὸ τέλος τους. Ὅταν ἔγινε αὐτὸ, λύσαμε τὴν τριήρη καὶ μὲ μεγάλη ἐπιθυμία προσπαθήσαμε νὰ φτάσομε γρήγορα στὸ λιμάνι ὅπου ἔπρεπε νὰ φτάσομε. Γιὰτὶ κανένα ἄλλο λιμάνι δὲν ἐπιθυμοῦσαμε, παρὰ μόνον ἐκεῖνο τῆς ἁγίας γῆς. Τέλος, καθὼς ὁ ἄνεμος μᾶς ἔσπρωχνε, τὴν τρίτην μέρα εἶδαμε τὴν ἁγίαν γῆν καὶ στρέψαμε τὴν πλώρη πρὸς τὴν Ἰόππην, ποῦ ὁ πολὺς κόσμος τὴν λέει Γιάφφα.

Στὴν ἁγίαν γῆν δὲν μείναμε περισσότερες ἀπὸ ἐννιά μερες, στίς ὁποῖες περιδιαβάσαμε ὅλους τοὺς ἱεροὺς τόπους, πολὺ βιαστικὰ μέρα καὶ νύχτα ἤμασταν ἀπασχολημένοι μὲ τὴν περιήγησιν καὶ μᾶς ἔμενε ἐλάχιστος χρόνος γιὰ λίγη ξεκούρασιν...

(42) Γι' αὐτὸ, ὅταν φτάσαμε στὴ θάλασσαν, ἤμασταν ὅλοι σχεδὸν ἐξαντλημένοι ἀπὸ τὸν κόπον, τὴν ζέσθη, τὴν ἀϋπνίαν καὶ τὴν ἔλλειψιν τροφίμων, καὶ ἔτσι ἀποκαμωμένοι φτάσαμε στὴ γαλέρα, ποῦ ἔμοιαζε μὲ ξενὸν γεμάτον ταλαιπωρημένους καὶ ἐξασθενημένους ἀνθρώπους. Ἐπειτα ἀπὸ πολλὰς μερες ξαναγυρῶσαμε στὴν Κύπρον μὲ καλὸ ταξίδιον καὶ φτάσαμε σ' ἓνα λιμάνιον ποῦ λέγεται Σαλίνα. Ἐκεῖ τοὺς πρὸ ἐξαντλημένους προσκνητὲς τοὺς βάλουμε κάπου κοντὰ σὲ μιὰ ἔπαυλιν, οἱ προσκνητὲς ὅμως ποῦ ἐνωθῆσαν καλύτερα, ἀφοῦ ἔφθασαν ἄλογα, πῆγαν μὲ τὸν ἀφέντην Πατρόνον στὴ Λευκωσίᾳ, ποῦ εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Κύπρου καὶ ἔδρα τοῦ βασιλιᾶ, σὲ ἀπόστασιν ἕξι γερμανικῶν μιλίων ἀπὸ τὴ θάλασσαν. Ὑπάρχει παλιὰ συνθήκη οἱ στρατιῶτες τοῦ ἁγίου τάφου νὰ παρουσιάζονται στὸν βασιλιᾶ τῆς Κύπρου καὶ κατὰ κάποιον τρόπο νὰ συσκέπτονται μαζί του. Αὐτὸς τοὺς ἀποκαλεῖ συμμάχους καὶ καταγράφει τὰ ὀνόματά τους σὲ βιβλίον· τοὺς δίνει καὶ ἓνα μικρὸ ἀσημένιον ξίφος σὲ ξιφοθήκην δεμένην πάνω σὲ μιὰ ζώνην, ἐνῶ στὴν ἄκρην τοῦ ξίφους κρέμεται ἓνα μικρὸ ἀσημένιον ἄνθος, κατὰ προτίμησιν σὲ σχῆμα βιολέττας, σὲ ἔνδειξιν συνθήκης συμμαχίας. Γιὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν λόγον καὶ ὁ δικός μου κύριος, ὁ Γεώργιος Λαπίθης, ποῦ ἤμουν πάντα μαζί του, μπήκαμε μὲ ἄλλους εὐγενεῖς στὴν πόλιν τῆς Λευκωσίας καὶ μείναμε ἐκεῖ τρεῖς μερες. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ βασίλειον τῆς Κύπρου δὲν εἶχε βασιλιᾶ, γι' αὐτὸ οἱ εὐγενεῖς ζήτησαν ἀπὸ τὴ μεγαλειότατην Βασίλισσαν νὰ γίνουσι δεκτοὶ ὡς σύμμαχοι τῶν βασιλιάδων τῆς Κύπρου...

(43) Ἐπειτα ἀπ' αὐτὸ, ἀνεβασμένοι στὰ ἄλογα, ἐπιστρέψαμε στὴ θάλασσαν. Καθ' ὁδὸν περάσαμε ἀπὸ τοὺς πρόποδες ἑνὸς πολὺ ψηλοῦ βουνοῦ, στὴν κορυφὴν τοῦ ὁποῖου βρισκεται μὲ ἐκκλησίαν, στὴν ὁποῖαν μᾶς εἶπαν ὅτι βρισκεται ὁ σταυρὸς τοῦ ἐκ δεξιῶν

ληστή, αναρτημένος κατά τρόπο θαυμαστό, τὸν ὁποῖο μὲ εὐχαρίστηση θὰ ἔβλεπα. Δὲν εἶχα ὅμως χρόνο καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἀνέβαλα γιὰ τὸ δευτέρό μου ταξίδι...

(170) Στὶς εἰκοσιτέσσερες τοῦ μηνός, ποὺ εἶναι ἡ γιορτὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπίστη, νωρὶς τὸ πρωὶ εἶδαμε τὴν Κύπρο, τῆς ὁποίας ὅμως ἡ θεὰ ἀνησύχησε τοὺς καπετάνιους, γιατί εἶδαν ὅτι εἶχαν ἀποκλίσει πολὺ ἀπὸ τὴ σωστὴ πορεία στὴ θάλασσα καὶ εἶχαν χάσει τὸν σωστὸ δρόμο, ἐπειδὴ τοὺς εἶχε πάρει ὁ ὕπνος· ἡ γαλέρα εἶχε στρίψει πολὺ πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἂν δὲν εἶχαν ἀποκοιμηθεῖ οἱ καπετάνιοι, σήμερα τὸ πρωὶ τὸ πλοῖο θὰ ἄραζε σὲ κάποιον ἐπιθυμητὸ λιμάνι τῆς Κύπρου.

(171) Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ δημιουργήθηκε ἔνταση ἀνάμεσα στὸν ἀφέντη καὶ τοὺς καπετάνιους, ποὺ λογομαχοῦσαν μεταξύ τους καὶ ἔρριχναν τὸ φταίξιμο στοὺς ναῦτες. Γύρισαν λοιπὸν τὴ γαλέρα ἀπὸ τὴν ἀκολουθούμενη πορεία πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ πρὸς τὸ βράδυ ξαναγυρίσαμε στὴ σωστὴ πορεία. Μόλις ὅμως ξαναπιάσαμε τὴν πορεία ἔπεσε ὁ ἄνεμος καὶ ἐκείνη τὴ νύχτα δὲν ταξιδέψαμε σχεδὸν καθόλου.

Τὴν εἰκοστὴ πέμπτη τοῦ μηνός φτάσαμε ἀπέναντι στοῦ ἀρχαιότερου λιμάνι τῆς Κύπρου, ποὺ λέγεται Πάφος, γύρω ἀπὸ τὴν ὁποία εἶδαμε τὸ ὄρος τῆς Ἀφροδίτης... καὶ ἡ πορεία μας ὡς τὸ μεσημέρι ἦταν ἀργή. Τὸ μεσημέρι φύσηξε καλὸς ἄνεμος, ὁ ὁποῖος μᾶς μετακίνησε ἀπ' ἐκεῖ... καὶ κατὰ τὸ βράδυ φτάσαμε στὸ λιμάνι τῆς Σαλίνα καὶ ἀσφαλίσουμε τὸ πλοῖο μὲ ἄγκυρες... Ἀμέσως ὁ ἀφέντης Πατρόνος φρόντισε νὰ μεταφερθεῖ στὴν ἀκτὴ μαζί μὲ τοὺς ὑπηρέτες του καὶ ἐκεῖ, ἀφοῦ τοὺς ἔφεραν ἄλογα, ἔπλευσε πρὸς τὴν πόλη τῆς Λευκωσίας καὶ πρωτεύουσα τῆς Κύπρου γιὰ νὰ πάει στὴ βασίλισσα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἐπισκεφθεῖ τὴ γυναίκα του ποὺ ἦταν ἀκόλουθος τῆς βασίλισσας... Ὅταν ὁ ἀφέντης Πατρόνος ἀναχώρησε, ἐμεῖς οἱ προσκυνητὲς σταθήκαμε πάνω στὴ γαλέρα κοιτάζοντας τὸν τόπο καὶ ἐγώ... τοὺς ἔδειξα τὰ μέρη ποὺ γνώρισα ἀνάμεσα στὰ ἄλλα τοὺς ἔδειξα καὶ τὸ βουνὸ τοῦ τιμίου Σταυροῦ, ποὺ εἶναι τὸ ψηλότερο βουνὸ ὄλου τοῦ βασιλείου τῆς Κύπρου καὶ στὴν κορυφὴ του βρίσκεται μιὰ ἐκκλησία, ὅπου κρέμεται ὁ σταυρὸς τοῦ ληστή ποὺ σταυρώθηκε στὰ δεξιὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἶπα στοὺς κυρίους μου ὅσα ἀναφέρονται σὲ κεῖνον τὸν σταυρὸ... Κι ἐνῶ οἱ κύριοί μου καὶ οἱ ἄλλοι προσκυνητὲς ἔστεκαν καὶ ἀποροῦσαν γιὰ κεῖνον τὸν σταυρὸ καὶ κοίταζαν τὸ βουνό, τὸ ὁποῖο ἀπεῖχε ἀπὸ μᾶς πέντε γερμανικὰ μίλια, τοὺς εἶπα: Νά, φίλτατοι σύντροφοι, ὁ ἀφέντης Πατρόνος μπῆκε στὴ Λευκωσία καὶ θὰ γυρίσει μόλις αὔριο ἀργὰ τὸ βράδυ, καὶ πρὶν γυρίσει δὲν μποροῦμε νὰ ἀναχωρήσουμε καὶ αὔριο θὰ ἔχομε μιὰ μεγάλη καὶ ἀνιαρὴ μέρα. Τώρα λοιπὸν, ἂν κανεὶς θέλει νὰ πάει μαζί μου στὸ ἱερὸ βουνό, νὰ ἔρθει στὴν πρύμνη καὶ θὰ πᾶμε νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὸν τίμιον σταυρὸ καὶ αὔριο θὰ εἴμαστε πάλι ἐδῶ ἐγκαίρως. Ὅταν τὰ εἶπα αὐτὰ, προχώρησα στὴν πρύμνη καὶ μὲ ἀκολούθησαν πολλοὶ εὐγενεῖς...

(172) Ἐμεῖς οἱ ὀκτῶ κατεβήκαμε ἀπὸ τὴ γαλέρα στὴ βάρκα καὶ ἀφοῦ μεταφερθήκαμε στὴν ἀκτὴ, συζητήσαμε γιὰ τὸ προσκύνημά μας. Ἦταν ἤδη ἀργὰ καὶ ὁ ἥλιος πῆγαινε νὰ δύσει καὶ ἄρχισε νὰ σκοτεινιάζει. Ὁ ὑπὸντις μας λοιπὸν καὶ ὁδηγὸς μας μᾶς ὀδήγησε μέσα στὸ σκοτάδι σὲ κάποιον χωριὸ ἕνα μίλι ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ἐκεῖ ξύπνησε ἕνα χωρικό, τὸν ὁποῖο ἔξερε ὁ ὁδηγὸς μας. Ὁ χωρικός μας ἔφερε ψωμί, κρασί καὶ τυρὶ καὶ φάγαμε καὶ ἤπιαμε. Φέραμε τότε στὴν αὐλὴ ὀκτῶ μουλάρια, πάνω στὰ ὁποῖα καθήσαμε καὶ ξεκινήσαμε. Στὸ μεταξύ ἀνέτειλε τὸ φεγγάρι καὶ μὲ τὸ φῶς του ἔδιωξε τὸ σκοτάδι καὶ μᾶς ἔκανε νὰ χαροῦμε. Γιατὶ ὁ καιρὸς ἦταν ὡραῖος καὶ ἡ

ὑπαιθρος ἐξαιρετική και ὁ δρόμος καλὸς κι ἀκόμα οἱ θάμνοι τῆς γῆς αὐτῆς ἔβγαζαν γλυκύτατο ἄρωμα, γιατί σχεδὸν ὅλα τὰ βότανα αὐτοῦ τοῦ νησιοῦ εἶναι ἀρωματικά και μὲ μεγάλη ποικιλία, και τὴ νύχτα κυρίως εὐωδιάζουν καλύτερα καθὼς βρέχονται ἀπὸ τὴ δροσιά. Συνεχίσαμε λοιπὸν τὴν πορεία μας μέχρις ὅτου φτάσαμε σ' ἓνα χωριό, ποὺ λέγεται χωριὸ τοῦ τιμίου Σταυροῦ· κι ἐκεῖ, ἀφοῦ δέσαμε τὰ ζῶα κι ἀνάψαμε φῶς, οἱ σύντροφοί μου κάθησαν νὰ πιοῦν. Ἐγὼ ὁμως εἶπα ὅτι εἶναι χαράματα και δὲν ἦπια, γιατί ἤθελα νὰ παρακολουθήσω τὴ θεία λειτουργία στοῦ ἱεροῦ βουνό. Καὶ πλαγιάσαμε γιὰ νὰ ἡσυχάσουμε λίγο και κοιμηθήκαμε μέχρι ποὺ φώτισε καλὰ ἡ μέρα, κάτω στοῦ ζῶμα κοντὰ στὰ ζῶα μας.

(173) Τὴν εἰκοστὴ ἕκτη τοῦ μηνός, ποὺ εἶναι ἡ γιορτὴ τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἰωάννου και Παύλου, ὅταν σηκωθήκαμε, ζητήσαμε ἀπὸ τὸν Ἑλληνα, στοῦ ὁποῖου τὸ σπίτι κοιμηθήκαμε, νὰ φροντίσει νὰ μᾶς ἐτοιμάσει ἓνα καλὸ γεῦμα γιὰ τὸ μεσημέρι, γιατί θέλαμε νὰ γυρίσουμε ἀπὸ τὸ βουνὸ κοντὰ του νηστικοί. Ἀφοῦ ἀνεβήκαμε λοιπὸν στὰ ζῶα, προχωρήσαμε ἔχοντας συνεχῶς στραμμένα τὰ μάτια μας στοῦ ἱεροῦ βουνό και μὲ κάποιο φόβο γιὰ τὸ ὕψος του. Κοντὰ στοὺς πρόποδες του φτάσαμε σὲ μιὰ ἀπολαυστικὴ κοιλάδα, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία κυλοῦσε καθαρὸ γλυκὸ νερὸ και οἱ ὄχθες του ἦταν γεμάτες ἀπὸ ὠραϊότατα λουλούδια, ἄγνωστα σὲ μᾶς, και ἀπὸ μυρωμένους θάμνους. Ὑψώνονταν ἀκόμα ἐκεῖ πολλὰ δέντρα φορτωμένα μὲ χαρουπία, τὰ ὁποῖα ὁ κόσμος ὀνομάζει *ψωμί τοῦ ἁγίου Γιάνη*. Αὐτὴ τὴν κοιλάδα τὴ διαβήκαμε μέσα σὲ πολλὴ δροσιά, γιατί ὁ ἥλιος, παρ' ὅλο ποὺ ἔκαιγε μὲ τὴ φλόγα του τὰ γύρω βουνά, ἐμᾶς καθόλου δὲν μποροῦσε νὰ μᾶς ἀγγίξει μέσα στὴν κοιλάδα. Τέλος, ὅταν φτάσαμε στὴν ἀπότομη πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ, δὲν μποροῦσαμε πιά ν' ἀνεβουῖμε καθισμένοι στὰ ζῶα και γι' αὐτὸ τὰ δέσαμε στὰ δέντρα κι ἀνεβήκαμε μὲ τὰ πόδια, μὲ πολὺ κόπο και πολὺν ἰδρώτα. Γιατὶ τὸ βουνὸ εἶναι ψηλὸ κι ἔχει ἀπόκρημνη πλαγιὰ και λέγεται ὅτι σὲ ὅλα μοιάζει μὲ τὸ ὄρος Θαβῶρ στὴν ἁγία γῆ, ὅπου μεταμορφώθηκε ὁ Κύριος· αὐτὸ τὸ ἀκουσα ἀπὸ κάποιον ποὺ ἀνέβηκε και στὰ δύο.

Ὅταν φτάσαμε στὴν κορυφὴ του, ριχτήκαμε μπροστὰ στὴν ἐκκλησία σὲ στάση προσευχῆς και καθήσαμε στὴν αὖρα πρὶν μποῦμε στὴν ἐκκλησία, γιὰ νὰ πάρομε ἀνάσα και νὰ σκουπίσουμε τὸν ἰδρώτα, μὲ τὸν ὁποῖο ἤμασταν λουσμένοι, και νὰ δροσιστοῦμε ἀπὸ τὴ ζέστη. Μετὰ ἀπ' αὐτὸ ἐγὼ, γρήγορα γρήγορα, ἀφοῦ εὐπρεπίστηκα, μπῆκα στὴν ἐκκλησία και τράβηξα τὸ καμπανάκι ποὺ κρεμόταν ἐκεῖ γιὰ νὰ τὸ ἀκούσει ὁ νεωκόρος και νὰ ἔρθει. Ἀμέσως ἦρθε ἓνας κληρικός, ὁ ὁποῖος ἀγνοοῦσε τὴ λατινικὴ γλῶσσα, κι ἔφερε μαζί του μερικὰ πολὺ παλιὰ λατινικὰ βιβλία κι ἄλλα σχετικὰ μὲ τὴ θεία Λειτουργία... Ὅταν τέλειωσε ἡ ἀκολουθία, γύρισα στοὺς συντρόφους και στοὺς ἀδελφούς μου και τοὺς παρακίνησα ν' ἀποδώσουμε τὸν πρέποντα σεβασμὸ στον τιμιο σταυρό...

(174) Ὑστερα πῆρα στοῦ χέρι μιὰ ἀναμμένη λαμπάδα και προχώρησα πρὸς τὸ μέρος ὅπου βρισκόταν ὁ σταυρὸς και μὲ ἀκολούθησαν οἱ ἀδελφοὶ προσκυνητές· ὁ νεωκόρος μὲ συνόδευε. Ὅταν λοιπὸν φτάσαμε στοῦ μέρος, ὁ νεωκόρος ἀνοιξε ἔτσι ποὺ νὰ μποροῦμε νὰ ἔχομε μπροστὰ στὰ μάτια μας τὸν ἱερὸ σταυρό. Πρῶτος πλησίασα ἐγὼ και τὸν προσκύνησα και μὲ προσοχὴ τὸν περιεργάστηκα και ἐμπρὸς και πίσω. Ἐπειτα πλησίασαν οἱ σύντροφοί μου και πρόσφεραν τὸν σεβασμὸ τους και τὸν παρατήρησαν μὲ προσοχὴ ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλο.

Ὁ σταυρὸς εἶναι ἀρκετὰ μεγάλος, καλυμμένος μπροστὰ μὲ ἀσημένια ἐλάσματα ἐπιχρυσωμένα, στὴν πλευρά του ὅμως πού βλέπει πρὸς τὸν τοῖχο εἶναι γυμνός, ἀπὸ ὠραῖο καὶ γερὸ ξύλο κυπαρισσιοῦ. Καὶ λένε ὅτι εἶναι ὁ σταυρὸς τοῦ ἐκ δεξιῶν ληστή, στὸν ὁποῖο ὁ Κύριος Ἰησοῦς, πάνω στὸν σταυρὸ, ὑποσχέθηκε τὸν Παράδεισο. Γιατὶ ἡ ἀγία Ἑλένη, ὅταν βρῆκε τοὺς τρεῖς σταυροὺς στὸν κρανίου τόπον, τὸν ἕνα σταυρὸ, τοῦ ἐξ ἀριστερῶν ληστή, τὸν ἀπέρριψε. Τὸν δεύτερο, τοῦ ἐκ δεξιῶν ληστή, τὸν κράτησε κοντὰ της. Τὸν τρίτο, τὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ, τὸν παρουσίασε σ' ὅλο τὸν κόσμο. Τὸν σταυρὸ λοιπὸν τοῦ ἐκ δεξιῶν ληστή τὸν μετέφερε ἀκέραιο ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ σ' αὐτὸ τὸ βουνὸ καὶ οἰκοδόμησε ἐδῶ μεγάλο μοναστήρι γιὰ μοναχοὺς, καὶ ἐκκλησία, ὅπου ἔβαλε τὸν σταυρὸ... καὶ στὸν τοῖχο κοντὰ στὴν ἀγία τράπεζα φρόντισε νὰ ἐτοιμασετὶ χώρος γιὰ τὸν σταυρὸ καὶ τὸν ἔβαλε ἐκεῖ. Καὶ στέκεται ἐκεῖ ἀκίνητος μέχρι σήμερα, παρ' ὅλο πὺ παλιότερα τὸ μοναστήρι καταστράφηκε ἐκ θεμελιῶν ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Σαρακηνοὺς καὶ οἱ μοναχοὶ τοῦ τάγματος τοῦ ἀγίου Βενεδίκτου, πὺ ζοῦσαν ἐκεῖ, διασκορπίστηκαν. Ἀξιοθαύμαστη εἶναι καὶ ἡ τοποθέτηση τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ στὸν χώρο. Γιατὶ στέκεται στὸ παράθυρο χωρὶς νὰ φαίνεται πὺς οἱ δύο του βραχίονες μπαίνουν μέσα σὲ τρύπες κατασκευασμένες στὸν τοῖχο καὶ τὸ πόδι του μέσα σὲ μιὰ τρύπα στὸ δάπεδο. Ὅμως οἱ τρύπες γιὰ τοὺς βραχίονες καὶ τὸ πόδι εἶναι μεγάλες, δυσανάλογες μ' αὐτὰ, κι ἔτσι δὲν ἐφάπτονται στοὺς τοίχους ἀλλὰ εἶναι ἐλεύθερα. Κι αὐτὸ εἶναι τὸ θαυμαστὸ σ' αὐτὸν τὸν σταυρὸ, ὅτι χωρὶς στήριγμα κρέμεται στὸν ἀέρα... (175) γιατί οἱ τρεῖς τρύπες εἶναι μεγάλες, τόσο, ὥστε κάποιος μπορεῖ νὰ βάλει τὸ χέρι του μέσα καί, ψάυοντας, νὰ διαπιστώσει ὅτι ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει στήριγμα τοῦ σταυροῦ στὰ τοιχώματα τῆς τρύπας. Ἐγὼ βέβαια μποροῦσα, ἀπὸ περιέργεια, νὰ τὸ κάνω, φοβήθηκα ὅμως τὸν Θεό, κι ἀφοῦ εἶχα ἐμποδίσει τοὺς ἄλλους νὰ τὸ κάνουν, δὲν ἔπρεπε οὔτε ἐγὼ νὰ τὸ κάνω. Γιατὶ ἀνέβηκα στὸ βουνὸ αὐτὸ γιὰ νὰ ἀποδώσω τιμὴ στὸν σταυρὸ καὶ ὄχι νὰ ἐρευνήσω τὸ θαῦμα ἢ νὰ πειράσω τὸν Θεό. Γιὰ νὰ εἶναι δὲ ὁ σταυρὸς αὐτὸς πῶς σεβαστός, τοποθέτησαν σ' αὐτὸν ἕνα τεμάχιο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ...

Ἄλλὰ ἀπὸ ποῖο λόγο παρακινήθηκε ἡ ἀγία ἐκείνη γυναίκα νὰ βάλει ἐδῶ αὐτὸν τὸν σταυρὸ; Μποροῦμε νὰ ποῦμε πὺς αὐτὸ τὸ ἔκανε γιὰ πολλοὺς λόγους... Γιατὶ στὸ ὄρος αὐτὸ ὑπῆρχε ναὸς ἀφιερωμένος στὴν Ἀφροδίτη... Γι' αὐτὸ ἡ εὐσεβέστατη Ἑλένη, ἀφοῦ χάλασε αὐτὸ τὸν ναὸ, τοποθέτησε ἐδῶ τὸν σταυρὸ... Καὶ ἄλλαξε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ βουνοῦ· αὐτὸ πὺ πρὶν λεγόταν Εἰδωλικόν, τώρα λέγεται βουνὸ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Οἱ παλιοὶ ἔλεγαν ἀκόμα ὅτι ὁ Περσέας... ἀπ' αὐτὸ τὸ βουνὸ πέταξε γιὰ νὰ ἐλευθερώσει τὴν Ἀνδρομέδα, πὺ ἦταν δεμένη σ' ἕνα σκόπελο τῆς Ἰόπτης γιὰ νὰ τῆ φάει ἕνα θαλάσσιο κῆτος...

(176) Ἀφοῦ προσκυνήσαμε καὶ ἀποχαιρετήσαμε τὸν τίμιο σταυρὸ, βιαστικοὶ κατεβήκαμε ἀπὸ τὸ βουνὸ μέχρι τὰ ζῶα μας καὶ ἀνεβασμένοι σ' αὐτὰ φτάσαμε στὸ χωριὸ τοῦ τιμίου Σταυροῦ καὶ βρήκαμε ἔτοιμο τὸ γεῦμα πὺ παραγγείλαμε καὶ φάγαμε μὲ εὐχαρίστηση. Δὲν μποροῦσαμε ὅμως νὰ ἀναχωρήσουμε ἀμέσως ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο, γιατί ἡ ζέστη ἦταν πολὺ μεγάλη κι ὁ ἥλιος ἔκαιγε σάν φωτιά. Πήγαμε ἔτσι σὲ μιὰ ἐκκλησία τῶν Ἑλλήνων πὺ ἦταν κοντὰ στὸ σπίτι, ὥστε, μετὰ τὴν προσευχή, νὰ ἡσυχάσουμε λιγάκι κάτω ἀπὸ τὴ σκιά. Ἐνῶ καθόμασταν ἐκεῖ, ἔφτασε κάποιος κληρικὸς καὶ μᾶς εἶπε στὰ λατινικά: τί κάνετε, εἶπε, μέσα στὴν ἐλληνικὴ (ὀρθόδοξη) ἐκκλησία; ἐδῶ κοντὰ εἶναι μιὰ ἄλλη, λατινικὴ (καθολικὴ) ἐκκλησία, τοῦ δόγματός σας, ὅπου

πρέπει να προσευχηθείτε και να ξεκουραστείτε. Σηκωθήκαμε λοιπόν και μαζί του πήγαμε στην καθολική εκκλησία. Έβγαλε τότε από το αρχαιοφυλάκιο της τόν βραχιόνα της άγιας Άννας, της μητέρας της Παναγίας, κλεισμένο με σεβασμό μέσα σε άσημνια θήκη. Έφερε κι ένα καρφί, επίσης μέσα σε άσημνια θήκη, για το όποιο είπε ότι ήταν ένα από τα καρφιά του Χριστού, με τα όποια καρφώθηκε στον σταυρό. Αυτά τα λείψανα τα προσκυνήσαμε...

Ο κληρικός αυτός ήταν μοναχός, δέν μπόρεσα όμως να μάθω ποιού σχήματος, γιατί ήταν καλυμμένος με ένα μανδύα και άνηκε και στις δυό εκκλησίες, την ελληνική και τη λατινική, και φρόντιζε για όλα σύμφωνα με την τάξη της καθεμιάς. Γιατί τις Κυριακές έκανε πρώτα την καθολική θεία λειτουργία στη λατινική εκκλησία και λειτουργούσε κατά τα ήθη των δυτικών με άζυμα. Όταν τέλειωνε αυτό το καθήκον, πήγαινε στην ελληνική εκκλησία και λειτουργούσε σύμφωνα με τα ήθη των ανατολικών με ένζυμο άρτο. Αυτό πολύ με δυσαρέστησε και έκρινα ότι ο ιερέας αυτός ήταν άθλιος αίρετικός, ο όποιος πλανούσε τόν λαό κι εκεί κι εδώ. Γιατί τα δυό δόγματα είναι ασυμβίβαστα στο ίδιο πρόσωπο και μετά δυσκολίας συμβιβάζονται σε μιá κοινωνία, έξ αίτίας της διαφοράς τους σε πολλά σοβαρά και μεγάλα θέματα. Η δυτική εκκλησία άνέχθηκε μέν, κάποτε, τα θρησκευτικά ήθη των Έλλήνων, όμως ούτε και τότε επέτρεψε να είναι ένας Έλληνας και Λατίνος ταυτόχρονα, πολύ περισσότερο τώρα, πού η Έκκλησία τους καταδικάζει αυτούς ως σχισματικούς και αίρετικούς και οί ίδιοι οί Έλληνες στις θρησκευτικές τους έκδηλώσεις μάς άποφεύγουν και σε όλες τις γιορταστικές μέρες άναθεματίζουν τη λατινική εκκλησία μπροστά στον λαό τους κι έμάς τους Λατίνους μάς μισούν μέχρι έξοντώσεως. Πώς λοιπόν μπορεί ένας χρηστός και άγαθός καθολικός να είναι ιεροουργός Έλληνας και λατίνος μαζί; Κανένας δέν τó κάνει αυτό εκτός εκείνος ο όποιος επιδιώκει να ίκανοποιήσει την πλεονεξία και τις επιθυμίες του. Γιατί έτσι κρίνονται όσα, στην ιεροσύνη και των δυό πλευρών, οδηγούν στην πλεονεξία: άπορρίπτονται τόσον εδώ όσο κι εκεί ως σκληρά και έπαχθη. Πολλοί όμως λατίνοι ιερείς μεταπηδούν στο ελληνικό δόγμα, όταν θέλουν να παντρευτούν, αλλά μαζί θέλουν να χαίρονται και τις έλευθερίες των λατίνων ιερέων, οί όποιες όμως δέν τους άνήκουν...

Όταν λοιπόν τα καύματα του ήλιου άρχισαν να μετριάζονται, όταν πέρασε τó μεσημέρι, άνεβήκαμε στα ζώα μας και κατεβήκαμε προς τη θάλασσα ως την εκκλησία του άγιου Λαζάρου, πού είναι πάνω στην παραλία: και η γαλέρα μας άπέναντί του, μέσα στη θάλασσα: κι από κεί στείλαμε τα ζώα πίσω στους ιδιοκτήτες τους. Πάνω στην παραλία ήταν μεγάλη άγορά και συγκέντρωση πολλών ανθρώπων έξ αίτίας της γαλέρας μας, από την όποία οί ναυτικοί μας έφερναν έμπορεύματα και διαπραγματεύονταν με τους κυρίους. Έτσι γινόταν παντού σε κάθε μέρος πού άράζαμε. Όταν λοιπόν είδαμε την άγορά, γυρίσαμε στη γαλέρα στους κυρίους και στους συναδέλφους μας, και τους βρήκαμε λυπημένους και να παραπονιούνται γιατί είχαν βαρεθεί πολύ εκείνη την ήμέρα κι όλοι οί προσκυνητές μαζεύονταν γύρω μας θέλοντας να μάθουν γι' αυτά πού είχαμε δει. Όταν τα άκουσαν, μάς θεώρησαν τυχερούς και λυπήθηκαν πού δέν ήρθαν μαζί μας.

(230) Έπισκοπές η εκκλησιαστικές διοικήσεις υπάρχουν τέσσερεις σ' όλο τó βασίλειο της Κύπρου. Η πρώτη επισκοπή βρίσκεται στη Λευκωσία, πού είναι η πρωτεύουσα του βασιλείου και είναι σήμερα πόλη μεγάλη, όχι παραθαλάσσια, αλλά

βρίσκεται στην καρδιά του νησιού, σε απόσταση πέντε γερμανικά μίλια από τη θάλασσα, ανάμεσα σε εύφορα και χαριτωμένα βουνά. Στη μέση της πόλης υπάρχει ένας μεγάλος χείμαρρος, ο οποίος στην εποχή του ξεχειλίζει με όρμητικά νερά· ή αλήθεια είναι ότι όταν εγώ ήμουν εκεί δεν είχε σταγόνα νερού.

Υπάρχουν σ' αυτή την πόλη έμποροι από όλο τον κόσμο, πιστοί και άπιστοι. Βρίσκονται εκεί πολλές και πλούσιες αποθήκες, επειδή εκεί καταλήγουν άνεπεξέργαστα αρώματα της ανατολής, που τα έπεξεργάζονται με την τέχνη τους οι μυροποιοί· αλλά και στο ίδιο το νησί παράγονται καλλυντικά χρώματα και άφθονοι τα αρώματα. Για τούτο οι αποθήκες αυτής της πόλης είναι σχεδόν πρωτογενείς κι απ' αυτές καταλήγουν τα καλλυντικά στις αποθήκες του άλλου κόσμου.

Σ' αυτή την πόλη υπάρχουν πολλές εκκλησίες, τόσο λατινικές όσο και ελληνικές. Στις λατινικές υπάρχουν καμπαναριά με καμπάνες και με κληρικούς που υπηρετούν σύμφωνα με το λατινικό δόγμα. Στις ελληνικές υπάρχουν στύλοι με ξύλινα σήμαντρα, με τα οποία καλούν τον λαό τους στα θεία και διαβάζουν και ψάλλουν ελληνικά. Ο καθεδρικός ναός είναι λατινικός και είναι αφιερωμένος στην άγια Σοφία είναι δε πολύ μεγάλος και κατάλληλα εξοπλισμένος, με αρχιεπίσκοπο, έφημέριους και άλλους κληρικούς. Στη δεξιά πλευρά της εκκλησίας βρίσκεται ένα παρεκκλήσι αφιερωμένο στον άγιο Θωμά τον Άκινάτη, όπου είναι ζωγραφισμένη με ωραιότατα σχέδια ή διδασκαλία του Ιεροῦ αυτού πατρός και ή άγια τράπεζα περιέχει τα χρυσά του άμφια.

(234) Σ' αυτόν τον καθεδρικό ναό είναι προσαρτημένη ή μεγάλη καθέδρα του αρχιεπισκόπου. Σ' αυτή την πόλη βρίσκεται ακόμα ένα ωραίο μοναστήρι του τάγματος μας και είναι το έσχατο μοναστήρι των Ιεραποστόλων προς την ανατολή και είναι έγκατεστημένο στο βασιλικό φρούριο πάνω από τον χείμαρρο, σε περίπτωση που κάποιος βασιλιάς της Κύπρου θα είχε τέτοια στοργή προς τους μοναχούς, ώστε να μη θέλει να έχουν άλλο χώρο παρά το ίδιο το φρούριο. Αυτό βέβαια είναι όχυρωμένο με ψηλά και ισχυρότατα τείχη και πλήθος πύργων και μέσω της πέτρινης άψιδωτής γέφυρας έχει πύλη εισόδου και προς το φρούριο και προς το μοναστήρι και το περιβάλλει τάφος με νερό όπως και το τείχος γύρω γύρω. Όταν το βασίλειο έγκαταλείφθηκε κι έρημώθηκε πολλές φορές, όπως δήλωσα πιο μπροστά, και το ίδιο το φρούριο καταστράφηκε στο έσωτερικό του και κάηκε, το μοναστήρι, με τη φροντίδα των μοναχών, παρά τις τόσες πυρκαγιές, παρέμεινε ανέπαφο και το γύρω τείχος με τη γέφυρα σώθηκε επίσης και υπάρχει και σήμερα· από το οίκημα όμως του φρουρίου τίποτε δεν σώθηκε εκτός από τα ψηλά τείχη, τα όποια ή φωτιά δεν μπόρεσε να καταστρέψει. Έτσι λοιπόν το μοναστήρι μας είναι κλεισμένο μόνο του μέσα σ' αυτά τα τείχη και δεν επιτρέπεται να χτίσει κάποιος κάτι άλλο εκεί, αλλά οι μοναχοί κατέχουν όλη την έκταση του φρουρίου. Η εκκλησία των μοναχών είναι διακοσμημένη με βασιλική διακόσμηση και σ' αυτήν βρίσκονται οι τάφοι των βασιλιάδων της Κύπρου. Έχει δυο περιβόλους από μαρμαρίνους κίονες γύρω γύρω και όλα τα έργαστήρια του τάγματος, που είναι ωραία και τακτοποιημένα. Ψηλότερα έχει φωτεινούς κοιτώνες και κάτω πατώματα καλυμμένα με μάρμαρο.

Όταν κάποια στιγμή περπατούσα μόνος ανάμεσα στους κοιτώνες, βρήκα κάποιο κελλί άνοικτό και επειδή πρόσεξα ότι ήταν άδειανό και κανένας μοναχός δεν έμενε τώρα σ' αυτό, μπήκα στο κελλί για να το δω. Στον τοίχο του κελλιού ήταν ένα

ἐμοράκι χωρίς σύρτη, μὲ ξύλινη πόρτα κλεισμένη μὲ ἓνα μικρὸ σιδερένιο μαντάλι. Ὅταν μὲ περιέργεια πλησίασα σ' αὐτὸ καί, μετακινώντας τὸ μαντάλι, τὸ ἄνοιξα, (235) ἀμέσως πετάχτηκαν ἀπὸ μέσα ἐναντίον μου ἀμέτρητες ἐξαγριωμένες μέλισσες, ποὺ πετοῦσαν καὶ βούιζαν γύρω γύρω καὶ γέμισαν τὸ κελλί. Μὲ πολλὴ δυσκολία ξέφυγα ἀπ' αὐτὲς μέσα ἀπὸ τὸ κελλί καὶ μὲ ἀκολουθοῦσαν σ' ὅλους τοὺς κοιτῶνες, γιατί ὑπῆρχε τρύπα στὸν τοῖχο μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία ἐπικοινωνοῦσε τὸ ἐρμάρι μὲ τὸν κῆπο καὶ μέσα ἀπ' αὐτὴν εἶχαν μπεῖ καὶ εἶχαν σχηματίσει μεγάλο σμήνος· γιατί τὸ μοναστήρι αὐτὸ ἔχει ὠραιότατους κήπους στὸν περίβολό του καὶ στὸ πίσω μέρος καὶ εἶναι σὲ ὅλα ἓνας πλούσιος τόπος. Ποιοὶ τώρα εἶναι οἱ μοναχοὶ καὶ πόσοι ζηλωτὲς στὸν κανόνα τῆς μοναστικῆς ζωῆς καὶ πόσο μορφωμένοι, πόσο ἐπιμελεῖς στὴ διακονία τῶν θείων, πόσο φιλόξενοι καὶ φιλάνθρωποι, ὄχι μόνο δὲν ἀγνοῶ, ἀλλὰ αὐτὰ ποὺ ξέρω ντρέπομαι νὰ τὰ γράψω. Δὲν εἶναι παράξενο ποὺ εἶναι μικρὴ ἢ εὐσέβεια σ' αὐτοὺς τοὺς πολὺ μακρινούς τόπους, τοὺς ὁποίους οἱ ἐπίσκοποι οὐδέποτε ἐπισκέπτονται καὶ οἱ μοναχοὶ δὲν διορθώνονται ἀπὸ τίς παρεκτροπές τους καὶ διαφθείρονται ἀπὸ τὸ κακὸ παράδειγμα τῶν ἐλλήνων (ὀρθόδοξων) ἱερέων, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Γιατὶ σ' αὐτὰ τὰ μέρη στέλλονται φτωχοὶ καὶ ταπεινοὶ μοναχοὶ, ὥστε μὲ τὸν λόγο καὶ τὸ παράδειμά τους νὰ διδάσκουν τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσουν στὴν ὑπακοή στὴ λατινικὴ ἐκκλησία. Ὅλοι οἱ μοναχοὶ αὐτοῦ τοῦ μοναστηριοῦ ἔχουν γενειάδα, ὅπως οἱ Ἕλληνας, καὶ ἔχουν ἀρχηγὸ λαϊκὸ, ὁ ὁποῖος στὸν κάθε μοναχὸ δίνει κάθε μῆνα ὀκτῶ νομίσματα, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ καθένας ἀποκτᾷ αὐτὸ ποὺ θέλει, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει καμμιά ἄλλη φροντίδα γιὰ τὸ μοναστήρι.

Ἄλλὰ καὶ οἱ μοναχοὶ τῶν Ἐρημιτῶν τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου ἔχουν μοναστήρι καὶ στὴν ἐκκλησία τους, στὴν ἀριστερὴ πλευρᾷ, ὑπάρχει μεγαλοπρεπὴς καὶ ἐπιχρυσωμένος τάφος, ὅπου ἀναπαύεται τὸ σῶμα κάποιου εὐγενοῦς Γερμανοῦ, τοῦ Ἰωάννη ντὲ Μονφόρτ, τὸν ὁποῖο στὴν Κύπρο τιμοῦν ὡς ἅγιο καὶ οἱ ξένοι προσκυνητὲς τὸν ἐπισκέπτονται καὶ τὸν παρακαλοῦν. Τὸ σῶμα του βρῖσκεται ἐκεῖ ἀκέραιο μὲ συρρικνωμένη τὴ σάρκα, τὰ νεῦρα καὶ τὸ δέρμα· σ' ἓνα ὁμως βραχίονα φαίνεται τὸ κόκκαλο γυμνὸ ἀπὸ δέρμα καὶ σάρκα, σὰν νὰ ἔχει ἀποσπασθεῖ μὲ τὰ δόντια ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸ σῶμα, πράγμα ποὺ λένε ὅτι ἔγινε ἔτσι: Ὑπῆρχε κάποια εὐγενὴς στὴ Γερμανία, συγγενὴς τοῦ ἐν λόγω Ἰωάννη ντὲ Μονφόρτ. Αὐτὴ, ὅταν ἐπισκέφθηκε τοὺς ἁγίους τόπους τῶν Ἱεροσολύμων, ἔπλευσε στὴν Κύπρο καὶ πῆγε στὴ Λευκωσία γιὰ νὰ ἐπισκεφθεῖ τὸν τάφο τοῦ ἀγαπητοῦ της μακαριστοῦ Ἰωάννη. Ὅταν ἄνοιξαν τὸν τάφο του, ἔσκυψε πάνω ἀπὸ τὸ σῶμα του καί, ἐνῶ τὸ φιλοῦσε καὶ τὸ χάιδευε μὲ φιλήματα διαρκείας, κρυφά, μὲ τὰ δόντια της, ἔκαμε μὲ δαγκωματιὰ στὴ σάρκα τοῦ νεκροῦ ἀποσπώντας ἓνα κομμάτι, τὸ ὁποῖο μυστικὰ ἔκρυψε στὸν κόρφο της θέλοντας νὰ τὸ πάρει ὡς λείψανο στὴν πατρίδα της.

(236) Θαυμαστὸ γεγονός! Ὅταν ἀνέβηκε στὸ πλοῖο καὶ ἦδη βρῖσκονταν μακριὰ στὴ θάλασσα, ἔχασαν κάθε οὐρῖο ἄνεμο καί, ἐνῶ τὰ ἄλλα πλοῖα προχωροῦσαν μὲ εὐνοϊκὸ ἄνεμο, τὸ πλοῖο τους δὲν προχωροῦσε καθόλου. Βλέποντας οἱ ναῦτες ὅτι αὐτὸ συνέβαινε κατὰ τρόπο θαυμαστὸ, ἄρχισαν νὰ ἐρευνοῦν τίς καμπίνες, τὰ ἀτομικὰ σακκίδια, τίς σακκοῦλες καὶ τὰ κιβώτια καὶ νὰ ζητοῦν ἐξηγήσεις γιὰ τὸ κάθε ἀντικείμενο ποὺ ἔβρισκαν, ὅπως εἶναι συνηθισμένο νὰ γίνεται ὅταν ὑπάρχει ἓνα ξεχωριστὸ ξαφνικὸ ἐμπόδιο. Ὅταν λοιπὸν βρῆκαν τὸ κομμάτι τυλιγμένο σ' ἓνα κουρέλι καὶ ἀκουσαν τὴν ἀλήθεια ποὺ ἡ γυναίκα ὁμολόγησε, γύρισαν στὸ λιμάνι ἀπ'

ὄπου ἔφυγαν καὶ ἀφοῦ ξανάβαλαν τὸ λείψανο στὸν τόπο του, τὸ ἐμπόδιο τοῦ ταξιδιοῦ σταμάτησε καὶ ταξίδεψαν στὴ θάλασσα...

Ἡ δευτέρα ἐπισκοπὴ εἶναι στὴν Ἀμμόχωστο, ἡ ὁποία κάποτε ἦταν ὀνομαστὴ καὶ πρωτεύουσα ὄλου τοῦ βασιλείου καὶ ἔδρα τῶν βασιλιάδων. Ἡ πόλη αὐτὴ βρίσκεται στὴν παραλία καὶ ἔχει κατάλληλο λιμάνι γιὰ τὴν ὑποδοχὴ στόλου. Οἱ μοναχοὶ τοῦ Τάγματός μας ἔχουν ἐκεῖ ἓνα μοναστήρι, ἀλλὰ σχεδὸν ἀνύπαρκτο, ἀφοῦ ὄλα ἀπειλοῦνται νὰ ἐρειπωθοῦν, καθὼς παρακμάζει σιγὰ σιγὰ καὶ ἡ ἴδια ἡ πόλη. Λένε πὼς κανένας δὲν μπορεῖ νὰ μείνει ἐκεῖ λόγω τοῦ μολυσμένου ἀέρα της. Σ' αὐτὲς τὶς δυὸ πόλεις στηριζόταν κάποτε ἡ δόξα ὄλης τῆς Κύπρου καὶ ἡ ἀφθονία τῶν ἀγαθῶν καὶ ἦταν τόπος ὄπου μαζεῦνταν ὄλες οἱ γλῶσσες καὶ ὄλα τὰ ἔθνη, μὲ τὸν καιρὸ ὄμως ὄλα παρακμάζουν.

(240) Ἡ τρίτη ἐπισκοπὴ εἶναι στὴν Πάφο, τὴν ἀρχαιότερη ἀπὸ ὄλες τὶς πόλεις τῆς Κύπρου. Ἡ πόλη αὐτὴ δὲν εἶναι ὀνομαστὴ μόνο ἀπὸ τὰ ποιητικὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Διότι οἱ ἅγιοι Παῦλος καὶ Βαρνάβας δίδαξαν ἐδῶ. Ἐδῶ ἔζησε καὶ ὁ ἅγιος Ἰλαρίων... Πόσο μεγάλῃ ἦταν αὐτὴ ἡ πόλη καὶ πόσο μεγαλοπρεπεῖς ἐκκλησίες ὑψώνονταν ἐδῶ, τὸ δείχνουν ἡ μεγάλη ἔκταση τῶν ἐρειπίων καὶ οἱ ἔξοχοι μαρμάρινοι κίονες ποὺ στέκουν ἀκόμα. Τώρα αὐτὴ εἶναι ἐρειπωμένη καὶ δὲν ὑπάρχει πόλη ἀλλὰ μικροὶ οἰκισμοὶ χτισμένοι πάνω στὰ ἐρείπια. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ λιμάνι της εἶναι ἔρημο καὶ σ' αὐτὸ δὲν μπαίνουν πλοῖα, ἐκτὸς ἂν τὸ ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη, ὄπως συνέβη μ' ἐμᾶς.

Ἡ τέταρτη ἐπισκοπὴ εἶναι στὴ Λεμεσό, στὴν παραλία, ὄπου ἔμεινα ἐπίσης μερικὲς μέρες... Ἡ Λεμεσὸς εἶναι πόλη ἐρειπωμένη, ἀλλὰ μὲ ὄρατο λιμάνι, τὸ ὄποιο βλέπει πρὸς τὴν Τύρο καὶ τὴ Σιδώνα καὶ ἀπ' ὄπου, μὲ εὐνοϊκὸ ἄνεμο, μπορεῖ κάποιος μέσα σὲ μιὰ μέρα καὶ μιὰ νύχτα νὰ πλεύσει πρὸς τὰ πιὸ καλὰ λιμάνια τῆς ἀνατολῆς γιὰ νὰ ἐμπορευθεῖ... Ἡ Λεμεσὸς ὑπῆρξε μεγάλῃ πόλη, ὄπως δείχνουν τὰ ἐρείπια, στὴν ὁποία, ὄταν ἡ Ἱερουσαλὴμ καταλήφθηκε ἀπὸ τὸν Σαλαντίν, μετακόμισαν οἱ Ναῖτες καὶ οἱ Ἰωαννίτες μοναχοὶ καὶ ἐκεῖνοι τοῦ τάγματος τῶν Γερμανῶν...

(242) Ἀπὸ τὰ προηγηθέντα εἶναι φανερὴ ἡ κατάσταση τοῦ νησιοῦ τῆς Κύπρου, τὸ πολίτευμα καὶ ἡ διακυβέρνησή της καὶ τὰ ὄσα ἀφοροῦν στὶς τέσσερις ἐπισκοπές της. Γιὰ τοὺς διοικητές της ὄμως καὶ τὸν κλῆρο, λαϊκοὺς καὶ ἱερωμένους, δὲν μπορῶ νὰ μιλήσω παρὰ μόνο μὲ πίκρα στὴν καρδιά, κὶ ἂν ἤθελα νὰ μιλήσω δὲν θὰ μπορούσα, ἐκτὸς ἂν ἤθελα ν' ἁμαρτήσω στὸν οὐρανό. Εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖο γιὰ τὴν ἄξιοπρέπεια τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας στὰ ἔσχατα σύνορα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ὄπως εἶναι ἡ Κύπρος, νὰ τοποθετοῦνται ἐπίσκοποι ἔμπειροι, ἱκανοί, νὰ διαμένουν στὸν τόπο τοῦ ποιμνίου τους καὶ μὲ τὸν λόγο καὶ τὸ παράδειγμά τους ὄχι μόνο τοὺς δικούς τους (τοὺς καθολικούς) ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἑλλήνες, τοὺς Ἀρμένιους καὶ τοὺς ἄλλους σχισματικούς καὶ αἰρετικούς τῆς ἀνατολῆς νὰ τοὺς κάμουν ν' ἀγαπήσουν τὴ λατινικὴ ἐκκλησία, καὶ τοὺς Σαρακηνοὺς καὶ τοὺς Τούρκους νὰ τοὺς κάμουν θαυμαστὲς τῶν ἐξαιρέτων ἀρετῶν τους. Γιὰ τὴν Κύπρος εἶναι ἀπὸ παντοῦ περικυκλωμένη ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα μυσαρὰ ἔθνη, τὰ ὄποια καθημερινὰ βρίσκονται σ' ὄλα τὰ σημεῖα τοῦ νησιοῦ γιὰ τὶς ἐμπορικὲς τους δραστηριότητες. Γιὰ τοῦτο ἐδῶ εἶναι πολὺ περισσότερο ἀναγκαῖα ἡ ἐμπειρία τῶν ἐπισκόπων ἀπ' ὄσο στὴ Ρώμη ἡ ἀγιότητα, καὶ εἶναι πιὸ ἀνεκτὴ μιὰ παράβαση στὴ Ρώμη παρὰ ἐδῶ ἓνα κακὸ παράδειγμα.

Ξέρομε ὅτι στήν πρώτη ἐκκλησία στά μέρη τῶν ἐθνικῶν (μὴ χριστιανῶν) στέλλονταν οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους καὶ γι' αὐτὸ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης εἶχαν σταλεῖ ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ στὴ Σαμάρεια. Τώρα ὁμοίως αὐτοὶ ποὺ στέλλονται σ' αὐτὰ τὰ ἀπομακρυσμένα μέρη ὡς ἐπίσκοποι, οἱ ἴδιοι ποὺ τοὺς στέλλουν βλέπουν ὅτι οἱ μοναχοὶ ἀπὸ τὰ τάγματα τῶν Ταπεινῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποδεδειγμένα ἀποστρέφονται τὴ φτώχεια, δὲν διακρίνονται ἀπὸ τὴν ἀγνότητά τους, νιώθουν βαρειά τὴν ὑπακοή καὶ μερικοὶ ἀπεχθάνονται τὴν ἐκτέλεση τοῦ καθήκοντός τους καὶ ντρέπονται νὰ φέρουν τὸ καταφρονημένο μοναχικὸ σχῆμα, ὀρίζονται ὡς ἐπίσκοποι σ' αὐτὰ τὰ μέρη, γιὰ νὰ τοὺς κολακεύουν καὶ νὰ τοὺς παρακαλοῦν καὶ γιὰ νὰ ζητιανεύουν ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες καὶ νὰ ζητοῦν προαγωγές ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς καὶ δῶρα, τὰ ὁποῖα παίρνουν ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τοῦ Χριστοῦ ἐν ὀνόματι τῆς ἐλεημοσύνης προβάλλοντας εὐσεβεῖς ἀλλὰ ψευτικούς λόγους. Συνομίλησα κάποτε μὲ τὸν ἐπίσκοπο τῆς Πάφου σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση: "Ὅταν κάποτε μείναμε γιὰ τρεῖς μέρες στὸ λιμάνι τῆς Λάρνακας καὶ λεγόταν ὅτι δυὸ ἐπίσκοποι θὰ ἔρχονταν γιὰ νὰ ταξειδέψουν μαζί μας, (243) τελικὰ οἱ δυὸ ἐπίσκοποι ἦρθαν μὲ ἵπποκόμους καὶ πολλὰ ἀποσκευές καὶ μπαίνοντας στὴ γαλέρα ὑπῆρξαν πολὺ ἐνοχλητικοὶ γιὰ μᾶς τοὺς προσκυνητὲς καὶ τὸν στενὸ χῶρο μας τὸν ἔκαμαν ἀκόμα πιὸ στενόχωρο.

Ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους ἐκείνους ὁ ἓνας ἦταν ἀπὸ κάποιο τάγμα τῶν Ταπεινῶν μοναχῶν, τὸν ὁποῖο ἐγὼ κοίταξα μὲ περισσότερη ἐπιμονή παρὰ ὅποιονδήποτε ἄλλον ἄρχοντα. Ὁ ἐπίσκοπος αὐτὸς ἦταν νέος, χωρὶς γενειάδα, εἶχε γυναικεῖο πρόσωπο καὶ τρόπους καθ' ὅλα γυναικεῖους, φοροῦσε τὸ ράσο του, ἀλλὰ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ κανονικὸ σὲ χρῶμα καὶ ἀξία. Γιατὶ τὸ ράσο του εἶχε φτιαχτεῖ ἀπὸ ἀκριβὸ ὕφασμα μὲ οὐρὰ ἀπὸ πίσω, ὅπως στὶς γυναῖκες, καὶ στὰ δάχτυλά του εἶχε πολλὰ δαχτυλίδια μὲ πολύτιμες πέτρες καὶ στὸν λαιμὸ του μιὰ χρυσὴ ἀλυσίδα καὶ καθημερινὰ τσακωνόταν μὲ τοὺς ὑπηρετὲς του, ὅλους τοὺς περιφρονοῦσε, κυρίως ὁμοίως τοὺς προσκυνητὲς, τοὺς ὁποῖους δὲν ἄφηνε νὰ καθήσουν μαζί του. Κάποιος ἱερωμένος ἀπὸ τοὺς δικούς μας, κύριος ἐνὸς στρατιώτη προσκυνητῆ, ζήτησε ἀπ' αὐτὸν (τὸν ἐπίσκοπο) νὰ μετακινηθεῖ λίγο ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ καθόταν γιὰ νὰ μὴ πιέζει τὸν στρατιώτη, ὁ ἐπίσκοπος ὁμοίως, κοιτάζοντας περιφρονητικὰ τὸν ἱερωμένο, δὲν τοῦ ἔδωσε σημασία, κι αὐτὸς τὸν τόπο καὶ τὴ θέση του, ποὺ εἶχε ἐξασφαλίσει μὲ μεγάλη δαπάνη, τὴν ὑπερασπίστηκε ἀπέναντι στὸν ἐπίσκοπο. Τότε ὁ ἐπίσκοπος, σὲ ἐπήκοον ὄλων, εἶπε: *καὶ πῶς ἐσύ, γάϊδαρε, τολμᾷς νὰ τὰ βάζεις μαζί μου; δὲν ξέρεις ποιὸς εἶμαι ἐγώ;* Σ' αὐτὸν ὁ κληρικὸς εἶπε: *ἐγὼ δὲν εἶμαι γάϊδαρος, ἀλλὰ ἱερέας, καὶ οὔτε τὸν ἱερέα περιφρονῶ οὔτε ἓνα ἐπίσκοπο πρέπει νὰ τὸν καταδικάζω, ἀλλὰ ἀντιλαμβάνομαι τὸν ἀλαζονικὸ μοναχὸ καὶ τὸν ἀσεβῆ καλόγηρο, μὲ τὸν ὁποῖο θέλω νὰ τὰ βάζω γιὰ τὰ δίκαια μου μέχρι θανάτου.* Σ' αὐτὰ ὁ ἐπίσκοπος τέντωσε πρὸς τὸν ἱερωμένο τὸ χέρι του ὅπως συνηθίζουν νὰ κάνουν οἱ Ἱταλοὶ μὲ τὸ δάχτυλο, ὅταν θέλουν νὰ προσβάλουν κάποιον. "Ὅταν τὸ εἶδε αὐτὸ ὁ στρατιώτης τοῦ κληρικοῦ, σηκώθηκε ἐπάνω ἐναντίον τοῦ ἐπισκόπου καὶ μαζί του ἄλλοι νεαροὶ στρατιῶτες, μὲ φωνές καὶ βρισιές. Ὁ ἐπίσκοπος τότε, φρόνιμα ἐνεργώντας, τράπηκε σὲ φυγὴ κι ἔτρεξε πάνω πρὸς τὴ γέφυρα τοῦ καπετάνιου καὶ πιὰ δὲν ξανακατέβηκε στοὺς χώρους τῶν προσκυνητῶν. Εἶπα πιὸ πάνω γιὰ ἓνα κληρικὸ, Ἕλληνα μαζί καὶ λατῖνο (ὀρθόδοξο καὶ καθολικὸ), καὶ σημείωσα καὶ πολλὰ ἄλλα, κι ἔτσι θαυμάζω τὸ γεγονός ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχει ἀπὸ καιρὸ χαθεῖ στὴν Κύπρο, παρ' ὅλο ποὺ βρῖσκεται στὴ μέση τῶν Τούρκων καὶ τῶν Σαρακηνῶν.

Τὴν ὄγδοη μέρα μείναμε στὸ λιμάνι τῆς Πάφου μέχρι τὶς βραδυνὲς ὥρες καὶ τότε, ἀφοῦ σηκώθηκαν οἱ ἄγκυρες καὶ λύθηκε τὸ πλοῖο, ἀναχωρήσαμε μὲν ἀπὸ τὸ λιμάνι, ἀλλὰ δὲν εἶχαμε οὔριο ἄνεμο καὶ γιὰ τοῦτο ὀλόκληρη ἐκείνη τὴ νύχτα γυρίζαμε ἄσκοπα κοντὰ στὶς ἀκτὲς τῆς Κύπρου... (244). Τὴν ἕνατη μέρα, ποῦ ἦταν Κυριακὴ εἰκοσιτέσσερες τοῦ μηνός, εἶδαμε ὅτι ἐκείνη τὴ νύχτα εἶχαμε πάει πρὸς τὰ πίσω ἀρκετὴ ἀπόσταση καὶ προσπαθήσαμε νὰ ὀδηγήσουμε τὸ πλοῖο σὲ ἄλλο σημεῖο τοῦ νησιοῦ ποῦ εἶχε λιμάνι, ἀλλὰ δὲν τὰ καταφέραμε. Τὴ νύχτα μᾶς ἄρπαξε ἄνεμος καὶ περιστρέφοντάς μας μᾶς ἔρριξε στὸ Παμφύλιο πέλαγος μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμητὴ πορεία. Τὴν ἴδια ὁμως περιοχὴ τῆς Παμφυλίας ἐλάχιστα τὴν εἶδαμε, μὰ οὔτε καὶ τὴν Κύπρο μπορέσαμε νὰ δοῦμε πιά...

(Μετάφρ. ἀπὸ τα λατινικά)

Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ

ΒΕΒΑΙΩΣΗ

Ἐέρω πῶς μάταια τραγουδῶ τὸ ἱστορικὸ μας φῶς
Ἐκεῖνο τὸ λεπτὸ ἄρωμα τῆς παρρησίας
τοῦ ἑλληνικοῦ μας παρελθόντος.
Πολὺ μᾶς ἔπνιξε ὁ ὀρίζοντας
μὲ ξένες φωνασκίες.
Ὡστόσο θὰ ὑπογράψω ἑλληνικὰ τὴν ἀναχώρησή μου ἐγὼ
Ἑλληνας ἀπροσκύνητος τῆς Κύπρου.

Γράφω γιατί τὸ θέλησε ὁ θεός
(τὸ πόδι τὸ δεξιὸ του προσκυνῶ).
Μὲ ὄπλισε ἡ φύση μὲ ρυθμούς
καὶ πνεῦμα ἑλληνικὸ
(τὰ πλούτιστα μες στ' ἀργαστήρια τῶν θρανίων)
Ἐπώδυνη πορεία ἡ κάθε μου ἔκφραση
μὲ μιὰ σκληρὴ προετοιμασία
σὲ ἦχους καὶ χρώμα καὶ συλλογισμούς
(σπούδασα τὴ ζωὴ μὲς στὶς ἀθλήσεις).
Γιατί λοιπὸν νὰ ἐγκαταλείψω τὴ γραφὴ
ἐτοῦτο τὸν καθρέφτη τῆς ψυχῆς μου
πληρώνοντας τὸ θεῖο μὲ ἀγνωμοσύνη;

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΦΡΙΞΟΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ, Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ

[Την Πέμπτη το βράδυ 15 Φεβρουαρίου 2007 τελέστηκαν από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. Τάσσο Παπαδόπουλο τα αποκαλυπτήρια προτομής του Φρίξου Πετρίδη, η οποία στήθηκε στο διάδρομο έξω από την Αίθουσα Τελετών του Παγκυπρίου Γυμνασίου προς την Αίθουσα Καθηγητών. Την πρωτοβουλία για την ανέγερση της προτομής είχαν αναλάβει οι Απόφοιτοι του Παγκυπρίου Γυμνασίου του έτους 1974, οι οποίοι ανέθεσαν τη φιλοτέχνησή της στο συμμαθητή τους γλύπτη Λεωνίδα Σπανό, που υλοποίησε την ανάθεση αφιλοκερδώς. Στο χώρο έξω από την Αίθουσα Τελετών υπήρχε έκθεση φωτογραφίας για τον Πετρίδη.

Πριν από τα αποκαλυπτήρια έγινε στις 7 μ.μ. στην Αίθουσα Τελετών του Σχολείου Φιλολογικό Μνημόσυνο για τον τιμώμενο στην παρουσία του προέδρου της Δημοκρατίας και του αρχιεπισκόπου, άλλων επισήμων και πλήθους μαθητών και εκτιμητών του δασκάλου Φρίξου Πετρίδη. Το πρόγραμμα περιλάμβανε χαιρετισμούς από το διευθυντή του Παγκυπρίου Γυμνασίου κ. Χρίστο Εκκέσιη, τον πρόεδρο του Συλλόγου Αποφοίτων του Σχολείου κ. Ανδρέα Αग्रότη και τον εκπρόσωπο των αποφοίτων του 1974 κ. Βάσο Σταύρου, και καλλιτεχνικό πρόγραμμα από μαθητές του σχολείου. Το Φιλολογικό Μνημόσυνο έκλεισε με ομιλία του κ. Νίκου Παναγιώτου, με θέμα «Φρίξος Πετρίδης, ο Δάσκαλος», η οποία δημοσιεύεται στη συνέχεια].

Ο Φρίξος Πετρίδης, τον οποίο μνημονεύουμε απόψε σ' αυτό το ιερό ενδιαίτημα των μουσών, ένατο τώρα χρόνο από την αποδημία του, συναχθέντες επί το αυτό εκπρόσωποι της Πολιτείας και της Εκκλησίας, μαθητές του, συνάδελφοι, συγγενείς και φίλοι, και σημερινοί καθηγητές και μαθητές του Παγκυπρίου Γυμνασίου, υπήρξαν άντρας χαρίεις, γενναίος το φρόνημα, με βαθύτατη συναίσθηση ευθύνης και ήθος εξόχως ελληνικό. Υπηρέτησεν ως καθηγητής και γυμνασιάρχης του Παγκυπρίου Γυμνασίου, υπουργός Παιδείας, πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου, καθώς και του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού.

Από όλες όμως αυτές τις ιδιότητες επέλεξα να επικεντρώσω την ομιλία μου στην ιδιότητα του δασκάλου, όχι τυχαία. Είμαι βέβαιος ότι και ο ίδιος αυτή θα επέλεγε. Είναι γνωστό ότι δάσκαλο τον αποκαλούσαν όχι μόνο οι μαθητές του, αλλά και άλλοι, και καμάρωνε γι' αυτό. Σε ερώτηση δημοσιογράφου που του πήρε συνέντευξη λίγα χρόνια πριν από το θάνατό του για ποιο πράγμα που έκανε στη ζωή του αισθανόταν περήφανος απάντησε: «Οι φίλοι μου και όσοι με αγαπούν μιλούν για την εποχή που ήμουν δάσκαλος. Απ' όλα τα «αξιώματα» – αν θέλεις να τα πω έτσι – που είχα, εκείνο που θεωρώ το πιο αποδοτικό είναι η ηθική μου ως εκπαιδευτικού στο Παγκύπριο Γυμνάσιο. Θεωρώ πολύ κατώτερο το αξίωμα του υπουργού».

Το νεότερο από τα επτά παιδιά του Λοΐζου και της Αναστασίας Πετρίδη, με ταγωγή από τη Βώνη, γεννήθηκε στην καρδιά της Λευκωσίας, στην οδό Τρικούπη, στις 9 Σεπτεμβρίου 1915 και φοίτησε στο δημοτικό του Αγίου Σάββα, το μετέπειτα Ελένιο. Από πολύ νωρίς έδωσε δείγματα των ικανοτήτων του, αφού αρίστευσε σε όλες τις τάξεις του Παγκυπρίου Γυμνασίου και στην έκτη τάξη του απονεμήθηκε, έπειτα από διαγωνισμό, το Σεβέριο βραβείο εκθέσεως ιδεών.

Ως μαθητής της Ε΄ τάξης ανήκε στον πυρήνα που δημιούργησε και διηύθυνε τη «Μαθητική Συντροφιά», με σκοπό να δώσει με διάφορες δραστηριότητες, καλλιτεχνικές, αθλητικές και άλλες, διέξοδο στα ενδιαφέροντα και τις ανησυχίες των μαθητών του σχολείου. Ήταν περίπου η ίδια ομάδα που στα φοιτητικά χρόνια κατά τη διάρκεια της κατοχής συγκρότησε την «Εστία Κυπρίων», για την προσφορά συσσιτίου στους Κυπρίους των Αθηνών και το «Κοινόν Κυπρίων», για εθνικό και πνευματικό αγώνα.

Μετά τις σπουδές του στη φιλολογία επέστρεψε το 1945 στην Κύπρο με υγεία επισφαλή και διορίστηκε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, όπου έκτοτε, με διακοπή δύο χρόνων για λόγους υγείας, υπηρέτησε ως απλός καθηγητής, υποδιευθυντής και γυμνασιάρχης ως το 1970. Έγινε για δυο χρόνια υπουργός Παιδείας και επανήλθε στο σχολείο του το 1972 ως απλός καθηγητής ίσαμε το 1985, οπότε αφυπηρέτησε. Κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα ήταν πρόεδρος του Συλλόγου Αποφοίτων Παγκυπρίου Γυμνασίου, που οργάνωσε την Παγκύπρια Εορτή Νεολαίας για δυο συνεχή χρόνια.

Ο Πετρίδης ήταν άνθρωπος της μαχόμενης εκπαίδευσης, γι' αυτό και η αναφορά μας θα βασιστεί κυρίως στην παρουσία του μέσα στην τάξη από την έναρξη της έδρας και στο πηδάλιο του Παγκυπρίου Γυμνασίου.

Η πρώτη οπτική εντύπωση που σχημάτιζαν για τον Πετρίδη οι μαθητές που δεν τον είχαν καθηγητή, όταν τον έβλεπαν έξω στους διαδρόμους του σχολείου, ήταν η φιγούρα ενός διοπτροφόρου αδύνατου ανθρώπου, φορτωμένου ένα παλτό σκουρόχρωμο, με τον ένα ώμο γερμένο προς τα κάτω, γιατί, όπως λεγόταν, του είχε αφαιρεθεί ο ένας πνεύμονας. Κι οι πρώτες φήμες που κυκλοφορούσαν από τους πιο παλιούς μαθητές ήταν ότι επρόκειτο για ένα πολύ αυστηρό καθηγητή, δίκαιο μεν, που ποτέ δεν έκαμνε διακρίσεις, αλλά που τσιγκουνευόταν τους βαθμούς.

Όσοι όμως είχαν, όπως εμείς, την ευλογία να τον γνωρίσουν μέσα στην τάξη, έβλεπαν τη λεπτή εκείνη φιγούρα να μεταμορφώνεται σε μια μορφή ρωμαλέα, αφάνταστου δυναμισμού, με τη σφραγίδα της θείας δωρεάς στο μέτωπο, που ωσάν αρχάγγελος άπλωνε τις φτερούγες του πάνω από τους μαθητές του με αγάπη, συμπαρασύροντας όλους, δυνατούς και αδύνατους, να συμμετάσχουν στη μαθησιακή διαδικασία.

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία πως ήταν πολύ απαιτητικός καθηγητής. Ήθελε τους μαθητές του να χρησιμοποιούν το μυαλό τους, να αιτιολογούν ό,τι έλεγαν, να επιχειρηματολογούν και να ακριβολογούν. Επέμενε με απανωτές ερωτήσεις, χρησιμοποιώντας τη μειευτική μέθοδο, μέχρις ότου έβγαζε εκείνο που ήθελε. Στην πορεία θύμωνε, καλόπιανε, ενεθάρρυνε. Κι όταν ερχόταν η πολυπόθητη απάντηση, στρογγυλή όπως την ήθελε, η επιβράβευση ήταν ένα ηχηρό, γεμάτο ενθουσιασμό «Μπράβο, γιε μου».

Μέσα στην τάξη ήταν ηθοποιός, όχι μόνο γιατί ως πραγματικός δάσκαλος εποίει ήθος, αλλά και γιατί στη διδασκαλία του χρησιμοποιούσε αριστουργηματικά τα διάφορα σύνεργα της τέχνης του ηθοποιού και δημιουργούσε ατμόσφαιρα μαγείας μέσα στην οποία οι μαθητές του – από τον πιο καλό ως τον πιο αδύνατο – κοινωνούσαν του αχράντου λόγου του. Ήταν οι διακυμάνσεις της φωνής του, ήταν η έκφραση του προσώπου με τα σπινθηροβόλα πίσω από τους φακούς των γυαλιών μάτια του, οι χειρονομίες του, με τον αριστερό αντίχειρα κεκαμμένο προς τα μέσα όταν επιχειρηματολο-

γούσε, ήταν οι κινήσεις του στην τάξη, ήταν οι θαυμάσιες σιωπές του, η απόσυρσή του όταν η ατμόσφαιρα φορτιζόταν με άκρα συγκίνηση.

Ένα παράδειγμα θα δείξει τι εννοώ με τη σιωπή και την απόσυρσή του. Τελευταίες μέρες στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, τέλος της σχολικής χρονιάς 1958-1959 μετά την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου. Στο τελευταίο μάθημα Ιστορίας, αφού του δώσαμε ανθοδέσμη κατά τα ειωθότα με σχετικό λογύδριο που είχε εκφωνήσει ο ομιλών, μας μίλησε συγκινημένος για την Ελλάδα. Κλαίοντας είπε: «Για μένα ένας εθνικός ύμνος υπάρχει, εκείνος του Σολωμού, και μια σημαία η γαλανόλευκη» κι έφυγε από την τάξη. Φυσικά, όλοι εμείς μείναμε με τα μάτια βουρκωμένα, καρφωμένοι στα θρανία μας.

Άριστος χειριστής του λόγου ο ίδιος καλλιεργούσε με πάθος το γλωσσικό αισθητήριο των μαθητών του. Επιζητούσε την ορθή διατύπωση και την ακριβολογία και από μικρούς ακόμη μαθητές του δημοτικού, όταν παρουσίαζε στην τηλεόραση του ΡΙΚ το θαυμάσιο εκείνο πρόγραμμα «Απαντήστε, παιδιά», που άφησε εποχή στα τηλεοπτικά και εκπαιδευτικά πράγματα του τόπου. Έλεγε σχετικά σε λογοδοσία του το 1968 εξ αφορμής σοβαρών γλωσσικών αδυναμιών που παρατηρήθηκαν σε αποφοίτους δημοτικών κατά τις εισαγωγικές εξετάσεις: *«Η γνώσις της μητρικής γλώσσης δεν είναι μάθημα· είναι στοιχείον του ανθρώπου. Είναι προτιμότερον να μανθάνουν οι μαθηταί καλώς την γλώσσαν των παρά τίποτε άλλο, διότι αυτάς τας άλλας γνώσεις έχουσι καιρόν να τας μάθωσι. Την γλώσσαν όμως πρέπει να την κατακτήσουν ευθύς εξ αρχής, άλλως είναι πολύ αργά υστερώτερον»* (Επετηρίς 1967/8, σ. 52).

Θεωρούσε αδιανόητο να μη γνωρίζουν τα Ελληνόπουλα καλά τη μητρική τους γλώσσα, την οποία να χρησιμοποιούν ορθά και στον προφορικό και στον γραπτό λόγο μετά από φοίτηση στο σχολείο για δώδεκα χρόνια. Έτσι, στα Νέα Ελληνικά, και πιο συγκεκριμένα στην Έκθεση Ιδεών, επέμενε στην ορθή διατύπωση χωρίς βαρβαρισμούς και σολοικισμούς, και, όσον αφορά το περιεχόμενο, χωρίς ωραιολογίες, κλισέ, πολυλογίες και κούφια λόγια. Ήθελε δομή στην έκθεση, ιδέες, σύνδεση με συνέπεια, επιχειρήματα, όλα δοσμένα με σαφήνεια και λιτότητα. Είχε πάθος πραγματικό για τη γλώσσα, που τον σημάδεψε ως το τέλος της ζωής του. Στα τελευταία του δυσανασχετούσε όταν δεν κατόρθωνε με την πρώτη να βρει τη λέξη που θα τον εξέφραζε.

Εκεί που κατά γενική ομολογία ήταν αξεπέραστος ήταν στο μάθημα της Ιστορίας. Κύριος στόχος του δεν ήταν η γνώση ιστορικών γεγονότων, αλλά η δημιουργία στους μαθητές ιστορικής σκέψης και συνειδήσεως, ώστε να μπορούν να κατανοούν το ιστορικό γίγνεσθαι αιτιοκρατικά και να αναπτύσσουν την ικανότητα να εκτιμούν ορθά την τρέχουσα πραγματικότητα. Διαρκώς καθοδηγούσε ώστε να εντοπιστούν τα αίτια που συνέβαλαν στη δημιουργία ενός γεγονότος, τους λόγους για τους οποίους ελήφθησαν οι όποιες αποφάσεις, τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματά τους και τα αποτελέσματά. Ζητούσε να ανιχνευτεί η συνάφεια, οι ομοιότητες και οι διαφορές εκείνων των γεγονότων με ανάλογα σύγχρονα και βοηθούσε ώστε οι μαθητές να λάβουν τη θέση των ατόμων που πήραν τότε τις αποφάσεις και να καταθέσουν το δικό τους τρόπο αντίδρασης στη συγκεκριμένη συγκυρία.

Το μάθημα ήταν ένας διαρκής διάλογος, ένα ακόνισμα και αγώνισμα της σκέψης, μια ώθηση συνεχής να μην αδρανούμε, αλλά να σκεφτόμαστε, να προβληματιζόμαστε,

να επιχειρηματολογούμε. Φυσικά, δεν ήταν μια εύκολη διαδικασία. Θα έλεγα πως ήταν μάλλον οδυνηρή, ιδιαίτερα τον πρώτο καιρό. Σιγά-σιγά όμως, μετά την εξοικείωσή μας, αρχίζαμε να απολαμβάνουμε το μάθημα, να μη θέλουμε να τελειώσει η ώρα, κυρίως λόγω της ταύτισής μας με τους πρωταγωνιστές των γεγονότων και της αίσθησης πως τα γεγονότα δεν ήταν κάποια απομακρυσμένα συμβάντα, αλλά διεργασίες που γίνονταν δίπλα μας και γύρω μας.

Ως γυμνασιάρχης, είχε απόψεις για πολλά θέματα στον τομέα της εκπαίδευσης, τις οποίες διατύπωνε στις ετήσιες λογοδοσίες του από το 1962 ως το 1970. Μερικές από αυτές, κατά τον Παναγιώτη Περσιάνη, ανήκαν στη νεότερη εποχή της δεκαετίας του '60, που ήταν μια ξεχωριστή δεκαετία στην ιστορία της εκπαίδευσης παγκοσμίως, και άλλες εξέφραζαν τη μετανεωτερική εποχή, κυριάρχησαν δε τριάντα χρόνια αργότερα. Με άλλα λόγια, κάποιες από τις ιδέες του ήταν γέννημα της εποχής του, κάποιες όμως άλλες θεωρούνταν τότε πρωτοποριακές.

Διαβάζοντας κανείς τις λογοδοσίες του θαυμάζει τη ρωμαλέα σκέψη και τον ανθηρό λόγο, το υψηλό αίσθημα ευθύνης, το πάθος για ό,τι ο ίδιος πίστευε ορθό, την αφοσίωσή του στο λειτούργημα του εκπαιδευτικού, την αγάπη του για τους μαθητές και τα οράματά του για την εκπαίδευση των Ελληνοπαίδων και το μέλλον του Ελληνισμού.

Επειδή πολλές από τις ιδέες του εξακολουθούν και σήμερα να παρουσιάζουν ενδιαφέρον, θα ενδιατρέψουμε κάπως σ' αυτές, με στόχο να φωτίσουμε όσο καλύτερα μπορούμε την προσωπικότητα του ανδρός.

Πραγματικός ηγέτης δεν δίσταζε να προκινδυνεύει και με θάρρος να αναλαμβάνει το βάρος της ευθύνης ως πρώτος τη τάξει. Αναφέρει στη λογοδοσία του κατά το πρώτο έτος της γυμνασιαρχίας του: *«Επιθυμώ εν αρχή να δηλώσω ότι το δημιουργικόν εκπαιδευτικόν έργον εκάστου σχολείου ως και η ομαλή λειτουργία τούτου... εξαρτάται από τον διευθυντήν κατά μέγιστον μέρος. Η επιτυχία οιοδήποτε σχολικού οργανισμού οφείλεται εις την κοινήν προσπάθειαν πάντων των διδασκόντων εν συναρτήσει προς άλλα ευεργετικά στοιχεία. Η αποτυχία όμως,... δέον να καταλογίζεται ως ευθύνη του διευθυντού, διότι ούτος οφείλει να είναι συνεχώς άγρυπνος και να συντονίζει δυνάμεις, να εμπνέη κατευθύνσεις, να φλογίζει συνειδήσεις, να εναρμονίζει και να συνθέτη τα επί μέρους εις ενιαίαν ισχυράν δύναμιν προς όφελος των διδασκομένων και του σχολείου γενικώς, ώστε να επιτυγχάνεται πρόοδος ή να προλαμβάνεται παν απευκαίον»* (Επετηρίς 1962/3, σ. 14).

Ιδεολόγος, αλλά και ρεαλιστής, λάτρης της παραδόσεως, αλλά και προοδευτικός, δεν δίστασε να ταχθεί εναντίον της πλήρους ταύτισης της κυπριακής με την ελλαδική εκπαίδευση, την οποία προωθούσε το Υπουργείο Παιδείας, όχι, βέβαια, από καπρίτσιο ή από ανθελληνική τάση – άπαγε της βλασφημίας – αλλά από την έγνοια του για την προκοπή όχι μόνο της κυπριακής εκπαίδευσης, αλλά και της εκπαίδευσης των Ελληνοπαίδων εν γένει, ώστε αυτή να συμβαδίσει με την ευρωπαϊκή.

Η διαφοροποίηση, τόνιζε, της κυπριακής από την ελλαδική εκπαίδευση, θα γίνει όχι στο σκοπό και το χαρακτήρα της αγωγής, αλλά στα μέσα, όπως είναι οι τύποι των σχολείων, οι μέθοδοι διδασκαλίας, η σύνθεση του προγράμματος κλπ. Έκρινε τη δια-

φοροποίηση αυτή αναγκαία, λόγω της διαφορετικής πολιτικής εξέλιξης της Κύπρου και της δημιουργίας της Κυπριακής Δημοκρατίας, ακόμη γιατί σε ορισμένα σημεία η κυπριακή προηγείτο της ελλαδικής, όπως στη διάρθρωση του πρακτικού κλάδου, και τέλος γιατί η Κύπρος λόγω μεγέθους μπορούσε να επιχειρήσει βαθύτερες μεταρρυθμίσεις, τις οποίες αδυνατούσε, για λόγους οικονομικούς, να κάμει η Ελλάδα. Δεν παρέλειπε, τέλος, να σημειώσει πως η εκπαιδευτική πολιτική ήταν, δυστυχώς, έρμαιο των κομματικών αντιπαραθέσεων στην Ελλάδα.

Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα παραθέτει τη μεταρρύθμιση επί κυβερνήσεως Γεωργίου Παπανδρέου και τα επακολούθησαντα. *«Η εισαγωγή μεταφρασμένων αρχαίων κειμένων εις την δημοτικήν εις την Α΄ και Β΄ γυμνασίον από την μεταρρυθμίσειν του Λ. Ακρίτα εχαιρετίσθη ως εθνική πράξις και ορθή εκπαιδευτική ενέργεια, μετά πάροδον δε δύο μόλις ετών ταύτα εξωστρακίσθησαν ως εθνική πανώλης. Βιβλία σχολικά άριστα ή εθνικού περιεχομένου κατά τους μεν, μετά εν σχολικόν έτος επολτοποιήθησαν ως ακατάλληλα ή αντεθνικά κατά τους δε»* (Επετηρίς 1968/69, σ. 69).

Εις όσους προέβαλλαν τον κίνδυνο του εθνικού αποχρωματισμού από τυχόν παρεκκλίσεις από την ελλαδική εκπαιδευτική πολιτική αντιτάσσει:

«Η Κύπρος ήτο ελληνική υπό βαρβάρους και χωρίς παιδείαν, όταν η Ελλάς διήνευε τον χρυσούν της αιώνα... Σταυροφόροι, Φράγκοι, Ενετοί εκυριάρχησαν επί του εδάφους της, αλλ΄ ουδέποτε της ελληνικής ψυχής της. Οι Τούρκοι επάτησαν Ελλάδα και Κύπρον και εξηφάνισαν την παιδείαν, δεν ηφάνισαν όμως την ελληνικήν συνείδησιν. Η Ελλάς ελευθερωθείσα θεμελιώνει παιδείαν, όταν η Κύπρος δεν είχε σχεδόν ουδέν σχολείον, έχει όμως την δύναμιν να είπη διά του αρχιεπισκόπου Σωφρονίου προς την αποβιβαζομένην εδώ Αγγλίαν, ότι ο τόπος είναι ελληνικός... Και δεν είναι η ομοιότης των σχολείων που την εκράτησεν ελληνικήν. Και η διαφορά σχολείων δεν πρόκειται να την αλλάξη. Όσοι τυχόν έχουν τοιαύτην γνώμην, καλόν είναι να μελετήσουν ολίγην ελληνικήν ιστορίαν, ιδίως της Κρήτης, της Επτανήσου και της Δωδεκανήσου... Η υπό τους Άγγλους ημιαυτόνομος Επτάνησος προηγείτο πνευματικώς της Ελλάδος ελευθερωθείσης το 1821 και είναι επί της επτανησιακής πνευματικής δημιουργίας που εστήριξεν η Ελλάς την νεωτέραν λογοτεχνίαν της εις τα πρώτά της βήματα» (Επετηρίς 1964/5, σ. 38-39).

Πίστευε στην αξία της Παιδείας, την οποία θεωρούσε προσοδοφόρα επένδυση, γιατί σε βάθος χρόνου έχει τη δυνατότητα να αποδώσει πολλαπλάσια, συμβάλλοντας στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη. Ήταν υπέρμαχος της δωρεάν παιδείας και υποστήριζε ότι δεν πρέπει να αποτελεί η παιδεία προνόμιο των πλουσίων, αλλά με ευθύνη του Κράτους να προσφέρεται σε όλους, ως στοιχείο ελευθερίας, δημοκρατίας και κοινωνικής δικαιοσύνης.

Πολύ νωρίς διέγινωσεν κινδύνους από αντικοινωνική συμπεριφορά των νέων και προειδοποίησε για τις ευθύνες της οικογένειας και της κοινωνίας γενικότερα.

Άλλος κίνδυνος που διέγινωσεν και για τον οποίο προειδοποίησε ήταν η πτώση του επιπέδου των εκπαιδευτικών, γιατί το Κράτος δεν έδιδε τα αναγκαία κίνητρα. *«Κλάδος επιστημόνων επαγγελματιών, ο οποίος δεν προσελκύει ικανούς νέους, ώστε να ανανεώνεται εις στελέχη, φθίνει συνεχώς και δεν δύναται να εκτελέση τον προορισμόν*

του. Φαίνεται ότι η Κύπρος αυτήν την οδόν πορεύεται, προσφέρουσα διά της στάσεώς της έναντι των εκπαιδευτικών κάκιστον παράδειγμα εις τους ευφυείς νέους, οι οποίοι ορθώς ποιούντες τρέπονται προς άλλας κατευθύνσεις στρέφοντες τα νώτα εις την πάλα ποτε εκτιμωμένην και νυν περιφρονουμένην εκπαίδευσιν... Είναι ενδεχόμενον οι «δασκάλοι» να είναι ηλίθιοι – έτσι αρέσκονται να μας αποκαλούν οι μονοπωλούντες δι' εαυτούς την ευφυΐαν – επειδή ούτοι θέλουν και αρέσκονται να ασχολώνται με κάτι που υπό οιασδήποτε συνθήκας παραμένει αυτόνομος αξία και πνευματική εργασία. Αλλά πώς να χαρακτηρίση κανείς το γεγονός ότι γυμνασιάρχαι έχοντες την ευθύνην ομαλής και αποδοτικής λειτουργίας σχολείων με υπέρ εξήκοντα καθηγητάς και 1400 μαθητάς τοποθετούνται μισθολογικώς κατά 500 λίρας χαμηλότερον των έχόντων την απλήν εποπτεϊαν εκτροφής χοίρων; Είναι ενδεχόμενον να είναι ηλίθιοι οι καθηγηταί. Αλλά είναι η τελευταία γενεά με φλόγα εκπαιδευτικού. Εις το μέλλον ούτοι θα είναι ειικών και ομοίωσις της εμπράκτου θελήσεως της κοινωνίας και των σφαλερών αυτής αντιλήψεων περί παιδων αγωγής» (Επετηρίς 1968/9, σ. 45-46).

Υποστήριξε ακόμη πως το πρόγραμμα του σχολείου και από απόψεως αριθμού διδασκομένων μαθημάτων και από πλευράς αριθμού ωρών διδασκαλίας ήταν βαρυσφορτωμένο, με αποτέλεσμα να καταπονούνται άσκοπα οι μαθητές, οι οποίοι γίνονταν αχθοφόροι «πολλών θεωρητικών γνώσεων περί πάντων και παλαιών», αλλά αγνοούσαν «κυρίως τα νέα και σύγχρονα». Αισθανόταν έντονη την ανάγκη να βροντοφωνάξει ότι έπρεπε τάχιστα να εκσυγχρονιστεί η ελληνική εκπαίδευση, ώστε να συντονίσει τα βήματά της με την ευρωπαϊκή.

«Ο σύγχρονος κόσμος δεν θα χαθή, αν τον αγνοήσωμεν. Ημείς θα χαθώμεν και θα κλαύσωμεν, διότι θα αποκοπώμεν από την εποχήν μας και την Ευρώπην. Και θα παρουσιάζωμεν, αν δεν ηρχίσωμεν ήδη, την εξής θλιβεράν αντίφασιν. Ο ελληνικός κόσμος να έχη δημιουργήσει διά του πνευματικού μόχθου και των επιτευγμάτων του την έννοιαν Ευρώπην από απόψεως πνευματικού και πολιτιστικού περιεχομένου, ο δε σημερινός νεοελληνικός κόσμος να μένη μόνον γεωγραφικώς Ευρώπην και να απουσιάζη εντελώς από τον πνευματικόν ευρωπαϊκόν χώρον» (Επετηρίς 1965/6, σ. 27).

Η ιδέα για υψηλή ποιότητα στην εκπαίδευση, ώστε να καταστούμε οι Έλληνες ικανοί να παρακολουθούμε τον υπόλοιπο κόσμο, συνδέεται άμεσα με δυο άλλες ιδέες, τη δημιουργία προτύπων εκπαιδευτηρίων και την κάποια αυτονομία των σχολείων.

Όσον αφορά την αυτονομία, υποστήριξε ότι τούτο αποτελούσε αναγκαιότητα, γιατί κάθε σχολείο έχει την ιστορία και την προσωπικότητά του και μέσα σε αυτά τα πλαίσια ζει και δημιουργεί. Σωστή εφαρμογή της αυτονομίας δεν θα σήμαινε ότι τα πράγματα θα έμεναν χωρίς οποιοδήποτε έλεγχο. Οι εκπαιδευτικές αρχές θα καθόριζαν τη γραμμή και το κατώτατο όριο διδασκτέας ύλης, αλλά το κάθε σχολείο θα διήνυε υπό ιδίαν ευθύνην το δρόμο του και θα ήταν ελεύθερο να θέτει τον πήχη των απαιτήσεων του στο ύψος που επιθυμούσε. *«Ισότης έναντι του νόμου δεν σημαίνει ισοπέδωσιν των πάντων και μάλιστα εξίσωσιν προς τα χαμηλότερα».*

Όσον αφορά τα πρότυπα σχολεία, πίστευε πως ήταν απαραίτητα για την εκπαίδευση της Κύπρου, ώστε αυτή να προσαρμοστεί στην εκπαίδευση των προηγμένων χωρών. Με τον τρόπο αυτό θα υιοθετούνταν νέοι τρόποι και μέθοδοι διδασκαλίας, αφού

προηγουμένως δοκιμάζονταν, ώστε να ανταποκρίνονται στην κυπριακή πραγματικότητα.

Φυσικά, δικαιολογημένα απαιτούσε για λόγους ουσιαστικούς, το Παγκύπριο Γυμνάσιο να είναι ένα από τα σχολεία που θα είχαν αυτό το προνόμιο. «...το Παγκύπριο Γυμνάσιον συνεχίζον παράδοσιν ευγενούς αμίλλης πολλών ετών προς τον ίδιον τον εαυτόν του πρέπει να ενισχυθή και να γίνη πρότυπον σχολείου μέσης παιδείας εν Κύπρω τυγχάνον όλων των πλεονεκτημάτων των προτύπων σχολείων ως προς την λειτουργίαν και το διδάσκον προσωπικόν, ώστε να μετατραπή εις πραγματικόν κέντρον αγωγής νέων, επί του οποίου να στηρίζεται ασφαλώς η εκπαιδευτική πολιτική του κράτους και να δοκιμάζωνται υπευθύνως συστήματα αγωγής και μέθοδοι εκπαίδευσως» (Επετηρίς 1965/6, σ.18).

Αυτά ως προς τις παιδαγωγικές απόψεις και ιδέες, που είχε διατυπώσει ως γυμνασιάρχης.

Αλλά και από διοικητικής απόψεως ως οιακοστροφός του Παγκυπρίου υπήρξε δεξιότατος. Προγραμματίζε, οργάνωνε, καθοδηγούσε, ενέπνεε, επόπτευε και έλεγχε με ένα τρόπο μοναδικό. Επί των ημερών του το Σχολείο λειτουργούσε σαν καλοκουρδισμένο ρολόι. Ποτέ όμως δεν έμενε απολύτως ικανοποιημένος, γιατί είχε την πεποίθηση πως πάντα υπήρχαν περιθώρια βελτιώσεως.

Πρώτος ερχόταν στο σχολείο νωρίς. Κέρβερος στεκόταν μπροστά από την αίθουσα τελετών, απ' όπου παρακολουθούσε την άφιξη των καθηγητών. Με το κύπημα του κουδουνιού πρώτος άρπαζε το βιβλίο της ύλης κι έσπευδε στην τάξη. Όταν απουσίαζε καθηγητής, υπήρχε αμέσως έτοιμη λύση, ώστε να μη θορυβούν οι μαθητές και να δημιουργείται αταξία. Δεν ανεχόταν τις καθυστερήσεις, γιατί ήθελε να συνηθίσουν οι μαθητές στην τάξη και στην ακρίβεια και στην υπευθυνότητα, αλλά και γιατί στόχευε στο να γίνεται η επωφελέστερη δυνατή χρήση του διδακτικού χρόνου.

Ο ρυθμός στο σχολείο ήταν έντονος. Όλοι ήξεραν τη δουλειά τους και προσπαθούσαν να τη φέρουν εις πέρας κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Καθηγητές, παιδονόμοι, γραμματικοί, οι πάντες. Δεν μπορούσαν να κάμουν αλλιώς, όχι γιατί αισθάνονταν τον καταναγκασμό, αλλά πρώτα και κύρια γιατί ο ίδιος έδινε το παράδειγμα με τη φιλοπονία του και την άκρα αφοσίωση στο έργο που του είχε εμπιστευτεί η Πολιτεία και που και ο ίδιος αυτοπροαιρέτως επέλεξε.

Στην αίθουσα των καθηγητών την ώρα του διαλείμματος μετατρέποταν σε πειρακτήρι. Ετοιμόλογος, με λεπτό χιούμορ, με πειράγματα έξυπνα, δεν άφηνε κανένα σε χλωρό κλαρί.

Ο Φρίξος Πετρίδης δεν υπήρξε ποτέ θεωρητικολόγος ούτε ο άνθρωπος μόνο του βιβλίου. Άνθρωπος όχι του σπουδαστηρίου, αλλά της ζώσης πραγματικότητας, νοιαζόταν για την πολιτική πράξη. Στάθηκε δίπλα στον Μακάριο και σε άλλα ηγετικά πρόσωπα της μαχόμενης πολιτικής, που πολύ εκτιμούσαν και σέβονταν τις απόψεις του κι αποζητούσαν τις συμβουλές του.

Όπως συμβαίνει πολλές φορές με τους πρωτοπόρους και τις ηγετικές φυσιογνωμίες, η δημόσια δράση του είχε και στοιχεία τραγικότητας, η οποία πήγαζε από την

αντινομία ανάμεσα σ' αυτό που δίδασκε, διακήρυττε κι επεδίωκε, κι αυτό που μπόρεσε να υλοποιήσει σε ευρύτερη κλίμακα ή μέσα στο οποίο βρέθηκε στην πάλη ανάμεσα στο επιθυμητό και το εφικτό.

Η μια περίπτωση ματαιώσης ήταν η θητεία του ως υπουργού Παιδείας, όταν του δόθηκε η ευκαιρία να υλοποιήσει όλα αυτά τα οποία ως διευθυντής του Παγκυπρίου ευαγγελιζόταν και για τα οποία κατηγορούσε το υπουργείο. Αλλά φευ! την Ελλάδα κυβερνούσε τότε η χούντα, η οποία δεν μπορούσε να δεχτεί προοδευτικές ιδέες αλλαγής. Όχι μόνο δεν πραγματοποίησε αυτά που ήθελε, αλλά και κτυπήθηκε εκεί που πολύ πονούσε, στην ελληνολατρία του. Η χούντα ζήτησε και πέτυχε την απομάκρυνσή του από το υπουργείο. Αυτός ο υπέροχος Έλληνας πατριώτης, που γαλούχησε γενιές ολόκληρες νέων με το λόγο, το δίδαγμα και με το παράδειγμά του, που εσυγκινείτο και μόνο με τη θέα της γαλανόλευκης και το άκουσμα του εθνικού ύμνου, κατηγορήθηκε από μερικούς ανεγκέφαλους πατριδοκάπηλους ως ανθέλλη. Εκείνοι πέρασαν κι έφυγαν καταδικασμένοι από τη λαϊκή κατακραυγή και το ανάθεμα της ιστορίας, αυτός όμως ζει και θα ζει στις καρδιές των μαθητών του και στα τόσα αγαθά έργα που άφησε πίσω του.

Η άλλη περίπτωση ήταν η αντινομία ανάμεσα στους πόθους αιώνων, τους οποίους το σχολείο συντηρούσε και πρόβαλλε και των οποίων ο ίδιος ήταν γνήσιος φορέας και διαπρύσιος κήρυκας για την εθνική αποκατάσταση, και σ' αυτό που προέκυψε με την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ως υπεύθυνος και ευαίσθητος Έλληνας εκπαιδευτικός και πατριώτης βιώνει κρίση συνειδήσεως από το χάσμα ανάμεσα σε όσα διδάσκονταν και όσα η ανάγκη υπαγόρευσε. Ήταν ωσάν να σταμάτησε εντός του ο ρυθμός του κόσμου. Ηγετική φυσιογνωμία καθώς ήταν όμως και με ανεπτυγμένη πολιτική σκέψη, δεν περιορίστηκε στη διαπίστωση της αντινομίας και σε κλαυθμυρισμούς, αλλά άρθρωσε πολιτικό λόγο, διακρίνοντας με ευκρίνεια την έννοια του Κράτους από εκείνη του Έθνους, στην παρουσία του προέδρου Μακαρίου κατά τα εγκαίνια του σωματείου «Ολυμπιάς» Νεαπόλεως, πολύ νωρίς, τον Απρίλη του 1960, όπως ο ίδιος αναφέρει στη λογοδοσία του για το έτος 1968/9. *«Οι θέσεις και αντιθέσεις του σημερινού καθεστώτος της Κύπρου, που είναι αναγκαία συνέπεια της πολιτικής και ουχί της εθνικής επί βάσεως αρχής λύσεως του κυπριακού ζητήματος είναι αυτές καθ' εαυτές σοβαρές· εν συνδυασμῷ όμως προς το βασικόν εθνικόν αίτημα, που ζηθαλερό στην ψυχή κάθε Έλληνας Κυπρίου, δημιουργούν στον καθένα μας μια φοβερή αντινομία συνειδήσεως, ιστορικής πορείας και πραγματικότητας. Δεν δυνάμεθα να επιβιώσωμεν ως εθνικό σύνολο στην Κύπρο χωρίς εθνικό ιδεώδες. Δεν δυνάμεθα να αγνοήσωμε το πρόβλημα βίου και υπάρξεως σήμερα στην Κύπρο. Δεν δυνάμεθα ν' απαρηνηθούμε το πρώτο και δεν δυνάμεθα να παραβλέψουμε το δεύτερο. Εγκατάλειψις του εθνικού ιδεώδους σημαίνει ζωή χωρίς σκοπό, και χωρίς κανένα όφελος για το δεύτερο πρόβλημα. Αρνήσις ν' αντιμετωπίσωμε τον καθ' ημέραν βίον υπό τα σημερινά δεδομένα σημαίνει πλήρη καταστροφήν τώρα, χωρίς πιθανότητα επιτυχίας του πρώτου. Αλλά και αι δύο θέσεις της αντινομίας αποτελούν αναγκαιότητα: βιοτικήν η μία, ιστορικήν η άλλη, ουδεμία δε τούτων δύναται να αρθῆ χάριν της ετέρας. Συνεπώς η λύσις του όλου προβλήματος δεν ἐγκείται εις την ἀρσιν της αντινομίας των δύο αναγκαίων υπό των πραγμάτων θέσεων, αλλά εις τον επιτυχήν συγκερασμόν των θετικών στοιχείων εκάστης θέσεως κατά τρόπον επωφελή δι' αμφοτέρας»* (Επετηρίς 1968/9, σ. 70-71).

Θα ήταν πιστεύω ελλιπής η αναφορά μας στον Πετρίδη, αν δεν μας απασχολούσε το παρόν και το μέλλον του Παγκυπρίου Γυμνασίου, που ήταν η μεγάλη του αγάπη και μόνιμη έγνοια του ως το τέλος της ζωής του. Άλλωστε είχε προϋδεάσει για ενδεχόμενους κινδύνους στη λογοδοσία του το 1968, όταν έλεγε: «*Θα ήτο πραγματικόν έγκλημα, εάν αφήνετο να παλαιωθή κτιριακώς το Παγκύπριον Γυμνάσιον ή να ασφυκτιά εις τον στενόν του χώρον, αυτό το Σχολείον που έδωσεν εις την πόλιν νέα σχολεία με ευρυτάτους χώρους. Δεν πιστεύω ότι θα επιχειρηθή από κανένα τοιούτον ανόσιον έργον. Όσον εξαρτάται από εμέ ως γυμνασιάρχην του Παγκυπρίου Γυμνασίου και πολίτην της Λευκωσίας και όσον δύναμαι, μνήμων της ιεράς υποθήκης του Εθνομάρτυρος ιδρυτού του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού, θα υπερασπίσω τούτο ως κόρην οφθαλμού, ως ίδιον αφιέρωμα τω Θεώ, αγωνιζόμενος υπέρ της διηνεκούς συστάσεως και προκοπής της σχολής ταύτης*» (Επετηρίς 1967/68, σ. 33-34).

Υποσχέσεις κατά καιρούς δόθηκαν, κραυγές αγωνίας εξεπέμφθησαν από χείλη επαϊόντων, αλλά το σχολείον υποβιβάστηκε και εκινδύνευσε, και μόνο η ηρωική προσπάθεια κάποιων διευθυντών και διδασκόντων σ' αυτό το κράτησαν μακριά από την καταβύθιση.

Ως Υπουργός Παιδείας το 1987 ο Ανδρέας Χριστοφίδης, απόφοιτος του σχολείου τούτου, όπως και πολλοί άλλοι υπουργοί της Παιδείας, και καθηγητής του, μιλώντας κατά τον επίσημο εορτασμό για τα 175 χρόνια από την ίδρυση της Ελληνικής Σχολής, προδρόμου του Παγκυπρίου, είπε: «*Δε θα ήτο άκαιρον σήμερα να αντιμετωπίσουμε και ημείς το Παγκύπριον Γυμνάσιον ως ίδρυμα εκτός τόπου και χρόνου... για να δώσουμε την ευκαιρία σε όλους εκείνους εκ Λευκωσίας ή αλλού οι οποίοι έχουν κλίσιν και ικανότητες για τα κλασικά γράμματα – και αυτοί σε ξένες χώρες κατέχουν ηγετικές θέσεις σε όλο το φάσμα του δημοσίου τομέως – να ευρίσκουν καταφύγιον σε ένα σχολείο του οποίου ο προορισμός θα είναι ακριβώς να δίδη τη μεγαλύτερη δυνατή έμφαση στα κλασικά γράμματα, ει δυνατόν σε όλες τις βαθμίδες του... Το Παγκύπριο Γυμνάσιο θα πρέπει να συνεχίση να πρωτοπορή σε αυτό το δρόμο της άμεμπτης παραδόσεως, όχι ως ίδρυμα της Λευκωσίας αλλά ως ίδρυμα της Κύπρου.*» (Μαθητική Εστία, έτος ΛΖ', σχολικό έτος 1987-1988, αρ. 68, σ. 21-22).

Και όμως λίγα χρόνια αργότερα, το 1993, και πάλι σε εορταστική εκδήλωση, αυτή τη φορά για τα εκατοντάχρονα από την ίδρυση του Παγκυπρίου Γυμνασίου, ο διευθυντής του Γιώργος Χατζηκωστής με πόνο ψυχής διαπίστωνε: «*Κτηριακά εγκαταλείφθηκε και σχεδόν ερειπώθηκε, ο μαθητικός πληθυσμός του συρρικνώθηκε, αφέθηκε χωρίς εκπαιδευτική περιφέρεια, φτάνοντας να είναι ένα σχολείο σχεδόν προαιρετικής φοίτησης, μεγάλο μέρος των καθηγητών της Λευκωσίας ήταν απρόθυμο να υπηρετήσιν σ' αυτό, ο εξοπλισμός του παρέμεινε σε στασιμότητα, η βιβλιοθήκη του έπαυσε για χρόνια να ενημερώνεται, στερήθηκε των αθλητικών του χώρων... Παρά ταύτα το Παγκύπριο Γυμνάσιο επεβίωσε. Κι αυτό χάρις στις βαθιές του ρίζες. Γιατί οι ρίζες, η ιστορία, η παράδοση, όπως είναι γνωστό, εκτρέφουν αυτόματα τους θεσμούς και τα ιδρύματα, τις οικογένειες, τις κοινότητες, τις κοινωνίες, τα έθνη και τα κράτη*» (Γ. Χατζηκωστή, Κεράμιον ύδατος, σ. 348-349).

Η ψυχή του Πετρίδη αναγαλλιάζει την ώρα τούτη, γιατί εκτιμητές του έργου του, και κυρίως μαθητές του πολλοί τον θυμούνται ακόμη με αγάπη, δείγμα της οποίας εί-

να και η σημερινή τελετή και η προτομή την οποία ανήγειρε η ευγνωμοσύνη παλαιών μαθητών του, αποφοίτων του 1974, και την οποία θα αποκαλύψει σε λίγο ο μαθητής και φίλος του πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Τάσσος Παπαδόπουλος.

Σίγουρα δεν εξοφλούμε το χρέος έναντι των δασκάλων μας με τις προτομές. Πολλά ακόμη πρέπει να γίνουν και για τον Πετρίδη και για άλλους ακόμη διαλάμπαντες στα γράμματα και δοξάσαντες το της Κύπρου απάσης ελληνικόν τούτο εγκαλλώπισμα.

Το Σχολείο αυτό, στο οποίο επένδυσαν μόχθο και ιδρώτα και οραματισμούς γενιές ολόκληρες δασκάλων και πολιτών, διαθέτει πολλά μοναδικά περιουσιακά στοιχεία – και δεν αναφέρομαι αυτή τη στιγμή στα διάφορα κληροδοτήματα -, όπως τη Σεβέριο βιβλιοθήκη, τη συλλογή αντικειμένων ιστορικής και αρχαιολογικής αξίας, τις συλλογές φυσικής ιστορίας, τα έργα τέχνης, το αρχείο εγγράφων και τις άρτια εξοπλισμένες ειδικές αίθουσες και εργαστήρια. Πέρα από αυτά, έχει ως προίκα την ιδρυτική πράξη του εθνομάρτυρα αρχιεπισκόπου Κυπριανού, την κρύπτη των Φιλικών, τις θυσίες παιδιών του που έδωσαν το αίμα τους σε εθνικούς αγώνες, τις βραβεύσεις του από την Ακαδημία Αθηνών, την ανά το παγκόσμιο φήμη του μέσω των διδαξάντων σ' αυτό και των αποφοίτων του που διέπρεψαν και διαπρέπουν σε διάφορους τομείς.

Ας μην επιτρέψουμε το τάλαντο αυτό να καλυφθεί από τη σκόνη της αδιαφορίας και την αιθάλη της παραγνώρισης, αλλά ας εργαστούμε όλοι, ταγεί της Πολιτείας και της Εκκλησίας, απόφοιτοι του σχολείου, λάτρεις της παιδείας, ώστε το σχολείο αυτό να αποκτήσει τα φτερά τα πρωινά του τα μεγάλα, καθιστάμενο Κέντρο αριστείας. Αυτό θα είναι η μεγαλύτερη ικανοποίηση για την ψυχή του δασκάλου μας που μνημονεύουμε απόψε.

ΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

ΜΗΝ ΑΦΗΣΕΙΣ

*Μην αφήσεις την αστραπή να φύγει
Που σου φωτίζει το δρόμο
Κράτησέ την όσο μπορείς
Δώσε της διάρκεια
Θα σου χρειαστεί να μετράς
Τ' άστρα της ελπίδας
Στο μουντό ουρανό σου*

ΜΙΜΗΣ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ

Κώστα Μόντη, ΚΛΕΙΣΤΕΣ ΠΟΡΤΕΣ

(Το χρονικό του Αγώνα)

Ο Οδυσσέας Ελύτης, θέλοντας να καταδείξει ποιητικά την αξία και τη σημασία της εθνικής λογοτεχνίας ως συνεχούς πηγής ανατροφοδότησης αλλά και ως σωστικού καταφυγίου σε δύσκολες ώρες για τον τόπο και το λαό, μίλησε για το Διονύσιο Σολωμό και τον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη με το γνωστό επιγραμματικό του λόγο:

*Όπου και να σας βρίσκει το κακό αδελφοί,
Όπου και να θολώνει ο νους σας,
Μνημονεύετε Διονύσιο Σολωμό
Και μνημονεύετε Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη.*

Κάτι παρόμοιο θα' πρεπε ίσως να πούμε και μεις για το μεγάλο ποιητή της Κύπρου, τον Κώστα Μόντη, που έφυγε από ανάμεσά μας πλήρης ημερών την 1η του Μάρτη του 2004, καταλείποντας ένα πολυσήμαντο λογοτεχνικό έργο, που μπορεί να αποτελεί συνεχή πηγή αναφοράς και καταφυγής σε κάθε στιγμή και κάθε ώρα για όλους εμάς τους μεταγενέστερους, που βιώνουμε το συνεχιζόμενο Γολγοθά της χειμαζόμενης πατρίδας μας.

Οι ιστορικές μας καταβολές, το ενωτικό κίνημα, ο απελευθερωτικός αγώνας του 1955-59, τα δύσκολα χρόνια της ανεξαρτησίας, η τραγωδία της εισβολής και της προσφυγιάς, η καθημερινή κυπριακή και διεθνής πραγματικότητα, οι αγώνες των λαών για ελευθερία και δημοκρατία, η υπαρξιακή αγωνία του σύγχρονου ανθρώπου, ο έρωτας, ο θάνατος, η φυσική ομορφιά και πάνω από όλα ο πόθος της επιστροφής και της απελευθέρωσης της κατεχόμενη γης μας, υπήρξαν οι βασικές πηγές έμπνευσης της ποιητικής του γραφίδας.

Ποιητής, πεζογράφος και θεατρικός συγγραφέας, ο Κώστας Μόντης έγραψε τις πρώτες κυπριακές επιθεωρήσεις που άφησαν εποχή στη δεκαετία του σαράντα και μετέπειτα και έκανε μεταφράσεις αρχαίων κλασικών έργων, με αποκορύφωμα τη μετάφραση της Αριστοφάνειας Λυσιστράτης στην κυπριακή διάλεκτο, που ανέβηκε πολλές φορές μέχρι σήμερα επί σκηνής. Έγραψε επίσης μυθιστόρημα, διηγήματα και νουβέλες, συνεργάστηκε με άλλους για την έκδοση δύο Ανθολογιών της κυπριακής ποίησης και καταξίωσε την παιδική και νεανική λογοτεχνία της Κύπρου με τέσσερις ποιητικές συλλογές, αφιερωμένες στα παιδιά και τους νέους του τόπου μας. Έγραψε ακόμα ποίηση στην κυπριακή διάλεκτο κι είναι σε όλους γνωστά διάφορα μελοποιημένα ποιήματά του, όπως είναι το γνωστό σε όλους «γιασεμί» και άλλα, που μελοποίησε ο Αχιλλέας Λυμπουρίδης.

Μελετώντας κανείς την εργοβιογραφία του Κώστα Μόντη δεν μπορεί παρά να διαπιστώσει πως ο ποιητής των Στιγμών, όπως χαρακτηριστικά αποκαλείται, αποτελεί μοναδικό κεφάλαιο της κυπριακής αλλά και της ευρύτερης ελληνικής λογοτεχνίας, την οποία έχει καταξιώσει και τιμήσει με το έργο του.

Λιτός, απείριστος, επιγραμματικός, υπαινικτικός και έντονα σαρκαστικός ο ποιητικός του λόγος, συγκεντρωμένος σε 22 ποιητικές συλλογές, αποτέλεσε σχολή ποιητι-

κής έκφρασης, που επηρέασε και θα επηρεάξει τους νεότερους ποιητές, οι οποίοι θα πρέπει να σπουδάζουν απαραίτητα τον Μόντη, μαζί με όλους τους μεγάλους νεοέλληνες ποιητές, πριν αποτολήσουν τα πρώτα τους ποιητικά πετάγματα.

Το πολύτομο έργο του, που εκδόθηκε ευγενώς από το Ίδρυμα Λεβέντη, σε έντεκα συνολικά τόμους, αποτελεί μοναδική παρακαταθήκη για όλους εμάς τους μεταγενέστερους. Και μπορούμε και θα πρέπει να καταφεύγουμε σ' αυτό, για να αντλούμε τα ανάλογα διδάγματα από την ποιητική του σοφία, να ενδυναμώνουμε την ευαισθησία μας και να πορευόμαστε στο μέλλον με λογισμό και με όνειρο. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά μιλώντας για τον Μόντη ο Γ.Π. Σαββίδης «δεν έχουμε πάρει χαμπάρι πως ο Κώστας Μόντης είναι ήδη ένας θαλερότατος πρόγονος για όσους άξιους νέους ποιητές ένιωσαν πως πρέπει να αφομοιώσουν το πρωτοποριακό δίδαγμα του, για να συμβάλουν με τη σειρά τους στην νέα κυπριακή άνοιξη την οποία με λαχτάρα καρτερεί ολόκληρος ο Ελληνισμός» (1)

Σημαντική θέση στο λογοτεχνικό έργο του Μόντη καταλαμβάνουν εκτός από τις 22 ποιητικές του συλλογές και τα έξι πεζογραφικά του έργα, που περιλαμβάνουν ένα μυθιστόρημα, δυο νουβέλες, δυο συλλογές διηγημάτων και ένα αυτοβιογραφικό αφήγημα.

Οι «Κλειστές Πόρτες», που αποτελούν και το αντικείμενο αυτής της αναφοράς στο έργο του Μόντη, εκδόθηκαν στη Λευκωσία το 1964 από το Τυπογραφείο Πρόοδος και ήταν έκδοση του Εθνικού Συμβουλίου Νεολαίας Κύπρου. Πρόκειται για μια νουβέλα –χρονικό στην οποία ο ποιητής καταγράφει με το δικό του μοναδικό τρόπο τον απελευθερωτικό Αγώνα της ΕΟΚΑ 1955-59, όπως τον βίωσε όντας τότε, στην ηλικία των 41 χρόνων, ένας φτασμένος ήδη λογοτέχνης, με πέντε ποιητικές συλλογές, δύο συλλογές διηγημάτων και μια νουβέλα στο ενεργητικό του. Για τη σημασία του έργου του αυτού αναφέρει χαρακτηριστικά ο ίδιος ο συγγραφέας στον πρόλογο του βιβλίου: *Η τελευταία μου συλλογή διηγήματα («Ταπεινή Ζωή») εκδόθηκε το 1944. Από τότε δεν ξαναασχολήθηκα συστηματικά με το διήγημα. Μια ζωή γεμάτη αγωνίες, έγνοιες και απογοητεύσεις διέσπασε μέσα μου τη συνέχεια, μ' αποκέντρωσε. Έτσι-και πάλι, όμως, πάρεργα-στράφηκα, τις λίγες φορές που επαναστατούσε η πένα κι έπιανε μονάχη το χέρι, στο στίχο, ένα στίχο ελλειπτικό, που μοίραζε τις κουβέντες του με τη σιωπή. Τα συρτάρια μου έμειναν όπως τ' άφησα πριν είκοσι χρόνια γεμάτα μισοτέλειωτα διηγήματα, σχέδια, αρχές, τίτλους διηγημάτων. Ωσπου δε γινόταν, κάποιος έπρεπε να μιλήσει πια. Κάποιος που έζησε τ' ανεπανάληπτα εκείνα τέσσερα χρόνια... (2)*

Κίνητρο λοιπόν του ποιητή η καταγραφή των γεγονότων από κάποιον που έζησε «τα ανεπανάληπτα εκείνα χρόνια», αλλά και ταυτόχρονα, όπως δηλώνει ο ίδιος ο συγγραφέας (3) να δώσει μιαν απάντηση στα «Πικρολέμονα» Λώρενς Ντάρρελ», μιαν αυθεντική απάντηση για την αλήθεια του Αγώνα, όπως τη βίωσε ο ποιητής. Κι ο Κώστας Μόντης όχι μόνο έζησε τα γεγονότα αλλά συμμετείχε κιόλας ενεργά στον Αγώνα, αφού είχε την ευθύνη της πολιτικής καθοδήγησης των μελών της ΕΟΚΑ στην επαρχία Λευκωσίας. Όπως μάλιστα αναφέρει ο ίδιος σε μια εξομολογητική συνέντευξή του στο Γιώργο Κιτρομηλίδη, τριάντα χρόνια μετά τον απελευθερωτικό αγώνα (4), ο αγώνας της ΕΟΚΑ ανέσκαψε την έμπνευσή μου σαν εσκαφέας και με απέσπασε από πολλές άλλες εμπνεύσεις από άλλα θέματα. Και ειδικότερα, όσον αφορά τις «Κλειστές Πόρ-

τες» θα πει ο Μόντης στην ίδια συνέντευξη: *Θέλω να σας πω πως μέσα στο σύνολο του έργου μου λογαριάζω πάρα πολύ το εμπνευσμένο από τον αγώνα έργο μου. Και θα σας ομολογήσω, χωρίς να ντραπώ, ότι τουλάχιστον απάνω από τις «Κλειστές πόρτες» εξακολουθώ να κλαίω κάθε φορά που τις παίρνω στα χέρια μου και τις διαβάζω ξανά».*

Όλοι οι μελετητές συμφωνούν ότι οι «Κλειστές Πόρτες» αποτελούν «ένα από τα πιο δωρικά στην πυκνότητα και στη λιτότητα του χρονικό του αγώνα» (5). Και πραγματικά διαβάζοντας τα 46 αυτοτελή άπτλα κείμενα που συνθέτουν τη νουβέλα, εκπλήττεται κανείς αλλά και ενυπωσιάζεται από τον απέριττο και μεστό λόγο του Μόντη, καθώς διαγράφει την πορεία του Αγώνα, αποτυπώνοντας λογοτεχνικά το μεγαλείο ενός έπους που λάμπρυνε τη σύγχρονη κυπριακή ιστορία. Όπως πολύ χαρακτηριστικά αναφέρει ο Κώστας Προυσής, *«Οι “Κλειστές Πόρτες” είναι πλημμυρισμένες από ποίηση εσωτερική. Ο λόγος είναι απόσταγμα ψυχολογικής ουσίας και μορφής, και γι’ αυτό είναι μουσικός, κι όταν ακόμα περιγράφει γεγονότα σκληρά. Η λυρική υφή του λόγου γίνεται με τα απλούστερα μέσα, με τις κοινότερες λέξεις, με τις ακριβέστερες κυριολεξίες. Γιατί ο Μόντης είναι ένας από τους λίγους συγγραφείς που χρησιμοποιούν σωστά τη γλώσσα: ακριβολογεί και κυριολεχτεί. Είναι μάστορης του λόγου»* (6).

Ο μάστορης του λόγου λοιπόν, ο ποιητής Κώστας Μόντης, περιγράφει τα γεγονότα του Αγώνα μέσα από μια σειρά κειμένων με «σπονδυλωτή άρθρωση και μαιανδρική δομή», όπως επισημαίνουν διάφοροι μελετητές (7). Μέσα από τη ζωή μιας οικογένειας που ζει στον Άγιο Δομέτιο-όπου ζούσε και ο συγγραφέας- δίνεται το χρονικό του αντιαποικιακού Αγώνα, όπως το βιώνουν τα τρία παιδιά της οικογένειας, με τον πατέρα να διαδραματίζει επίσης πρωταγωνιστικό ρόλο στην πορεία και την εξέλιξη των γεγονότων, και τη μητέρα να σηκώνει το δικό της σταυρό, καθώς τα γεγονότα θα πληγώσουν ανεπανόρθωτα και θα συνταράξουν την οικογενειακή τους γαλήνη.

Όταν το 1955 άρχισε η Επανάσταση στην Κύπρο, όταν έτσι αναπάντεχα ξεσηκώθηκε το μικρό νησί να διώξει τους Εγγλέζους, ήμαστε κι οι τρεις στο Γυμνάσιο, εγώ στην τρίτη τάξη, η Στάλω στην τέταρτη κι ο Νίκος στην πέμπτη-τρία διαδοχικά σκαλιά στην αγκαλιά του σπιτιού... Μέναμε στον Άγιο Δομέτιο... Ο πατέρας είχε μια καλή θέση... Περούσα την ξέγνοιαστη ζωή των δεκαπέντε χρόνων με τα ξυπνήματά της, τις πρώτες της βαριές διαστίξεις στη φωνή, τα διεσταλμένα της μάτια, τις λαχτάρες της, τις χαρές και τους καημούς της... (8).

Έτσι αρχίζει η λογοτεχνική αφήγηση των γεγονότων των πρώτων χρόνων του Αγώνα, που αποτελούν το θεματικό επίκεντρο της νουβέλας του Κώστα Μόντη «Κλειστές πόρτες». Ο συγγραφέας αφού τοποθετεί τον αναγνώστη στο χωροχρόνο της ιστορίας, καθορίζει από τις πρώτες γραμμές της αφήγησης το κυρίαρχο γεγονός, την «Επανάσταση στην Κύπρο», που αποτελεί και την αφετηρία της εμπνευσής του, για να προσδιορίσει στη συνέχεια τα βασικά πρόσωπα που θα πρωταγωνιστήσουν στο έργο: τον έφηβο αφηγητή, τον πατέρα και τα άλλα δύο παιδιά της οικογένειας. Δεν είναι, πιστεύω, τυχαίο το γεγονός ότι επιλέγει έναν έφηβο, ένα μαθητή γυμνασίου ο συγγραφέας για να μας περιγράψει με την αμεσότητα μάλιστα της πρωτοπρόσωπης αφήγησης –στο μεγαλύτερο μέρος του έργου, τα γεγονότα του αγώνα. Και δεν είναι επίσης τυχαίο που η σκιαγράφηση όλων των συγκλονιστικών γεγονότων που βιώνει αυτή η τυ-

πική κυπριακή οικογένεια δίνεται με το φακό των παιδιών, που λαχταρά η ψυχή τους για τη λευτεριά και τη δικαίωση της πατρίδας, κι έχουν άμεση συμμετοχή στην οργάνωση και τη διεξαγωγή του μεγάλου ξεσηκωμού. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η επιλογή αυτή του συγγραφέα είναι άμεσα συνυφασμένη με το ιστορικά τεκμηριωμένο γεγονός της ενεργού εμπλοκής της μαθητώσας νεολαίας στον επικό εκείνο αγώνα, στον οποίο μάλιστα αρκετοί έφηβοι και νέοι της Κύπρου θυσιάσαν ό,τι πολυτιμότερο είχαν, τη ζωή τους την ίδια.

Στο πρώτο αφήγημα, δίνεται από το συγγραφέα η περιρρέουσα ατμόσφαιρα, η περίοδος πριν από την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα, η ζωή των ανθρώπων και των παιδιών, οι αγωνίες, οι έγνοιες και οι λαχτάρες τους. Γίνεται μια αναφορά στα Οκτωβριανά γεγονότα και τα καταπιεστικά μέτρα των Άγγλων κατακτητών που ακολούθησαν στα χρόνια της Παλμεροκρατίας, για να επικεντρωθεί στη συνέχεια η αφήγηση σε μια συγκλονιστική είδηση που «διαδόθηκε απ' άκρη σ' άκρη του νησιού, πως συνελήφθηκε στην Πάφο ένα ελληνικό καΐκι, ο «Άγιος Γεώργιος», να ξεφορτώνει σε κάποιον απόμερο όρμο όπλα και πυρομαχικά». Και να πώς περιγράφει το γεγονός αυτό, που συντάραξε τότε την Κύπρο, το Γενάρη του 1955, ο συγγραφέας - ποιητής: *Όπλα; (Όπλα); Τι ήταν αυτή η λέξη που αντηχούσε (που εκρηγνύοταν) στη σκλαβιά μας έπειτα από τόσους αιώνες; (Δεν ξέρετε εσείς οι άλλοι. Σας λέω μονάχα πως αυτά τα όπλα δε θα μπορούσε (δυστυχώς; Καλά, δυστυχώς) να τ' αντιμετωπίσει εύκολα η αντιπολεμική σας λογοτεχνία). Σε μια ασύλληπτη στιγμή ξαναείδαμε μπροστά μας όχι πια τυπωμένη και στατική μ' όμορφες, χρωματιστές εικόνες, μα ζωντανή, αναμαλλιάρα, αγριεμένη την Ελληνική Επανάσταση να κατρακυλά με τα φρύδια του Κολοκοτρώνη (τι σύγνεφο εκείνα τα φρύδια) έτσι πυκνά όπως τα είχαμε σχεδιάσει, με το σπασμένο σπαθί του Διάκου έτσι αδέξια πελώριο (υποσυνείδητα πελώριο) όπως το είχαμε σκαρώσει στο τετράδιό μας, με το Χάνι της Γραβιάς και το Μεσολόγγι και το Μανιάκι. Έλεγες πως χλιμίτριζαν τ' άλογα, πως ανέμιζαν τα γιαταγάνια. Ο αγέρας γέμιζε φωνές. Ήταν η πιο γρήγορη (γρήγορη; Σε μια στιγμή), η πιο συναρπαστική (έχτυπη, πυραχτωμένη) επανάληψη της Ιστορίας που θα μπορούσε να φανταστεί κανείς... (9)*

Με αυτά τα συναισθήματα, που τόσο παραστατικά περιγράφει ο Κώστας Μόντης, ο ελληνισμός της Κύπρου οδηγείται στον ξεσηκωμό της 1ης του Απρίλη του 1955, με μια «αγωνιστική ωριμότητα», κατά τον ποιητή, αλλά και με ακλόνητη την απόφαση να διώξει απ' τη γη του τον ξένο δυνάστη και να διαφεντέψει το δικό του τον τόπο. *Θυμόμουνα πάντα εκείνη τη νύχτα, αφηγείται ο δεκαπεντάχρονος πρωταγωνιστής της νουβέλας, μ' ένα παράξενο αίσθημα που μου φούσκωνε το στήθος (ξαναείπα αυτή τη φράση) όπως φούσκωναν το καλοκαίρι στην Κερύνεια (ώρα πολλή καθόμουνα στο μώλο και τα βλεπα) τα κύματα και τέντωναν στις μύτες των ποδιών τους κι αφήλωναν κι αφήλωναν σε μια υπέρτατη προσπάθεια (ίσως κάτι σαν την τελευταία σπίθα-ποιος ξέρει τη ζωή;) πριν πέσουν στους βράχους κι αναλυθούν (δεν έχει σημασία αν θα ξαναγύριζαν -αν θα ξαναγυρίσει η σπίθα-μ' άλλες μορφές, έπρεπε ν' αφηλώσουν στις μύτες των ποδιών τους, ν' αντιμετωπίσουν το ειδικό εκείνο τέλος σαν κύματα, σαν φωτιά, να γράψουν τη δική τους-υπάρχει «δική τους»-ιστορία).*

Ήταν Πρωταπριλιά, ψευτούλα, παιγνιδιάρια Πρωταπριλιά, μ' αυτό εδώ πέρα δεν ήταν ούτε πρωταπριλιάτικο ψέμα ούτε πρωταπριλιάτικο παιγνίδι. Ήταν μια, δυο,

τρεις πολλές τρομερές εκρήξεις που τράνταξαν τα τζάμια των σπιτιών και την κρούστα της κοιμισμένης, ολογάλανης, ήσυχης νύχτας. Χύθηκε ο κόσμος στους δρόμους (είπες «ολογάλανη νύχτα»; Ποιος να την κυτάξει;). Βόμβες! Δυναμίτες! Να, λοιπόν, που υπήρχαν άνθρωποι να πάρουν όπλα στο χέρι!... (10)

Στα επόμενα σποδυλωτά αφηγήματα που συνθέτουν τη νουβέλα γίνεται αναφορά σε σημαντικές στιγμές του Αγώνα, όπως ήταν η κυκλοφορία του πρώτου φυλλαδίου της ΕΟΚΑ, και οι συνεχείς εκρήξεις που κάθε βράδυ τις περίμεναν πώς και πώς τα παιδιά να δονήσουν τον αέρα. Κι ο συγγραφέας – ποιητής να σχολιάζει, με το δικό του μοναδικό ποιητικό τρόπο: *Είπα πως «δονούσαν» οι εκρήξεις τον αγέρα, μα δεν ήταν ακριβώς έτσι, ήταν κάτι αλλιώτικο. Είχες την αίσθηση πως εκείνες οι εξαύλωμένες Απριλιάτικες νύχτες, εκείνα τ'ατλάζια, εκείνες οι ανθισμένες αμυγδαλιές, δεν ξέρω πώς να τις πω, άνοιγαν την αγκαλιά τους να κρυφτούν μέσα οι εκρήξεις και την έκλειναν απαλά πίσω τους, να μη γίνει ζημιά στην άνοιξη.* (11)

Η έναρξη του Αγώνα, οι επιχειρήσεις, οι εκρήξεις, οι δολιοφθορές θα φέρουν και τους πρώτους νεκρούς, στους οποίους γίνεται αναφορά. Στη συνέχεια ο νεαρός αφηγητής περιγράφει τις αντιδράσεις των Άγγλων, την ενίσχυση του στρατού κατοχής και την επιστράτευση των Τούρκων επικουρικών ενάντια στον αγώνα, το όργιο της αγγλικής προπαγάνδας μέσω του ραδιοφώνου ενάντια στον Αγώνα, το ρόλο του τύπου και την κυκλοφορία παράνομων φυλλαδίων της ΕΟΚΑ από νεαρούς μαθητές και κυρίως μαθήτριες (12): *Αυτά τα φυλλάδια, διαβάζουμε στην αφήγηση, πρέπει να' πεφταν απ' τον ουρανό. Σκορπούσαν ξαφνικά μπροστά σου χωρίς προέλευση, χωρίς χέρι που τα πετούσε, σκορπούσαν στους δρόμους, στις εκκλησιές, στους κινηματογράφους, στα σχολεία, στα ξενοδοχεία, στα καφενεία, στα εστιατόρια, στα μαγαζιά, στα λεωφορεία, βρισκόντουσαν ξαφνικά κολλημένα στους τοίχους, στις πόρτες, στις βιτρίνες, στα αυτοκίνητα, παντού. Ξυπνούσες το πρωί κι η Λευκωσία (έχω ξαναπεί πως σ'αυτές τις περιπτώσεις της προσωπικής μου εμπειρίας περιορίζομαι αναγκαστικά στη Λευκωσία, μα εσείς διαβάζετε Λεμεσό κι Αμμόχωστο, διαβάζετε Λάρνακα, Πάφο, Κερύνεια, Μαραθάσα, Σολιά, Μεσαορία, Καρπάσι) έπλεε στο φυλλάδιο. Τίποτε δεν μπορούσε να τα σταματήσει ούτε κι αυτοί οι αποκλεισμοί και τα κέρφια (θα μιλήσουμε για τα κέρφια). Αν ήταν να πέσουν θα' πεφταν ο κόσμος να χαλούσε...*

Καθώς προχωρεί η περιγραφή των γεγονότων του Αγώνα, ο Νίκος, ένα από τα τρία παιδιά της οικογένειας, όλο και πιο πολύ εμπλέκεται στις διαδηλώσεις και στις άλλες επιχειρήσεις του αντιαποικιακού ξεσηκωμού, μέχρι που βγαίνει στο βουνό και καταζητείται από τους Άγγλους, ενώ και η Στάλω έχει άμεση ανάμειξη διανέμοντας φυλλάδια της ΕΟΚΑ. Η αντίσταση φουντώνει, αρκετά παλικάρια συλλαμβάνονται, κλείνονται σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και βασανίζονται, εξορίζεται ο Εθνάρχης Μακάριος και ως αποκορύφωμα της βαναυσότητας του κατακτητή έχουμε τους πρώτους απαγχονισμούς αγωνιστών, του Μιχαλάκη Καραολή και του Αντρέα Δημητρίου, που συνεχίστηκαν σε όλη τη διάρκεια του Αγώνα, με σύνολο εννιά απαγχονισθέντων, με τελευταίο το δεκαεφτάχρονο μαθητή Ευαγόρα Παλληκαρίδη. Ο συγγραφέας περιγράφει με το δικό του πρωτότυπο ποιητικό τρόπο όλες τις πτυχές του Αγώνα, τα κέρφια και τις έρευνες των Άγγλων στα σπίτια, την αγωνία της οικογένειας του καταζητούμενου Νίκου, ο οποίος θα σκοτωθεί τελικά σε μια μάχη με τους Άγγλους, τη σύλλη-

ψη του πατέρα, που ήταν επίσης μέλος της οργάνωσης, την παθητική αντίσταση του λαού ενάντια στους Άγγλους κατακτητές, τον αγώνα της σημαίας που την αναρτούσαν στα σχολεία οι μαθητές-αγωνιστές κατεβάζοντας την αγγλέζικη σημαία και ακόμα τη φαιδρή απάντηση της ΕΟΚΑ στην έκκληση του Κυβερνήτη να παραδοθούν οι «τρομοκράτες» αγωνιστές, που ήταν ένα γαϊδουράκι που «πηγαινοερχόταν εκείνο το απόγευμα στον κεντρικότερο δρόμο της Λευκωσίας με μια μεγάλη επιγραφή απάνω του: My marshal I surrender.»

Και για το έπος του Γρηγόρη Αυξεντίου, στις 3 του Μάρτη του 1957, στα βουνά του Μαχαιρά, γράφει ο Μόντης στις «Κλειστές πόρτες»: *Τον Μάρτη ο Αγώνας ανέβηκε στους ουρανούς (δρασκέλισε τους ουρανούς) με το Γρηγόρη Αυξεντίου που δέκα ώρες αντιμετώπισε μονάχος και πληγωμένος ένα ολόκερο σύνταγμα Εγγλέζους. Εκείνοι είχαν σαστίσει πια. Δεν ήταν προετοιμασμένοι για Θερμοπύλες (αν ήταν απλώς Θερμοπύλες), δεν τους είχαν πει. Και στην απελπισία τους τον έθαψαν ζωντανό στο κρησφύγετό του. Έκαψαν ζωντανό το πρώτο τους αναγνωστικό, την πρώτη τους αφή Ιστορίας στο ξεχασμένο κρησφύγετο των παιδικών τους χρόνων. Κι αποτυπώνει στη συνέχεια ποιητικά ο Μόντης όλο το μέγεθος της αυτοθυσίας και της λεβεντιάς στους πιο κάτω στίχους που παραθέτει στο σχετικό κείμενο του βιβλίου (13).*

Εκείνο το «όχι» δεν το επανέλαβε η ηχώ.

Ήταν πολύ βαρύ για να το μεταφέρει.

Με τι υπέγραψες Γρηγόρη;

Με διαξιφισμούς αστραπών;

Με τι κραύγασες,

με τι διετύπωσες;

Τι αστροπελέκι αγκάλιασες

και κυλιστήκατε μαζί χάμω

και δεν πίστευε η Γη που την άγγιξε το κεφάλι σου

και το χώμα ψαχούλευε τρεμουλιαστό το χέρι σου,

και το χώμα τέντωνε τρεμουλιαστό

να επιπαύσει τα μαλλιά σου;

Τι κάμπο αναποδογύρισες στο παιγνίδι απάνω,

τι φεράγγια κλότσησες στον ουρανό;

Τι αστέιο ήταν αυτό Γρηγόρη;

Τι μας έβανες ξαφνικά στην τσέπη και βουλιάξαμε;

Τώρα εμείς πώς θ'αντεπεξέλθουμε;

Τώρα εμείς με τι διάτρηση αίματος

θ'αρδεύουμε την παρακαταθήκη σου;

Η συνέχεια της νουβέλας βρίσκει το σπίτι του δεκαπεντάχρονου αφηγητή να έχει πια διαλυθεί, με τον Νίκο να έχει σκοτωθεί, τον πατέρα να είναι στα Κρατητήρια και τη μάνα με τα δυο άλλα παιδιά ν' ανεβαίνει καθημερινά το δικό της Γολγοθά, ενώ το πάνθεο των ηρώων του επικού ξεσηκωμού καταγράφει καινούριες θυσίες, των τεσσάρων του Λιοπετρίου, του Κυριάκου Μάτση στο Δίκωμο και άλλων ακόμα αγωνιστών. Πολύ συγκινητική είναι η αναφορά του συγγραφέα-ποιητή στον Ιρλανδό στρατιώτη Ντάνιελ που σκοτώθηκε στην Κύπρο, στη μάχη του Αχυρώνα του Λιοπετρίου. Ο Μόντης, με πολύ λυρισμό και έντονη ποιητική διάθεση αναφέρεται στα γράμματα που

έστελναν από τις φυλακές του Δουβλίνου οι φυλακισμένοι από τους Άγγλους Ιρλανδοί αγωνιστές, αντιπαραβάλλοντάς τα με τα γράμματα των μελλοθάνατων ηρώων της ΕΟΚΑ:

Λοιπόν, έχουμε κι εμείς τα ίδια γράμματα, Ντάνιελ. Τα' γραφαν κι εμάς παιδιά των είκοσι δύο, είκοσι (είκοσι σαν εσένα και σαν τον Francis) και των δεκαεφτά ακόμα χρόνων. Εμάς δεν τους τουφέκιζαν οι Εγγλέζοι, τους απαγχονίζαν. Και, ξέρεις, τραγουδούσαν, Ντάνιελ, τον Ύμνο της Ελευθερίας καθώς τους έσφιγγε το σχοινί το λαϊμό, ως την τελευταία στιγμή που μπορούσαν να βγάλουν ένα βραχνό αγνώριστο λ οι φωνητικές τους χορδές. Ανοιξη άρχισαν και στην Κύπρο ν' απαγχονίζουν, Μάη μήνα, σαν κι εσάς, δεν ξέρω γιατί. Τώρα που τα λέω όλα αυτά ζω έντονα το δικό σας αγώνα όσο ζω και το δικό μας. Και μου είναι αδύνατο να μην ψυθυρίσω την πρώτη σας επαναστατική προκήρυξη... Και τώρα, πες μου Ντάνιελ. Όσα ελαφροντικά κι αν επικαλεσθείς, πώς γίνεται να' χεις έρθει για να μας σκοτώσεις; Δεν ξέρω κιόλας αν σκότωσες κάνα απ' τα τέσσερα παιδιά του Αχυρώνα (αν ήξερες ποια ήταν αυτά τα τέσσερα παιδιά!) δεν ξέρω αν είχες βάνει κι εσύ μαζί με τους Εγγλέζους φωτιά για να τους κάψεις ζωντανούς (να κάψεις ζωντανό το νεαρό δάσκαλο που μιλούσε τόσο όμορφα στους μαθητές του για την Ιρλανδία). Και πες μας πώς γίνεται να σ' έχουμε σκοτώσει εμείς; Πρέπει να το γράψουμε στη μητέρα σου, για να ξέρει. Πρέπει να το γράψουμε στην Ιρλανδία για να ξέρει, Ντάνιελ. Όταν θα ξανάρθω στην Ιρλανδία, θα πάω δίχως άλλο στο *Crumlin* να το πω, θα χτυπήσω την πόρτα του σπιτιού να το πω... (14).

Η νουβέλα τελειώνει με την αναφορά στην επιστροφή του Μακαρίου, την αντικατάσταση του Βρετανού Κυβερνήτη, τις βιαιοπραγίες των Τούρκων και την υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου, που σήμαναν και το τέλος του Αγώνα. Να πώς σχολιάζει ο Μόντης τη Συμφωνία και το τέλος του απελευθερωτικού Αγώνα του 1955-59: Η συμφωνία δεν ήταν, βέβαια, εκείνη που θέλαμε, μα είχαμε καιρό να κατσουφιάσουμε απάνω στο θέμα. Τη στιγμή αυτή ήταν τ' άνοιγμα των Φυλακών και των Κρατητηρίων, ήταν οι αντάρτες που γυρνούσαν, ήταν οι μητέρες κι οι πατέρες που ξανάβλεπαν έπειτα από τέσσερα χρόνια τα παιδιά τους, ήταν οι αδελφές που ξανάβλεπαν τους αδερφούς τους. Αυτή τη στιγμή τίποτα δεν μπορούσε να την αντισταθμίσει, τίποτα δεν μπορούσε να τη συγκρατήσει, τίποτα δεν μπορούσε να σπρώξει μέσα να σκεφτεί. Ούτε είχες καιρό να διαβάσεις τη Συμφωνία (α, ναι, υπήρχε και Συμφωνία). Ήταν η μεγάλη στιγμή των μικρών στιγμών. Κι οι καμπάνες τραγουδούσαν ασίγαστα (15).

Το τέλος του Αγώνα, οι πανηγυρισμοί, η επιστροφή των κρατούμενων και των καταζητούμενων βρίσκουν το σπίτι της οικογένειας που πρωταγωνιστούσε στη νουβέλα να μην περιμένει κανενός το γυρισμό: Ούτε του Νίκου, ούτε του πατέρα ούτε και της Στάλως. Η μητέρα δεν ακούει τίποτα, δεν έχει επαφή με τη γιορτή, δεν έχει επαφή με τον κόσμο. Η μητέρα δεν υπάρχει. Δε χρειάζεται να υπάρχει, γιατί κανένας δε θα κτυπήσει τις Κλειστές Πόρτες...

Έτσι λοιπόν τελειώνει η νουβέλα του Κώστα Μόντη «Κλειστές Πόρτες», που όπως πολύ ορθά επισημαίνει ο Κώστας Προυσής, αποτελεί ένα από τα πιο μεστά και εμπνευσμένα λογοτεχνικά έργα που γράφτηκαν ίσαμε σήμερα για τον Αγώνα. Η καταγραφή των γεγονότων με την ευαισθησία, την ποιητικότητα και την τεχνική του λόγου που καθιέρωσε ο ίδιος ο Μόντης, που τη διακρίνει ο λιτός και αποσπασματικός λόγος,

οι παρενθέσεις, η επανάληψη, η δραματικότητα και πάνω απ' όλα η πυκνότητα των νοημάτων, συγκινεί τον αναγνώστη κάθε εποχής και θα αποτελέσει διαχρονικό σημείο αναφοράς ανάμεσα στη λογοτεχνική συγκομιδή του απελευθερωτικού μας Αγώνα.

Σημειώσεις

1. Δώδεκα κείμενα για τον Μόντη, Εκδόσεις Ερμής, Αθήνα 1984, σελ. 91.
2. Γιώργος Κιτρομηλίδης, *Κώστας Μόντης (προσεγγίσεις στο λογοτέχνη και στο έργο του)*, Λευκωσία 1997, σ. 35.
3. Κώστας Μ.Προυσής, *Θέματα και πρόσωπα της κυπριακής λογοτεχνίας*, Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπέζης Κύπρου, Λευκωσία 1990, σ. 203.
4. Γ. Κιτρομηλίδης, ό.π. σ. 28.
5. Αλέξης Ζήρας, «Όψεις της άμεσης ζωής στην πεζογραφία του Κώστα Μόντη», Περιοδικό *Η λέξη*, αρ.τ. 152, Ιούλιος-Αύγουστος 1999 (αφιέρωμα στον Κώστα Μόντη), σ. 392.
6. Κώστας Μ. Προυσής, ό.π., σ. 204.
7. Αλέξης Ζήρας, ό.π. σ. 398.
8. Κ. Μόντης, *Κλειστές πόρτες*, «Απαντα Β'», Ίδρυμα Αναστάσιου Λεβέντη, Λευκωσία 1987, σ. 1539.
9. Κ.Μόντης, ό.π. σ.1540.
10. Κ.Μόντης,ό.π., σ. 1546.
11. Κ.Μόντης, ό.π. σ. 1550.
12. Κ.Μόντης, ό.π. σ. 1558.
13. Κ. Μόντης, ό.π., σ. 1604.
14. Κ. Μόντης, ό.π., σ. 1615.
15. Κ.Μόντης, ό.π., σ. 1619.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΤΣΩΝΗΣ

(Εισήγηση στο Ε΄ Λογοτεχνικό Συνέδριο του Πεδουλά, 25/6/06)

ΠΑΡΑΘΥΡΟ ΣΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ

*Σκουριάσανε στις πόρτες οι αμπάρες
Το παραμύθι μούχλιασε στους τοίχους
Και περπατούν ξυπόλυτες κατάρες
Δίχως ν' ακούνε της καρδιάς τους χτύπους.*

*Παράθυρο και πάλι στο σκοτάδι
Η άβυσσος απόψε ξαγρυπνάει
Και η ψυχή της νύχτας παραγάδι
Κάτω στο μαύρο πέλαο αλνχτάει.*

*Σκύβεις να δεις του πηγαδιού το βάθος
Ατέρμονη σιωπή και η πέτρα πάει ακόμα
Τρίβεται μέσα στον καιρό με πάθος
Για ν' ακουμπήσει το κορμί στο χώμα.*

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Η ΔΙΑΥΓΑΣΗ ΤΟΥ ΟΝΤΟΣ ΣΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟ ΑΜΗΧΑΝΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΤΟΥ ΚΟΥΡΟΥ ΤΟΥ ΘΑΝΑΣΗ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ

Ο Θανάσης Παπαθανασόπουλος, ο πιο «φιλόπονος» ίσως ποιητής στη σύγχρονη νεοελληνική ποίηση, που συνεχώς εκδίδει νέα έργα του, το ένα καλύτερο του άλλου, με την έννοια της ποσότητας αλλά και της ποιότητας, κατευθυνόμενο, μ' ένα «ιερό μένος» στο σκοπό και στην ιερότητα της ποίησης, εκπλήσσει ευχάριστα και πάλι τον αναγνώστη, με την τελευταία ποιητική του συλλογή, υπό τον τίτλο: «Το αμήχανο χαμόγελο του Κούρου» (εκδόσεις «ΜΕΛΕΑΓΡΟΣ», ΑΘΗΝΑ, 2007, σελ. 116, το ποιητικό, μόνο, κείμενο).

Με προμετωπίδα ένα πολύ γνωστό στους λάτρεις του Αλμπέρ Καμύ απόσπασμα κειμένου του, για τις κόρες του Εθνικού μας Μουσείου, προχωρεί στην τιτλοφόρηση της συλλογής του και του πρώτου ποιήματός της, «επεκτείνοντας» αυτό το «αμήχανο χαμόγελο» από τις κόρες του Καμύ και στους κούρους. Σωστή ενέργεια του Παπαθανασόπουλου, αφού και οι Κούροι (αγάλματα νέων αντρών) έχουν το ίδιο, πανομοιότυπο χαμόγελο στο αρχαιοελληνικό καλογραμμένο στόμα και χείλη. Θα πρόσθετα: και αινιγματικό χαμόγελο...

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της ποιητικής του Παπαθανασόπουλου, είναι η απλότητα εκφοράς του λόγου, ενίοτε και με λίγες κοινές – απλές λέξεις, που κρύβουν όμως, συναρμολογούμενες το βαθύτερο νόημα των σημαϊνόντων, που ο ποιητής θέλει να εκφράσει και να προτείνει. Την άποψή μου αυτή που θα την χαρακτηρίζα: «σκόπιμη ή επιφανειακή απλότητα λέξεων» υιοθετεί, εμμέσως πλην σαφώς κι ο ποιητής με τους στίχους:

«Τα φοβερά τα πλησιάζεις πιο ακίνδυνα
με λεξιλόγιο φτωχό. Μ' αυτό οι άγιοι
ξεματιάζουνε την ύπαρξή τους.»

Μια πολυσήμαντη εκφραστική νοηματική, μια ουσιαστική φιλοσοφική ενατένιση του ποιητικού ερεθίσματος, όπως πράττει, στο εναρκτήριο ποίημα «ο Κούρος» (σελ. 9), άκρως περιεκτικό και «λακωνικής κατατομής», θα έλεγα στη γραφή του:

«Μόλις, που βγήκε στη ζωή
να κλάψει, να γελάσει;
προτίμησε μία καλημέρα να μας πει
με το αμήχανο χαμόγελό του.»

Στο «Αιώνιο παράπονο για την Ανάσταση» (σελ. 10, 11, 12) το λιβάδι της εκκλησίας, μπλέκεται με την θρησκευτικής υφής ποιητική του Τάκη Παπατσώνη, στον οποίο, ο ποιητής, αφιερώνει μέρος της συλλογής, με προμετωπίδα παρμένη από το έργο του: «Κούφιες βγήκαν οι μακρόσυρτες προσευχές». Κι όμως ο ποιητής «εκδύεται», ευτυχώς, την άκρα θρησκευτικότητα του Παπατσώνη, αφήνοντας να εκφραστεί και με το δικό του ποιητικό ρεαλισμό, που είναι πιο κοντά στα πράγματα, στον άνθρωπο και στη ζωή, από τον μεταφυσικά «αθεροβάμονα» Παπατσώνη. (Μην ξεχνάμε ότι μέχρι πρόσφατα ο Παπαθανασό-

σόπουλος υπήρξε δικαστής και στη ζωή του βιοπαλαιστή και καμιά βιωματική σχέση δεν θα μπορούσε να έχει με τον «αριστοκράτη», τεχνοκράτη Παπατσώνη). Έτσι ως πρακτικός άνθρωπος ο Παπαθανασόπουλος, μας δίνει εδώ ως απόσταγμα «ακριβό», της εμπειρίας του, το τετράστιχο:

«Πάνω στου λυκόφωτος τη λυπημένη μουσική
 οι ηττημένοι άνθρωποι της πείρας.
 Και ο θεός που βρήκε το μπελά του
 Με τις επιθυμίες των άλλων.» (σελ. 10)

Μια άλλη απάντηση, στον Παπατσώνη, είναι το ακόλουθο τετράστιχο, που πλησιάζει στη νοηματική του μεγαλύτερου σύγχρονου θεολόγου, του Γερμανού Μπούλτιμαν, που διατύπωσε την θεολογική ερμηνεία της Ανάστασης του Χριστού, με την θεολογία της «Απομυθοποίησης». Τις ρηξικέλευθες «αιρετικές» απόψεις του Μπούλτιμαν, που υποκρύπτονται – δεν γνωρίζω συμπτωματικά ή όχι και στο ποίημά του – υιοθετεί κι ο Παπαθανασόπουλος:

«Η Ανάσταση! αναρωτιόμαστε εκστατικά
 ωσάν να πρόκειται για δύο χιλιάδων χρόνων
 συλλογική παραίσθηση – παραίτηση
 από τη λογική σχεδόν μια απάτη.» (σελ. 12)

Ένα βαθυστόχαστο θρησκευτικό ποίημα είναι το «Ψυχής επιμέλεια», όχι ποίημα που προβάλλει τον τύπο του πιστού, των «θρησκευτικών σωματείων και συναφών οργανώσεων», αλλά του σχετικιστή, που ερευνά, του αδιάφορου, ίσως, με μια επικλητική κλητική, που θυμίζει εξωτερικά, την θεσπέσια «Προσευχή του ταπεινού» του Ζαχαρία Παπαντωνίου, με την χρήση της λέξης «Κύριε» στην προσευχή, αλλά με τόση ζέση κι ειλκρίνεια:

«Ήμουν ο άνθρωπος που νόμιζε πώς δεν πιστεύει.

 Δεν ήξερα πώς θυσιάστηκες
 και για τους αδιάφορους ακόμα.»

Σε τελική κατάληξη, ο ποιητής αποφαίνεται ότι μετά την «γνωριμία του», με τον «Κύριο», έφθασε στο συμπέρασμα, που και η ίδια η ψυχή του θρησκευόμενου Παπατσώνη, θ' αναγάλλιαζε, ακούγοντάς το:

«Κι ακόμα αγνοούσα πώς η Δημιουργία
 είναι το δράμα της Αγάπης.
 Όσπου έμαθα πώς μας έπλασες καθ' ομοίωσή Σου.
 Επειδή μπορούμε ν' αγαπήσουμε» (σελ. 15)

Στο ποίημα «Βυζαντινός Γραμματικός για την Άννα Κομνηνή» (σελ. 18), ο ποιητής αναφέρεται στην γνωστή Άννα Κομνηνή, την κόρη του Αλέξιου Α' του Κομνηνού (1081-1118) μ' ένα τρόπο πολύ επηρεασμένο θεματικά, ιστορικά, εννοιολογικά, τεχνικά – και εξαρτημένο, από το σχετικό ποίημα του Κ. Καβάφη. Ως δείγμα γραφής και για το πόσο ένας σύγχρονος ποιητής μπορεί να πλησιάσει ένα προγενέστερο, είναι αξιόλογο. Νομίζω όμως, ότι ο Παπαθανασόπουλος είναι πλήρως αυτάρκης και πρωτότυπος ποιητής, ώστε

να μην έχει καμμιάν ανάγκη για τέτοιο «πλησίασμα» με τον Καβάφη. Το ίδιο πιστεύω και για τα περισσότερα ιστορικά ποιήματα του Παπαθανασόπουλου, αυτής της συλλογής του. Τον Παπαθανασόπουλο εγώ τον προτιμώ στα στοχαστικά, μεταφυσικά, πολιτικά, φιλοσοφικά, εξομολογητικά του ποιήματα, αφού διαθέτει αξιοζήλευτο προσωπικό ύφος και είναι άριστος λυρικός ποιητής. (Ακόμα και ερωτικός ποιητής που έχει δώσει άριστα δείγματα ερωτικής ποίησης, αλλά κάπως την έχει τώρα παραμελήσει κατά την γνώμη μου, από την άποψη ποσοτικής παραγωγής).

Προτιμώ, τον αισθησιακό «Αντίνοο» (σελ. 57), τα δύο θαυμάσια ποιήματά του για τον Ιππία τον τύραννο, που πήγε με τους Πέρσες (58, 59), τον θεσπέσιο «Ορσιππο» (σελ. 60), τον πολυπρισματικό «Αλάστωρα» αρχαιοπρεπή μα και σύγχρονο, αυτόν τον «δοτήρα του ακάλεστου θανάτου», τον «Φωτεινό Λαβύρινθο» (σελ. 97) με τις απηχήσεις, από την Αρχαία Μυθολογία και τους (3) κορυφαίους τραγικούς.

Το σύγχρονο αναγνωστικό κοινό – ακόμα και το «μορφωμένο» αγνοεί την ιστορία, δεν την εκτιμά, άρα του είναι αδιάφορη. Το αντίθετο με ότι συνέβαινε στην Εποχή του Καβάφη, που την βυζαντινή ιστορία, αλλά και την υπόλοιπη, οι «μορφωμένοι» αναγνώστες, την παίζανε στα χέρια τους! Φυσικά οι γνώσεις του Παπαθανασόπουλου είναι απέραντες, στην Ιστορία, Θεολογία κλπ., ενώ άλλων σύγχρονων «ποιητών», πολυτιμημένων, δεν είναι ούτε καν στοιχειώδεις! Ας είναι! Έτσι γινότανε, πάντα με τις διακρίσεις κι ας μην «λυπάται» ο Παπαθανασόπουλος, γι' αυτή τη μεταχείριση, θα διατύπωνε την προσωπική μου γνώμη, γι' αυτό...

Στη «Σαγήνη ονείρου» (σελ. 19-20) πόσο γλυκά λυρικός κι' ερωτικός είναι ο Παπαθανασόπουλος, όταν μιλά για «Κορίτσια θυρεός ωκεανού και φύλλα δάφνης φωτεινής και μουσικής του αγέρα» ή για «Νύχτα που της φέγγουν γιασεμιά καράβι με βελούδινα πανιά και με φορτίο ριγηλά κορίτσια». Διαβάστε αυτή την «σαγήνη του ονείρου», που είναι όντως σαγήνη ονείρου, γιατί εκτός από λυρικές, έχει και μεταφυσικές προεκτάσεις, για να οδηγηθείτε στον λυρικό ανθώνα του ποιητή, που πιστεύω τίποτε δεν έχει να ζηλέψει από τον ελυτικό, ανάλογο, κήπο:

«Το σώμα σου αυγή και ηλιοβασίλεμα
πάνω στη χλόη χειροποίητου βελούδου.
Μολόχες φέγγουν τη σαγήνη ονείρων
λάμπεις των κρίνων, πάνω από τους τάφους.» (σελ. 21)

Με γνώσεις, αγάπη και λυρισμό γραμμένο το ποίημά του «Κάλβος» (σελ. 24). Ρομαντικό, αναπολητικό κι αναπαραστατικό μιας εποχής που έφυγε, αλλά και άλλης που έρχεται, το ποίημα, το αφιερωμένο στα πανέμορφα παλιά Γιάννινα, που κι εγώ τόσο αγάπησα κάποτε και τώρα τα έχω χάσει. Να πώς «ξεπερνά» ο ποιητής την καταστροφή του παλιού: με κάποια επιβίωσή του στο μέλλον, μέσω μιας παραδοσιακής βελέντζας, που την ζωγραφίζει με τους στίχους του:

«Και μια βελέντζα κόκκινη
που όλη μέρα λιάζονταν στην τέμπλα,
σε πείθει πώς δεν ζεις στο παρελθόν·
πώς η ζωή έχει μονάχα μέλλον.»

(«Γιαννιώτικο», σελ. 25)

Αν διαβάσεις το ποίημα «Φερνάντο Πεσσόα» κι αν ακόμα δεν ξέρεις τίποτε, για τον μέγιστο Πορτογάλο λογοτέχνη, τα μαθαίνεις όλα σωστά ως λυρικό συναξάρι, από το ομότιτλο ποίημα (σελ. 29), το αφιερωμένο σ' αυτόν τον άκρως παράξενο και μοναχικό, πνευματικό άνθρωπο.

Έτσι διαβάζοντας κατ' ευθείαν για τον Πεσσόα, αλλά μέσω του ποιήματος του Παπαθανασόπουλου, ως διάμεσου, «γλιτώνεις» από πολλές ανοησίες που του φορτώνουνε σύγχρονοι τιμωροί και κουλτουριάρηδες, ενώ βέβαια η εποχή του, κακώς τον είχε λησμονήσει και η τωρινή, τον υπερανύψωσε, για να κρυφτούνε από πίσω, οι νέοι «τιμωροί» κριτικοί του!... (Απ' αυτό, υποφέρανε, ενδεικτικά, ο Ελύτης ιδίως, ο Σεφέρης, ο Καββαδίας κλπ. στα καθ' Ημάς!...)

«Η αληθινή ζωή σου πίσω από τα σύμβολα
κι από τους μεταφυσικούς θολούς μαιάνδρους
κείτεται ανεκτέλεστη στα πρώτα χρόνια σου
μέσα στο μοχθηρό ψιλόβροχο του κόσμου...
ωσάν απόφαση υπερβατικού δικαστηρίου
που έχει χάσει πλέον την ισχύ της.» (σελ. 29)

Λυρικό πολύτιμο πετράδι το ποίημα «Όλα τα καράβια» (σελ. 31) που ανήκει, σ' εκείνη την κατηγορία ποιημάτων που ευστοχώτερο, είναι να διαβάζονται και όχι να αναλύονται. Τι είναι λογοτεχνία για τον Παπαθανασόπουλο; Αν και ορισμός, είναι ταυτόχρονα, κριτική και αισθητική μαζί. Δεν παύει να είναι ποίηση ακόμα κι όταν πρόσκαιρα αδρανεί, ακόμα κι όταν ακριβολογεί, σημειωτικά η λογοτεχνική συγγραφή:

«Όσπου κατάλαβα πώς το να γράφεις
δεν είναι να παίζεις με το θάνατο ή τη φωτιά.
Είναι να συναντάς ξεπεγιασμένες λέξεις
Που ζητούνε την καρδιά σου για να ζεσταθούν,
Αδιάφορο για πόσο θα κρατήσει η ζέστα.»
(«Λογοτεχνία», σελ. 39)

Ο ποιητής στην θεματική ποίηση, για ένα γεγονός ή για ένα πρόσωπο, είναι αριστοτέχνης, αφού βοηθάνε οι γνώσεις και το ερευνητικό του πνεύμα, με τις κατασταλαγμένες απόψεις του, αλλά και με τις λυρικές προεκτάσεις, που πάντοτε βρίσκει τον κατάλληλο χρόνο και τόπο, να δώσει στα ποιήματά του. Τούτο συμβαίνει, ενδεικτικά, στα ποιήματα, «Κέρκυρα 1834» (σελ. 24), «Καρυωτάκης» (σελ. 85), ιδίως στη «Σκηνογραφία Ρωσική» (σελ. 47) όπου μια καλή γνώση του ντοστογιεφσκικού έργου και του συγγραφέα είναι αισθητή, όπως συμβαίνει και με το ποίημά του «Ο Σικελιανός στο θέατρο των Δελφών» (σελ. 22). Η «αποθέωση» αυτής της γνώσης του ποιητή με το αντικείμενο, υπάρχει στο ποίημά του «Εννέα εννεάδες για τον Νίκο Γαβριήλ Πεντζίκη» (σελ. 52-56), όπου η γνώση του για τον Πεντζίκη αλλά και η πρόσληψη του έργου του ιδιότυπου Θεσσαλονικέα είναι εκπληκτική. Και είναι εκπληκτική, γιατί ο Πεντζίκης, δεν είναι «βατός» όπως λ.χ. ο Γ.Θ. Βαφόπουλος, αλλά «στρυφνός», ηθελημένα ή αθέλητα, ιδιότυπα μεταφυσικός, αποσπασματικός και ανορθολογικά δομημένος ο λόγος του, ιδίως ο φαντασιακός και «υπεριπτάμενος», που εγγίζει στα όρια του προφητικού λόγου... Κι όμως ο Παπαθανασόπουλος, μας κάνει να κατανοήσουμε τον Πεντζίκη, το κλίμα, τις «φωνές» του, ακόμα, θα πρόσθετα κι εκείνη την παράξενη «γραμμική» ζωγραφική του!

«φάνηκε η αλήθεια από μια σχισμή
που ανοίχτηκε θαυματουργικά στο συνεχές του χρόνου.
Το ησιόδειο χάος και το ασύμμετρο
σου επιφάνηκαν σαν ευταξία.» (σελ. 52)

Κι αλλού:

«Κι αναρωτιέσαι στο οστεοφυλάκιο της Λαύρας
ποιός μαστορεύει το γραφτό των λέξεων,
ποιός τις ταΐζει ουράνιο πλαγκτόν.» (σελ. 56)

Ποιητικά πρωτότυπος, καλόγηρος, είναι ο στίχος του: «Κοχύλι ακατοίχητον ο κόσμος» (σελ. 76) στο ποίημά του «Σχηματική φωνή», προτάσσει δίστιχο του Έζρα Πάουντ του οποίου ο ποιητής έχει εκδώσει και την «Ελληνική Βιβλιογραφία Έζρα Πάουντ». Νοσταλγική η «Παλιά Μνήμη» (σελ. 84) μας μεταφέρει στην εικόνα ενός εγκαταλειμμένου εργοστάσιου, κοινή μοίρα της εξέλιξης και της κατάρπτωσης της βιομηχανίας στην Ελλάδα, μέσα σε μια μεταβαλλόμενη οικονομικά παγκοσμιοποιημένη ανθρωπότητα. Στην «Ωρα θανάτου», η λεπτή ειρωνεία, ο αυτοσαρκασμός, είναι έντονοι:

«Καθώς ψυχοπαράδινα σκεφτόμουν
πώς τίποτε σπουδαίο δε θα συμβεί
στον κόσμο ετούτο αφού θ' αναχωρήσω.
Ίσως μονάχα η Δευτέρα Παρουσία» (σελ. 116)

Ο Παπαθανασόπουλος έχοντας μια μακρά θητεία στην ποίηση έχει διαμορφώσει ένα σταθερό ύφος, με μαν ευρύτατη δυνατότητα ανάπτυξης ποικίλων θεμάτων και ερεθισμάτων. Ωρες-ώρες, νομίζεις ότι δεν αφήνει τίποτα, ποιητικά, ανεξέταστο. Ασχολείται με όλα. Με γνώμονα, πολλά από τα «στιχηρά» του, που περιέχονται στη σελίδα 100 της συλλογής του, όπως το «Ό,τι αγνοούμε είμαστε· κι αυτό μας καθορίζει», η αποφθεγματική ποίηση γνωρίζει, «νέες δόξεις».

Αυτή η επάρκειά του στηρίζεται σε διαρκή μελέτη και άμεση πληροφόρηση «επί παντός θέματος του σύγχρονου επιστητού». Ακόμα και τους υπολογιστές ή το διαδίκτυο μνημονεύει στα νέα του ποιήματα, πράγμα που του δίνει μια πρόσθετη ζωντάνια, που μόνον η επαφή με την επικαιρότητα μπορεί να χαρίσει με απλοχεριά στον πάντα ενημερωμένο δημιουργό.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΡΑΝΗΣ

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΛΗΣΗΣ Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ, ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ ΔΟΚΙΜΙΟΓΡΑΦΟΣ

Χάσαμε πριν από λίγες μέρες αναπάντεχα ένα θαυμάσιο άνθρωπο και σημαντικό δημιουργό στο χώρο των Γραμμάτων, τον εκπαιδευτικό Κυριάκο Πλησή. Κηδεύτηκε και τάφηκε απλά και ταπεινά στην Αθήνα, όπου ζούσε τα χρόνια από την εισβολή κι ύστερα. Αρκετοί φίλοι και εκτιμητές του έργου του μέρες αργότερα μάθαμε για την απώλεια του εκλεκτού φίλου.

Όσοι είχαν την τύχη να τον γνωρίσουν έχουν να λένε για το ήθος, τη σεμνότητα, το γαλήνιο ύφος, την ταπεινότητα του μεγαλείου, το πάθος για τον άνθρωπο, τη λαχτάρα για το γενέθλιο χώρο, την Ακανθού, την Αμμόχωστο και τη μικρή πικρή πατρίδα Κύπρο και την έγνοια του για τον καθόλου Ελληνισμό.

Το σημείωμά μας αυτό δεν έχει σκοπό να ασχοληθεί με πληρότητα για την προσφορά του στην εκπαίδευση και τα Γράμματα. Γράφεται ως μια μικρή κατάθεση εκτίμησης κι αγάπης στον Άνθρωπο απ' αφορμή την πρόσφατη πληροφόρησή μας για την απώλειά του. Ελπίζω πως μαθητές, συνεργάτες στα διάφορα έντυπα και ομότεχνοί του θα φροντίσουν ώστε να τιμηθεί κατά που του αξίζει.

Ήδη με το άκουσμα του θανάτου του, «*Ο Δήμος Ακανθούς εκτιμώντας τη μεγάλη προσφορά του αείμνηστου Κυριάκου Πλησή στα γράμματα και στον πολιτισμό, αλλά και τη μεγάλη του συνεισφορά στην κοινότητα σαν του γνησιότερου εκφραστή του Ακάνθιου ήθους, σε έκτακτη συνεδρία του Δημοτικού Συμβουλίου αποφάσισε να κηρύξει εφταήμερο πανδημοτικό πένθος, κατά τη διάρκεια του οποίου οι σημαίες στα γραφεία του Δήμου θα κυματίζουν μεσίστιες*».

Γεννημένος στην Ακανθού το 1929, ο Πλησής αποφοίτησε από το Ελληνικό Γυμνάσιο Αμμοχώστου και στη συνέχεια φοίτησε στο Διδασκαλικό Κολέγιο Μόρφου. Εργάστηκε για μια πενταετία ως δάσκαλος και κατόπιν σπούδασε ελληνική φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Μετεκπαιδεύτηκε στα παιδαγωγικά στα Πανεπιστήμια Εδιμβούργου και Λονδίνου. Εργάστηκε στο Α' Γυμνάσιο Αμμοχώστου ως καθηγητής, υποδιευθυντής και γυμνασιάρχης και το 1973 προήχθη σε επιθεωρητή φιλολογικών μαθημάτων. Το 1975 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου εργάστηκε ως καθηγητής και λυκειάρχης σε διάφορα σχολεία και το 1985 έγινε σχολικός σύμβουλος. Αφυπνέτησε από την εκπαίδευση το 1989, αλλά δεν έπαυσε ποτέ να νοιάζεται για την Παιδεία και τα Γράμματα. Συνεργαζόταν τακτικά με τα περιοδικά «Νέα Παιδεία» και «Ευθύνη» και εκτάκτως με άλλα κυπριακά και ελλαδικά περιοδικά.

Εξέδωσε τα ποιητικά βιβλία: *Άσκηση γραφής*, 1973, *Θρηνητικό συναξάρι της πικρής χώρας Κύπρος*, 1974, *Γραφή οδύνης*, 1975, *Το τραγούδι της αδελφιδής*, 1977, *Ο έρωτας του σώματος*, 1983, *Χαράγματα*, 1988 και *Όνομα δ' αυτής Μακαρία*, 1991.

Ασχολήθηκε πολύ επίσης με το δοκίμιο. Εξέδωσε τα βιβλία: *Προβληματισμοί, δοκίμια*, 1971, *Ο ένδον κόσμος*, 1985, *Μετά τη χρεωκοπία του δόγματος*, 1992, *Προσεγγίσεις*, 1995, *Δοκίμιο περί έρωτος και άλλα δοκίμια*, 1998, *Λόγος περί αληθείας*, 1999, *Προσεγγίσεις II*, 2005.

Βραβεύτηκε τρεις φορές με το Κρατικό Βραβείο του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου. Δύο φορές για τις συλλογές δοκιμίων *Προβληματισμοί* και *Μετά τη χρεωκοπία του δόγματος*, και μια φορά για την ποιητική του συλλογή *Γραφή οδύνης*. Το βιβλίο του *Δοκίμιο περί έρωτος και άλλα δοκίμια* βραβεύτηκε στην Ελλάδα με το βραβείο του Χρήστου Μαλεβίτση.

Παρουσιάζοντας πέρυσι το τελευταίο του βιβλίο δοκιμίων *Προσεγγίσεις II*, έγραφα:

«Ο Κυριάκος Πλησής, από τις πιο σοβαρές και ταυτόχρονα πιο σεμνές και αθόρυβες πνευματικές μορφές του τόπου μας, έχει στο ενεργητικό του πολύ σημαντικό συγγραφικό έργο, ποιητικό και δοκιμακό, που έτυχε αναγνώρισης τόσο στην Κύπρο... όσο και στην Ελλάδα... Προερχόμενος από τη σχολή που δημιούργησε στο Ελληνικό Γυμνάσιο Αμμοχώστου ο πολύς Κυριάκος Χατζηϊωάννου, συνέχισε το έργο του δασκάλου του υπηρετώντας το ίδιο λαμπρό εκπαιδευτήριο...».

Δεν θα θέλαμε ο αναγνώστης να μείνει μόνο με τη γεύση του δικού μας λόγου, χωρίς να έχει τη δυνατότητα να θαυμάσει τη γραφίδα του Πλησή, γι' αυτό και δίνουμε στη συνέχεια δυο μικρά δείγματα: ένα ποιητικό κι ένα δοκιμακό. Και πρώτα το ποίημα «Τα παιδιά» από τη συλλογή *Γραφή οδύνης*.

Είχαν ένα μπαξέ και φύτευαν λουλούδια / κάναν βαρκούλες και τις ρίχνανε στη λίμνη / σεργιάνιζαν στους κήπους τ' ουρανού / και στο λιβάδι με τις μαργαρίτες. / Παίζαν με τη φτερούγα του αγγέλου / και με το στέμμα της ξανθιάς νεράιδας / χτίζαν φωλιές στο στόμα τους τ' αηδόνια / γελάγανε κι ανοίγανε οι επτά ουρανοί. / Ήρθαν απ' το βοριά κατακαλόκαιρα / με τα τσεκούρια και με τις φωτιές τους. / Ρήμαξαν το μπαξέ μαδήσαν τα λουλούδια. / Χρόνοι πολλοί καθίσανε στην πλάτη των παιδιών / ξέχασαν πια πώς να γελάνε.

Το επόμενο είναι απόσπασμα από το κείμενο «Ακανθού (αντίδωρο στη γενέθλια γη)», που περιλαμβάνεται στο βιβλίο του *Προσεγγίσεις II*.

«...Η νοηματισμένη ανθρώπινη ζωή δεν είναι ένα βιολογικό μονάχα φαινόμενο. Είναι, κυρίως, μια παρακαταθήκη ψυχικών και πνευματικών βιωμάτων. Αυτή αρδεύεται με ύδωρ αλλόμενον, με το πεντακάθαρο νερό της βρυσσομάνας του τόπου σου. Κι αυτή η βρυσσομάνα δεν είναι τίποτε άλλο παρά η παράδοσή μας, αυτή που διαμορφώθηκε διαδοχή των επιγιγνομένων. Αυτό το ακάνθιον ήθος, με το οποίο τιτλοφόρησα το γραπτό μου, μας συνοδεύει όλες τις ημέρες της ζωής μας. Μπορεί να επιζήσαμε, ίσως και πολλοί να πλουτίσαμε. Η πραγματική ζωή δεν κερδίζεται στο χρηματιστήριο. Ό,τι κερδίζεται εκεί είναι κίβδηλο, εξωτερικά φανταχτερό, εσωτερικά άδειο, εξωτερικά χρυσό, εσωτερικά καμωμένο από το πιο ευτελές υλικό. Κερδίζεται, όταν πατάς το χώμα του τόπου σου, όταν λειτουργήσας στην εκκλησία που βαπτίστηκες και μυρώθηκες, όταν ανάβεις κερί στον τάφο των γονιών σου και των γονιών των γονιών σου. Όταν κουβαλās μέσα σου το σπίτι που γεννήθηκες, τα στενά σοκάκια του χωριού σου, τη μεγαλόπρεπη και μοναδική εικόνα του βουνού, που χαιρετούσες κάθε πρωί. Η πραγματική ζωή αρτιώνεται με το μεγάλο πανηγύρι του Χρυσοσώτηρου και με τις ποιμενικές γιορτές στον Άγιο Χαράλαμπο, στην Παναγία την Περκαμιώτισσα, στον Αρχάγγελο, στην Αγία Μαρίνα της Καλήγκρηνης. Κι ακόμη, με την καλημέρα του γείτονα και της γειτόνισσας, με το φιλί της αγάπης στην Ανάσταση. Δυσκολεύομαι να ξεχωρίσω ποια

από τις συμφορές που μας έφερε ο Αττίλας είναι η πιο μεγάλη. Γιατί ξεσπιτωθήκαμε, γιατί χάσαμε τα λίγα ή πολλά που είχαμε, γιατί χάσαμε τη συνοχή της κοινότητας:...».

Όσο σύντομα κι αν είναι τα πιο πάνω κείμενα, ο αναγνώστης θα συμφωνήσει, πιστεύω, με τις απόψεις μας που διατυπώθηκαν στο προαναφερθέν κείμενό μας, στο οποίο έγινε παρουσίαση του βιβλίου του Προσεγγίσεις II:

«Σκόπιμα άφησα τελευταία τα κείμενά του που αναφέρονται στη γενέθλια γη, την Ακανθού, και στην Αμμόχωστο, όπου έζησε και σταδιοδρόμησε. Εδώ, ιδιαίτερα στο πρώτο κείμενο, αφήνει να ξεχυθεί ο λυρισμός του ποιητή, χωρίς να εκτρέπεται σε γλυκασμούς και λόγια μελιστάλαχτα. Ο νους και ο λόγος είναι πανταχού παρόντες και βοηθούν σε καταδύσεις στον πυρήνα της ουσίας του χώρου και των ανθρώπων. Και μόνο το κείμενο για την Ακανθού αν διαβάσει κανένας, είναι σίγουρο ότι θα νιώσει ψυχική ευφορία. Μέσα από τα κείμενα του Πλησή ο άρτιος φιλολογικός οπλισμός κι η αγάπη για τον τόπο μας και τους ανθρώπους του αναβλύζουν σαν το γάργαρο νερό, ακριβώς επειδή αποτελούν βιώματα και έργοιες μόνιμες και ειλικρινείς, χωρίς οποιαδήποτε επιτήδευση και τάση για επίδειξη. Ο λόγος του είναι πραγματικά ένα επίτευγμα καλλιτέπειας. Παρόλο που καταπιάνεται με τα δύσκολα, ο Πλησής κατορθώνει, εκταμιεύοντας από το διαχρονικό ταμείο της γλώσσας, να είναι σαφής και καιρός στη διατύπωση. Τούτο μαρτυρεί ακριβώς ότι έχει καλά χωνεμένη μέσα του τη γλώσσα και δεν αλιεύει τις λέξεις και φράσεις του προς εντυπωσιασμό. Τούτο, βέβαια, δεν αποτελεί επίτευγμα της στιγμής, αλλά περίσσειμα από τη μελέτη της πλούσιας ελληνικής γραμματείας και από την εσωτερική διεργασία που κερδήθηκαν έπειτα από συνεχή, σοβαρή και συστηματική προσπάθεια και μόχθο μεγάλο και πολύχρονο».

ΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

ΕΞΑΙΦΝΗΣ

Γιατί στην αρχή ήταν σκοτάδι
 κι ύστερα το φως
 πρώτα σαν τις παλιές λάμπες της γιαγιάς
 κι ύστερα να εσωτερικεύεται μικρή φλόγα
 σπίθα στην ανθρακιά
 κι όσο φωτιζόταν το σκότος
 τόσο ανάσαινες ελεύθερα
 ως με την ύστατη εκείνη στιγμή
 που εξαίφνης ένα ελάχιστο διάστημα
 πλησίασες κι αμέσως άστραψε φως
 για μια στιγμή.
 Έν τα πάντα.

Κι ύστερα πάλι επί τα ίδια.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΣΤΗΝ «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟ»

Ἀξιότιμη Κυρία Χρυσάνθη,

Εὐχαριστῶ θερμὰ γιὰ τὴν ἐπὶ ἔτη ἀποστολὴ τῆς «Πνευματικῆς Κύπρου» ποὺ μὲ κρατᾶ σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ Νησί στὸ ὁποῖο ἔζησα ἔντονες στιγμὲς στὰ χρόνια τῆς δεκαετίας τοῦ '60 καὶ ἀργότερα συχνά. Ἡ «Πνευματικὴ Κύπρος», ποὺ θεμελιώθηκε ἀπὸ τὸν Κύπριο Χρυσάνθη εἶναι ἡ πλέον ἀκρᾶ ἐπαλξὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ διατηρεῖ τὸν σεβασμὸ τῆς πρὸς τὴν παραδοσιακὴ ὀρθογραφία μας.

Ἀξίζουν πολλὰ συγχαρητήρια σὲ Σᾶς καὶ στοὺς συνεργάτες Σας ποὺ συνεχίζετε τὸ πολύμοχθο ἔργο τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη.

Σᾶς εὐχομαι ὑγεία καὶ πνευματικὴ ἀνθοφορία.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ Ι. ΚΑΡΓΑΚΟΣ

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΕΞΗΝΤΑΧΡΟΝΑ ΤΟΥ Ε.Π.Ο.Κ. (1947-2007)

Ο Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὀμιλος Κύπρου, με τὴν ευκαιρία τῆς συμπλήρωσης 60 χρόνων ζωῆς καὶ δράσης του, ὁργάνωσε τὴν Τετάρτη, 30 Μαΐου 2007 καὶ ὥρα 7.30 μ.μ. εἰδικὴ ἐκδήλωση στὴν αἴθουσα ἐκδηλώσεων τῆς Δημοσιογραφικῆς Εστίας στὴ Λευκωσία.

Τὸ πρόγραμμα ἀρχισε με τὸν ἐκκλησιαστικὸ ὕμνο «Φῶς ἰλαρόν» ἀπὸ τὴν κυρία Λυγία Κωνσταντινίδου. Ἀκολούθησαν χαιρετισμοὶ ἀπὸ τὸ Μακαριότατο Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου καὶ Πρόεδρος Σωματείων.

Στὴ συνέχεια ὁ Πρόεδρος τοῦ Ε.Π.Ο.Κ. κ. Κώστας Γιωργαλλίδης παρουσίασε συνοπτικὰ τὴν ἐθνικὴ δράση καὶ πνευματικὴ προσφορὰ τοῦ Ομίλου, ἐνῶ ὁ Ταμίας κύριος Ἀνδρέας Κρίγκος παρουσίασε ἐπιλεκτικὰ τὸν τελευταῖο τόμο τῆς «Φιλολογικῆς Κύπρου 2004-2005».

Στὴν ἐκδήλωση ἀπονεμήθηκε τὸ «Βραβεῖο Γραμμάτων» τοῦ Ε.Π.Ο.Κ. στὴν κυρία Μαρούλα Βιολάρη-Ἰακωβίδου καὶ ἀνακηρύχθηκε σε Ἐπίτιμο Πρόεδρο τοῦ Ομίλου ὁ πρῶην Πρόεδρος τοῦ κ. Κώστας Χατζηστεφάνου.

Ἡ ἐκδήλωση διήρκεσε μία ὥρα καὶ ἐκλείσει με καλλιτεχνικὸ πρόγραμμα (τραγούδια καὶ ἀπαγγελίες) καὶ δεξίωση.

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΚΑΡΠΑΣΙΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Λυκείου Ελληνίδων Αμμοχώστου - Παραρτήματος Λευκωσίας την Τετάρτη, 9 Μαΐου και ώρα 6 μ.μ. οργάνωσε στο Ξενοδοχείο Χίλτον Παρκ εκδήλωση αφιερωμένη στην Καρπασία.

Ύστερα από εισαγωγική ομιλία της Προέδρου του σωματείου κυρίας Λούλας Κ. Χρυσάνθη και παρουσίαση του ομιλητή από την κυρία Κατερίνα Γεωργιάδου, ο δόκτωρ Γεώργιος Χριστοδούλου μίλησε για την Καρπασία με πολύπλευρη αντιμετώπιση του θέματος και γλαφυρότητα λόγου. Το ακροατήριο αληθινά συγκινημένο ευχαρίστησε θερμά τον ομιλητή.

Ακολούθησε η απαγγελία «Επίνικος στον Πυθιονίκη Αρίστωνα του Νίκωνος από την Καρπασία (200 π.χ.)», δημιουργία Κύπρου Χρυσάνθη, εμπνευσμένη από αρχαίο απόσπασμα.

Επίσης τραγούδησε η κυρία Δέσπω Πλυτά.

Την εκδήλωση πλαισίωσε έκθεση καρπασίτικης χειροτεχνίας από τη συλλογή του κου Νίκου Φαλά.

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ

ΤΕΛΕΤΗ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΩΝ ΤΙΜΗΤΙΚΗΣ ΠΛΑΚΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΑΓΔΑ ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΟΥ

Τη Δευτέρα, 25 Ιουνίου και ώρα 6 μ.μ. η Δήμαρχος και το Δημοτικό Συμβούλιο Λευκωσίας οργάνωσαν τελετή για την αποκάλυψη τιμητικής πλάκας στο σπίτι όπου έζησε η αείμνηστη Μάγδα Κιτρομηλίδου, μεταξύ των ετών 1956 και 2004, οδός Φωτεινού Πανά 22, Λευκωσία.

Το Πρόγραμμα της Τελετής περιλάμβανε ομιλία από τη Δήμαρχο Λευκωσίας Ελένη Μαύρου, ομιλία από τη φιλόλογο-συγγραφέα Ανδρεανή Ηλιοφώτου, ανάγνωση σύντομων αποσπασμάτων από το αφήγημα της Μαγδας Κιτρομηλίδου «Η άλλη εποχή», από τη φιλόλογο-λογοτέχνη Τζένη Κωνσταντινίδη και αντιφώνηση από τον Καθηγητή Πασχάλη Κιτρομηλίδη εκ μέρους της οικογένειας Κιτρομηλίδη.

Τελος έγιναν τα αποκαλυπτήρια της τιμητικής πλάκας από τη Δήμαρχο Λευκωσίας κι ακολούθησε δεξίωση.

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ

Πληροφορούμαστε ότι τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ Ἑπικοινωνίας τῆς Γαλλίας ἀπένευμε στὶς 10 Ἀπριλίου 2007 στὸν ποιητὴ καὶ μεταφραστὴ καὶ συνεργάτη τοῦ πε-

ροδικού μας Μίμη Ίακωβίδη από τη Λεμεσό ως τιμητική διάκριση, το βαθμό του *Ίππότη στην τάξη των Τεχνών και των Γραμμάτων της Γαλλίας*.

Αυτή η διάκριση, αναφέρει το Ύπουργείο, είναι μιά από τις τέσσερις ύπουργικές διακρίσεις και μιά από τις κυριότερες τιμητικές διακρίσεις της Γαλλικής Δημοκρατίας.

Με αυτή τη διάκριση, συνεχίζει το Ύπουργείο, θέλει να τιμήσει τὰ πρόσωπα που λάμπρυναν με τις δημιουργίες τους τὸν καλλιτεχνικό ἢ λογοτεχνικό τομέα ἢ γιὰ τὴ συμβολή τους σὲ ὅ,τι ἔχουν προσφέρει στὴν ἀχτινοβολία τῆς καλλιέργειας τοῦ πολιτισμοῦ στὴ Γαλλία καὶ στὸν κόσμο.

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ

Τὸ «Συμβούλιο Ἱστορικῆς Μνήμης Ἀγώνα ΕΟΚΑ 1955-1959», σὲ εἰδικὴ ἐκδήλωση, στὶς 23 Μαΐου 2007, τίμησε, μεταξύ ἄλλων, τὸν τακτικό (ἀπὸ τὸ 1966) συνεργάτη τοῦ Περιοδικοῦ φιλόλογο συγγραφέα κ. Γ. Χατζηκωστήν γιὰ τὴ συμβολή του στὴ διατήρηση τῆς ἱστορικῆς μνήμης τοῦ Ἀγώνα τοῦ 1955 μετὴν ἀπονομὴ σ' αὐτὸν σχετικοῦ Διπλώματος καὶ Μεταλλίου. Τὴ συμβολὴ τοῦ τιμηθέντος παρουσίασε ἡ φιλόλογος καὶ συγγραφέας-κριτικὸς κ. Κίκα Ὀλυμπίου μετὴν ἀκόλουθη σύντομη ὁμιλία της:

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗ ΣΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΗΣ ΕΟΚΑ

Κορυφαία και μοναδική στιγμή στην ιστορική πορεία του νησιού μας υπήρξε χωρίς αμφιβολία ο ανεπανάληπτος απελευθερωτικός αγώνας του 1955-1959. Ποτέ πριν, σ'όλη τη μακραίωνη ιστορία μας, δεν υπήρξε μια τόσο καθολική και τόσης διάρκειας ένοπλη εξέγερση για διεκδίκηση του αναφαίρετου ανθρώπινου δικαιώματος, αυτού της ελευθερίας, που για μας τότε δεν ήταν άλλο από την Ένωση με τον Εθνικό κορμό.

Κι όμως, αυτός ο αγώνας, το μεγαλείο του, οι πρωταγωνιστές, οι ήρωές του θα έμεναν «αδικαίωτοι κι αχειροκρότητοι», αν δεν υπήρχαν οι πνευματικοί δημιουργοί που θα κατέγραφαν την ιστορία τους, που θα υμνούσαν την παλικαριά τους, που θα διέσωζαν στη μνήμη για τις μελλούμενες γενιές όσα εκείνοι με την υπέρτατη προσφορά τους, προσφορά της ίδιας της ζωής τους, πραγματοποίησαν και δίκαια το Σ.Ι.Μ.Α.Ε. αποφάσισε να τιμήσει τους δημιουργούς αυτούς.

Ο αγώνας της ΕΟΚΑ βρήκε τον Γιώργο Χατζηκωστή φοιτητή στην Αθήνα. Εκεί, δραστηριοποιείται έντονα για διαφώτιση, για προβολή του αγώνα, τότε μέσα από ραδιοφωνικές εκπομπές, άλλοτε με ομιλίες, άλλοτε με την προσπάθεια συλλογής υπογραφών διαμαρτυρίας για την καταδίκη σε θάνατο του Μιχαλάκη Καραολή.

Γυρίζοντας στην Κύπρο ο Γιώργος Χατζηκωστής προλαβαίνει τον αγώνα στην τελευταία του φάση, αλλά και η τότε συμβολή του με κείμενα, προκηρύξεις και άλλα έντυπα δεν υπήρξε λιγότερο αξιόλογη, με δράση που εντοπίζεται κυρίως στον Αγρό, όπου και πρωτοδιορίστηκε. Με βάση και το Αρχείο του τομέα Πιτσιλιάς, που είχε δια-

φυλάξει από το 1959, ετοιμάστηκε και ο κατάλογος των αγωνιστών του τομέα για το ογκώδες «Μητρών Αγωνιστών ΕΟΚΑ 1955-59» στο οποίο για διετία εργάστηκε μαζί με τον Παύλο Χατζημάρο.

Η θητεία του Γιώργου Χατζηκωστή ως Γυμνασιάρχη του Παγκυπρίου Γυμνασίου μπορεί να χαρακτηριστεί ως σταθμός για την ιστορία του σχολείου. Παραλείπω όσα άλλα διεκπεραίωσε για την ουσιαστική αναγέννηση του ιστορικού αυτού εκπαιδευτηρίου και σταματώ μόνο σε ό,τι σχετίζεται με τον αγώνα. Στο Μουσείο Ιστορίας του Παγκυπρίου Γυμνασίου, που ίδρυσε το 1993, οργάνωσε ειδικό θεματικό χώρο με τίτλο «Το Παγκύπριο Γυμνάσιο και ο Αγώνας του 1955». Εδώ μπορεί κανείς να δει έγγραφα σχετικά με τη συμβολή του Σχολείου στον απελευθερωτικό αγώνα, τη σχολική εκπαίδευση των μαθητών στις Κεντρικές Φυλακές της Λευκωσίας και στα διάφορα στρατόπεδα Συγκεντρώσεως της αποικιοκρατίας, φωτογραφίες των πεσόντων μαθητών του και άλλες φωτογραφικές μαρτυρίες από τις διαδηλώσεις των μαθητών και τη μάχη της Σεβερειού, τη σημαία που μετέφεραν οι μαθητές στις μαχητικές διαδηλώσεις τους και άλλα κειμήλια της περιόδου εκείνης. Αποτελεί το μουσείο μια αδιάψευστη μαρτυρία, μια διαρκή υπόμνηση, ένα ζωντανό μάθημα ιστορίας για τις νεότερες γενιές. Τη συμμετοχή του σχολείου στον απελευθερωτικό Αγώνα διέσωσε και με την καταγραφή του στο βιβλίο *Σελίδες από την ιστορία και τη ζωή του Παγκυπρίου Γυμνασίου* (1993), στο οποίο περιέλαβε ειδικό κεφάλαιο 70 σελίδων για τη συμμετοχή του Σχολείου στον απελευθερωτικό αγώνα. Μέσα σ' αυτές τις σελίδες έγγραφα και αυθεντικά κείμενα, επιστολές του Γυμνασιάρχη ή της Εφορείας, του Άγγλου Διευθυντή Παιδείας, διαμαρτυρίες του καθηγητικού συλλόγου, το διάταγμα με το οποίο στις 28.1.1956 το Παγκύπριο διαγράφεται από το Μητρώο των σχολείων, η εγκύκλιος με την οποία δίνονται οδηγίες για την οργάνωση των μαθημάτων στα σπίτια και πλήθος άλλες μαρτυρίες, μνημειώνουν εσαεί τον αγώνα, την καθολική συμμετοχή, τα δεινά αλλά και τον ηρωισμό των ημερών εκείνων.

Οι ομιλίες του Γιώργου Χατζηκωστή για τον απελευθερωτικό Αγώνα σε επίσημους και ανεπίσημους εορτασμούς στην Κύπρο και το εξωτερικό, η συμμετοχή του σε επικαιρικές εκπομπές, δημοσιεύματα στον τύπο, όχι μόνο συνέβαλαν και εξακολούθουν να συμβάλλουν στη διατήρηση της μνήμης του Αγώνα, αλλά αποτελούν υποδείγματα λόγου νηφάλιου, ιστορικής ακρίβειας και γνήσιας φιλοπατρίας.

Αναφέρθηκα ως τώρα με μεγάλη συντομία, ακροθιγώς, στην ποικίλη συνεισφορά του Γιώργου Χατζηκωστή στη διατήρηση της μνήμης του Αγώνα. Όμως, κι αν ακόμα τίποτε από αυτά δεν είχε κάνει, θα άξιζε να τιμηθεί έστω και μόνο για το εξαιρετο βιβλίο του για τον Ευαγόρα Παλληκαρίδη. Τον ήρωα-μαθητή, αυτό το πρότυπο του συνειδητού αγωνιστή, του πανέμορφου στο σώμα και στην ψυχή νέου.

«Όταν διάβασα την ιστορία του το βράδυ είχα πυρετό», γράφει ο Κώστας Μόντης για έναν άλλο ήρωα, τον Ιάκωβο Πατάτσο, αλλά το ίδιο φαίνεται ότι έπαθε και ο Γιώργος Χατζηκωστής και μαζί του κι εμείς, διαβάζοντας το βιβλίου *Ευαγόρας Παλληκαρίδης*», με υπότιτλο *Ο ήρωας και ο ποιητής*. Να πώς περιγράφει ο ίδιος την πρώτη επαφή του με κείμενα του ήρωα: «Είχα την τύχη και το προνόμιο να γνωρίσω πρώτος, σ' όλη την έκταση και την ποικιλία της, την πλούσια λογοτεχνική δημιουργία του ήρωα, όταν, πριν από 43 σχεδόν χρόνια (το κείμενο είναι γραμμένο το 2004), ένα από-

γευμα του καλοκαιριού του 1961, ο πατέρας του με κάλεσε να τον επισκεφθώ, για να μου εμπιστευθεί τα σωζόμενα χειρόγραφα του παιδιού του, με την παράκληση να τα δω κι αν αξίζουν, όπως μου είπε, να δημοσιευτούν. Είχαν περάσει μόλις τέσσερα χρόνια από τον απαγχονισμό του και μόλις δυο από το τέλος του Αγώνα.

Τα πήρα με κάποια ταραχή και τα μετέφερα στο σπίτι μου στην Κάτω Πάφο, όπου ζούσα τότε. Ρίχτηκα αμέσως να μετροφυλλά τον όγκο των τετραδίων και των άλλων χαρτιών με τα αμέτρητα ποιήματα, τα πεζοτράγουδα, τα σημειώματα, τους διαλόγους, τους στοχασμούς, τις πεζές δοκιμές, τις επιστολές του. Ξαγούπνησα ακρετές νύχτες έκπληκτος και παρασυρμένος από τον κόσμο που ανοιγόταν μπροστά μου, από την ποικιλία και το αποτέλεσμα της έμπνευσής του».

Η πρώτη έκδοση του βιβλίου έγινε το 1965, ακολούθησαν όμως αρκετές άλλες. Υπήρξε η πρώτη και πιο ολοκληρωμένη πηγή γνωριμίας με τον ήρωα-ποιητή και το έργο του. Με λόγο απλό, λιτό αλλά καιρίο, ο συγγραφέας εξιστορεί το σύντομο διάβα του ήρωα από τη ζωή. Στο πρώτο μέρος του βιβλίου με τίτλο *Από το λίκνο στην αγχόνη*, παρακολουθούμε τα παιδικά του χρόνια στην Τσάδα, τα χρόνια του δημοτικού, του Γυμνασίου στην Πάφο, την ενασχόλησή του με την ποίηση, τα πρώτα σκιρτήματα του έρωτα και προπάντων την ασίγηστη λαχτάρα της λευτεριάς, που εκδηλώθηκε με λόγο και πράξη πριν ακόμα από την επίσημη έναρξη του Αγώνα. Κι ύστερα η μεγάλη ώρα, η ώρα της φυγής κι εκείνο το τελευταίο γράμμα προς τους συμμαθητές του, κείμενο μοναδικό και ανεπανάληπτο. Οι μέρες του βουνού, οι επιχειρήσεις στις οποίες πήρε μέρος κι ύστερα η σύλληψη, η δίκη, το τέλος, συνοδευόμενο ξανά με την αζεπέραστη ομορφιά των τελευταίων του στίχων.

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχει μια επιλογή από το ποιητικό έργο του Παλληκαρίδη και τέλος, στο τρίτο μέρος συγκεντρώνονται κείμενα που γράφτηκαν γι' αυτόν.

«Αυτά ήταν μόνο που μπόρεσα να μαζέψω και να γράψω για τον ήρωα Ευαγόρα Παλληκαρίδη. Λίγα και λειψά κι όχι αντάξια της αιμάτινης προσφοράς του», γράφει ταπεινά ο Γιώργος Χατζηκωστής. Όμως το βιβλίο, γραμμένο τόσο κοντά στον αγώνα, κρατάει ακόμα κάτι από τη φλόγα του καιρού εκείνου, ενώ κάτι απ' την αγνότητα, τον ηρωισμό και τη βαθιά φιλοπατρία του έφηβου-ποιητή νιώθουμε να μας διαπερνά. Δίκαια ο Γιώργος Χατζηκωστής τιμάται και για όλα τα άλλα και για την προσφορά του αυτή.

ΚΙΚΑ ΟΛΥΜΠΙΟΥ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ανδρεανής Ηλιοφώτου, «*Η μοίρα της Ελένης*»

Ο τίτλος του έργου *Η μοίρα της Ελένης* μάς παραπέμπει σ' ένα κοινό πεδίο. Δηλαδή της Ελένης της Τροίας και της σύγχρονης Ελένης, πρωταγωνίστριας του θεατρικού έργου της κ. Ανδρεανής Ηλιοφώτου.

Το κοινό λοιπόν πεδίο μεταξύ δύο γυναικών άλλης εποχής είναι η ομορφιά και η μοίρα που την ακολουθεί, καθώς και το βάρος του ονόματος το οποίο επωμίζεται. Ποια όμως είναι η εικόνα της ομορφιάς; Ένας Άγγλος μελετητής ο Wells μας λέει σχετικά: «Η τετμημένη εικόνα της Ομορφιάς είναι τελείως οραματική του είδους της ομορφιάς που συσχετίζεται με τα εικονογραφημένα ή σμιλεμένα γλυπτά αγάλματα».

Αναφέρεται δηλαδή στο πρότυπο της θείας Ομορφιάς που αντιστοιχεί με την θεά Αφροδίτη. Το σύμβολο της ωραιότητας.

Αλλά η εικόνα της ομορφιάς δεν μεταφέρεται μόνο μέσω του ονόματος της Ελένης που έχει ταυτισθεί μαζί της είναι παράλληλα και μια εικόνα καθαρή στα μάτια ενός εκάστου «πώς» βλέπει την ομορφιά και «τι θεωρεί ωραίο». Αυτή η ατομική εικόνα μπορεί να είναι και (υποκειμενική) υποκοριστικά και διαγραμματικά δηλαδή πώς διαγράφει την ωραιότητα. Μια Ελένη μπορεί να ενσαρκώνει το σύμβολο και το έμβλημα ενός παραδείσου ή μιας κόλασης. Και οι δύο μορφές αποτελούν τεταμένες εικόνες. Αλλά και η ίδια η Ελένη μπορεί να γίνει θύμα της ομορφιάς της. Είναι δε δυνατόν ανάμεσα στις μορφές του Ωραίου να υπάρχει και θεσπισμένη σηματολογία εικόνων ακριβώς όπως υπάρχει και θεσπισμένο ποιητικό λεκτικό. Δηλαδή ποια σχήματα δώσαμε στην ομορφιά και πώς υμνήσαμε ποιητικά, λεκτικά. Γιατί η ομορφιά αποτελεί ένα θεσμό και η στενή σχέση της δεν είναι μόνο ως προς τις εικαστικές τέχνες αλλά και ως προς τη διατήρηση του παραδοσιακού χαρακτήρα αυτού του αιώνιου θεσμού της ομορφιάς.

Κάνει μία ακόμη διαπίστωση ο μελετητής Wells, ότι ο κάθε άνθρωπος, όταν βρίσκεται μπροστά στην ομορφιά στοχάζεται και κάτω από το πρίσμα της ιστορίας του πολιτισμού και έτσι συνδέει την τεταμένη εικόνα δηλαδή την παρατεταμένη εικόνα της Ομορφιάς της Ελένης της Τροίας μέχρι τη σύγχρονη Ελένη.

Με δύο λόγια η Βυθισμένη αυτή εικόνα της κλασικής ομορφιάς μέσα στους αιώνες διατηρείται και με το ποιητικό λογοτεχνικό χαρακτήρα, αλλά και με τους οραματισμούς της τέχνης ζωγραφικής και γλυπτικής, οι οποίες συντείνουν και στην εσωτερική ή μεταφορική σκέψη ή και την αλληλοδιείσδυση των όρων.

Έτσι λοιπόν η συγγραφέας ακολουθεί την κοινή Μοίρα της μίας και της άλλης Ελένης που και αυτή η «κοινή Μοίρα» αποτελεί μια δεύτερη βυθισμένη εικόνα μέσα και πάλι στους αιώνες. Κι' όσο κι αν θέλουμε να την αποφύγουμε αυτή συγγέεται όσο ξεθωριασμένη κι αν είναι. Κρατιέται κάτω από μία πλήρη ορατότητα, δηλαδή μας υποβάλλει το συγκεκριμένο αισθητό πρόσωπο χωρίς να το προβάλλει και να το καθορίζει οριστικά.

Αυτό κάνει η συγγραφέας δεν μας καθορίζει την ομορφιά της Ελένης της και μας αφήνει να την φανταστούμε σύμφωνα με τα δικά μας πρότυπα.

Όμως μας επισημαίνει την ωριμότητά της, γιατί είναι απλή, υπομονετική, αφιερωμένη στο καθήκον της σαν σύζυγος και μητέρα. (Το πρότυπο της γυναίκας του 20ου αιώνα).

Αμέσως μετά η ωριμότητά της υποβάλλεται σε μία αναλογία μεταξύ του αναπόφευκτου των κύκλων της φύσεως και της μοίρας της ζωής. Ζει μ' ένα τρόπο γεμάτο από ενασχολήσεις κι ευθύνες, ενώ παράλληλα μέσα της υπάρχει ένα μεγάλο κενό. Αυτό το κενό καλά σφραγισμένο δεν της επιτρέπει ν' απαιτεί από τον ίδιο της τον εαυτό κάποια λεπτομερή αναλυτική εξέταση. Πρέπει να παραμείνει σιωπηλό, αιχμαλωτισμένο, ακίνητο. Το μόνο που κάνει είναι να συσσωρεύει το σχήμα της ωριμότητας πάνω στην ανωριμότητα.

Όμως οι μέρες που περνάνε και που αντιπροσωπεύουν τον Χρόνο την πολιορκούν. Θάρθει το πλήρωμα του χρόνου έτσι απροσδόκητα, γιατί η Μοίρα δεν αφήνει κενά. Κι όταν παρουσιασθεί ο Πάρος με την πολιορκία του, ξαφνικά θα βρει πρόσφορο έδαφος. Το κατεστημένο καταλύεται και

η επανάσταση που θ' αποτολμήσει, θα την συντρίψει, θα την συνθλίψει. Όμως μέσα στην απελευθέρωσή της δεν μπορεί να συλλάβει το φάσμα της καταστροφής της. Της είναι αδύνατο. Πολύ εύστοχα η δημιουργός μάς περιγράφει όλη την ψυχολογική πάλη της Ελένης. Τα δίχτυα της πολιορκίας του Πάρη της κόβουν την ανάσα, παθαίνει εμπλοκή της είναι άγνωστα, μιλάνε στην ναρκωμένη της καρδιά. Δεν μπορεί να συναρμολογήσει και να σχηματίσει την εικόνα της ζωής που έρχεται, γιατί αισθάνεται αδύναμη, απροστάτευτη από το δυνατό χτύπημα της Μοίρας. Γιατί η κίνηση του σχήματος του άγνωστου πάθους είναι τόσο γρήγορη και ως εκ τούτου ελλειπτική.

Δεν μπορεί να ταξινομήσει τις σκέψεις της όσο την κυριεύει το πάθος και την παρασύρει. Αναρωτιέται ποια είναι η μοίρα της, ποια η ζωή της.

Το λογικό πεδίο είναι αόρατο, η αιτία απροσδιόριστη, οι φανερές επιφάνειες της πίεσης και της πειστικότητας του Πάρη φαίνονται τυλιγμένες στη λαγνεία που την ελκύει επικίνδυνα. Ο Πάρης ξέρει να χρησιμοποιεί τις συναισθηματικές φορτίσεις, γνωρίζει τα λόγια τα μεγάλα και τα ωραία, παρόλο που είναι αφηρημένα. Ξέρει να χρησιμοποιεί εικόνες και σχήματα ψεύτικα ή και παρορμητικά, της στιγμής.

Η Ελένη προσπαθεί να ξεφύγει, αλλά δεν μπορεί. Γιατί εκείνος πεισματικά την διεκδικεί κι αυτή ωθείται προς την εσφαλμένη κατεύθυνση της μοίρας της, αλλά πώς να της αντισταθεί;

Την παρασύρουν τα ρομαντικά λόγια και οι εικόνες που υποβάλλουν τόσο, ώστε κάθε αντίσταση να μειώνεται. Κάποιος σοφός έλεγε: Τα ισχυρά πάθη δημιουργούν πρωτότυπη διανόηση δεν έχει ξεφύγει από το σχήμα της λογικής που έζησε μέχρι τότε.

Π' αυτό σ' αυτό το αποκορύφωμα της εσωτερικής παράδοσης στην κακή μοίρα δεν υπάρχουν απαντήσεις και σαφείς θεωρίες.

Η ίδια η ομορφιά γίνεται τιμωρός της. Το πεδίο της φαντασίας τροποποιεί το λογικό πεδίο. Κι' από την αλληλοεπίδραση αυτή, η απόφαση καταλήγει σε μία εκτεταμένη μεταφορά ή οποία οδηγεί σ' αδιέξοδα. Τυφλώνεται και τυφλή οδηγείται προς τη Μοίρα του πάθους της.

Κι' όταν η δίνη του πάθους κορεστεί, όταν όλα τα πράγματα μεταβάλλονται κι αρχίζουν οι καταστάσεις να επενεργούν προς άλλες κατευθύνσεις, εκείνη αναρωτιέται για το «πού» βρίσκεται και «τί» έκανε και πώς να περισυλλέγει τα συντρίμια της. Αυτό που την εμψύχωνε σταδιακά τώρα την αποψυχώνει.

Σ' αυτό το πλέγμα της αντιδιαστολής βλέπει και νιώθει πως προεκτείνεται η προσωπικότητά της ως προς τον εξωτερικό κόσμο των πραγμάτων. Αυτή η δύναμη τη ζωοποιεί και την ζωντανεύει, της παρέχει τη σκέψη της επιστροφής. Τολμά ένα βήμα προς τη σκληρή πραγματικότητα. Επιστρέφει όμως με άλλες συνθήκες.

Έχει ήδη διαπιστώσει και την παραδοχή του συζύγου της Μενελάου, ο οποίος συναισθάνθηκε και το μερίδιο της ευθύνης του. Όμως θα επιβάλει στον εαυτό της την αυτοτιμωρία, θα την δει σαν μία δίκαιη κατάληξη, αναζητώντας τη συμφιλίωση με τη μοίρα της.

«Έχω ανάγκη από το έσχατο καταφύγιο, την αγάπη του Θεού. Αν μπορέσω να ξεπεράσω τις ενοχές μου... ίσως να ξανάρθω», θ' απαντήσει η Ελένη στο κάλεσμα του Μενελάου, ενώ εκείνος φιλώντας της το χέρι θα της ψιθυρίσει «Αντίο αγάπη μου».

Η κ. Ανδρεανή Ηλιοφάτου κατάφερε να μας δώσει απαντήσεις στο θέμα της «απιστίας» της γυναίκας και να ψυχολογήσει άριστα την όλη ψυχολογική διαδρομή της. Είναι η Μοίρα της Ελένης, που παροτρύνει την κάθε σύγχρονη γυναίκα και την μεταβάλλει. Ακόμα και η αυτοτιμωρία της λέει πολλά: Δεν είναι ασυνείδητη, αλλά και στέκεται ανήμπορη μπροστά στη Μοίρα που εξουσιάζει τη ζωή.

Είναι άραγε μία κληρονομική επιταγή της Μοίρας που βαραίνει κάθε γυναίκα; Γιατί αν της έχει δοθεί μέρος της Μοίρας της Ελένης τότε η προστάγή της Αφροδίτης και του έρωτα είναι πα-
ντοδύναμες και αξεπέραστες μέσα από τους αιώνες.

Κι όμως γνωρίζουμε κάθε «Δώρο» της ζωής έχει μαζί και το βαρύ τίμημα της πληρωμής. Για-
τί τίποτε δεν είναι σταθερό και τίποτα δεν προκαθορίζεται.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΜΙΣΡΑΧΗ

Ανδρεανής Ηλιοφώτου «*Τρεις Μοναχικές Γυναίκες*», Θεατρικό Μονόπρακτο

Με το μονόπρακτο αυτό η κ. Ανδρεανή Ηλιοφώτου μας σκιαγραφεί τη νεφελώδη κατάστα-
ση τριών γυναικών που ζούνε μόνες.

Πάντα στην ανθρώπινη σκέψη έρχονται βασανιστικά αινίγματα, όταν πρέπει να προσαρμο-
στούν στη μορφή της ζωής που λέγεται μοναξιά. Έρχονται η κάθε μία αντιμέτωπη με τα μεγάλα
ερωτήματα «τι κάνω τώρα από δω και πέρα; Θα ζήσω ως ζωντανή ή ως νεκρή; Πώς θα οργανώσω
τη ζωή μου; Προς τα πού θα στραφώ; Η ελευθερία μου μ' ευχαριστεί ή μήπως η φυλακή της μονα-
ξιάς είναι ασήκωτη; Τί θα ικανοποιήσει την ευαισθησία μου; Μπορώ να ονειρευόμαι; Μπορώ να
συνδεθώ με τα απραγματοποίητα όνειρά μου; Πώς θα βρω τον νέο τρόπο ζωής που να με συνδέει
με την πραγματικότητα χωρίς να βρίσκομαι στο περιθώριο;

Όλες αυτές οι απαντήσεις, όταν θα δοθούν κι' όταν αποκριθούν, τότε ανοίγει ένας νέος κύ-
κλος ζωής.

Η μία γυναίκα, η Ευτυχία, δεν αναζητά καμία ευτυχία παρὰ μόνο ένα σεβασμό και ένα γαλή-
νεμα σκέψης που την επιζητά στο πιοτό. Η δεύτερη η Ευμορφία αγαπά τις γάτες και η Τρίτη η Ευ-
πραξία έχει αφιερωθεί σε κοινωνική έργα.

Ανάμεσα στις τρεις γυναίκες που θα συναντηθούν τυχαία θα διατρέξει μία αίσθηση, μία λεπτή
αίσθηση ισορροπίας που θ' απομακρύνει τις προηγούμενες ακοίμητες ανησυχίες. Θα δούνε τη ζωή
με τη συντροφικότητά τους ωραία και ευρύχωρη και γι' αυτές. Δεν θα σταθούν μόνο στα μέτρα και
τα εύκολα, αλλά θ' ανασυνθέσουν τις ζωές τους ανάμεσα στις αναμνήσεις, τις υποχρεώσεις προς
τον εαυτό τους και τους γύρω τους.

Με ωραίο συγγραφικό – θεατρικό τρόπο η συγγραφέας κάνει μια προσπάθεια να γκρεμίσει τα
πανύψηλα τείχη του κόσμου που ζει έντονα και δημιουργικά λόγω ηλικίας. Ο νέος κόσμος που
αποκαλύπτεται δεν κρύβει τις μοναχικές υπάρξεις· αντίθετα τις αφήνει να ζουν όπως εκείνες βρέ-
θηκαν, στον μικρόκοσμό τους. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο διαγραφόμενος «απόκρυφος» μονόλο-
γος της κάθε μιας ξεχωριστά· κοινό σημείο αναφοράς η προσπάθεια της επιβίωσης με μια ζωή πο-
λιτισμένη, ανθρώπινη που να μην της λείπει η Χαρά, το γέλιο, ο αντίλαλος της ζωής και η ακτινο-
βολία της. Θα μας πει η Ευτυχία: «η μοναξιά δεν είναι δυστυχία· δυστυχία είναι να θάβεις τα όνει-
ρά σου, να μη μπορείς να ονειρευτείς, να πλάσεις το δικό σου κόσμο με αγάπη και κατανόηση». Η
συγγραφέας διανύει και ένα άλλο πεδίο ενός πρόχειρου απολογισμού που γίνεται τόσο πηγαία, τό-
σο νοητά και τόσο καθοριστικά. Η κάθε μία μπορεί να ελέγξει τη ζωή της και χωρίς μεγάλο κόπο να
φτάσει σε κάποια συμπεράσματα, τα οποία θ' αποτελέσουν και την νέα αφετηρία της συνομιλίας με
τις νέες φίλες, που θα τις ενώσει για να συνυπάρξουν.

Είναι κι' αυτό ένα νέο σύστημα ζωής όπου σε οδηγεί η μοναξιά, η οποία ανοίγει άλλους δρό-
μους δράσης με σαφείς συλλογισμούς, με ήμερες συζητήσεις και δημιουργική διάθεση. Ποτέ δεν εί-
ναι αργά για μία νέα αρχή.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΜΙΣΡΑΧΗ

Σαράντου Ι. Καργάκου, *Μεσόγειος* (Η υγρή μοίρα της Ελλάδας και της Ευρώπης) Ιστορική και Γεωπολιτική μελέτη.

Το βιβλίο αριθμεί 144 σελίδες και είναι έκδοση του εκδοτικού οίκου Ι. Σιδέρη (2007).

Εκτός από μια εμβριθής κι εμπειριστατωμένη μελέτη στην οποία εμπλέκονται αλληλοϋποστηρικτικά η ιστορία, η γεωγραφία και η πολιτική ως ιμπεριαλιστική ισχύς και ιστορικό πεπρωμένο, ο συγγραφέας διαγράφει σ' αυτή το ελληνοκεντρικό του όραμα ως γνήσιος ανθρωπιστής.

Με μια πολυεπίπεδη κινητικότητα μέσα στο χώρο και το χρόνο αναφέρεται στις δυνάμεις και στα ρεύματα (λαούς, παράγοντες κι εξουσίες) που έδρασαν μ' επίκεντρο τούτη τη θάλασσα. Κι ακόμη ως πραγματογνώμων καθορίζει τα στοιχεία που διαπλέκονται στη σημερινή οικουμενική πραγματικότητα μέσα και γύρω από τη Μεσόγειο των πολιτισμών και των ανταγωνισμών. Και μόνο οι τίτλοι των Κεφαλαίων μπορούν να πιστοποιήσουν, πιστεύουμε, τους ισχυρισμούς μας: «Οι γεωπολιτικές έννοιες και η Μεσόγειος», «Το πρώτο "ινστιτούτο" γεωπολιτικής», «Ο Homo Mediterraneus», «Η μελέτη της Μεσογείου από γεωπολιτική άποψη», «Το Βυζάντιο, οι Άραβες και η Μεσόγειος», «Ο Ναπολέον και η Μεσόγειος», «Οι Τούρκοι και η θάλασσα», «Το "Μεσογειακό" Τετράπλευρο».

Η ανατολική πορεία του τετραπλεύρου αυτού (περιοχή της Μέσης Ανατολής) έχει αποκτήσει ιδιόζουσα οικονομικο-στρατιωτική σημασία κι αποτελεί την υπ' αριθμό ένα στρατηγική περιοχή του πλανήτη μας.

Με μεθοδικότητα ο μελετητής τεκμηριώνει τις ψηφίδες του οράματός του αρχίζοντας από το περιεχόμενο των εννοιών και συμπληρώνοντας με πολλές υποσημειώσεις που διευκρινίζουν γεγονότα, ονόματα και θεωρίες.

Στα τελευταία Κεφάλαια: «Για έναν έντιμο διακανονισμό» εισηγείται την εκ μέρους των δυνατών (Αμερικής και Ισραήλ) υποχώρηση των δυνατών, ώστε να παγιωθεί η ειρήνη στην ταραγμένη περιοχή της Μέσης Ανατολής, διότι η ακολουθούμενη σήμερα τακτική του πολέμου εκ μέρους της υπερδύναμης έχει αποτύχει. Στο επόμενο Κεφάλαιο «Η Ελλάς και η μεσογειακή πρόκληση» επισημαίνεται η απουσία ναυτικής πολιτικής εκ μέρους της Ελλάδος, ώστε να γίνει ναυτικό κέντρο για τις χώρες της Μεσογείου όχι μόνο προς Ανατολάς, αλλά και προς Δυσμάς (Σικελία) και προς Νότο (Βόρεια Αφρική).

Η μελέτη αυτή, σύντομη κι αληθινή, αποβαίνει χρησιμότητα για τον κάθε Έλληνα μικρό ή μεγάλο, καθώς αποτελεί μάθημα εθνικής αυτογνωσίας κι εισηγείται μια ρηξικέλευθη μεσογειακή πολιτική για την ανοδική πορεία του Έθνους.

Τελειώνοντας τη σύντομη αυτή αναφορά θεωρούμε απαραίτητο να παραθέσουμε ένα μικρό απόσπασμα που θα μας φέρει σε άμεση επαφή με το προσωπικό ύφος και το συναισθηματικό παλμό του συγγραφέα: «Αγαπητέ αναγνώστη, φθάνοντας στην "ακτή του τέλους"» τούτο αισθάνομαι την ανάγκη να σου ομοληγώ: η Μεσόγειος είναι μέγιστο μάθημα ελευθερίας. Γι' αυτό και η αθηναϊκή δημοκρατία είχε θαλασσινό άρωμα, γι' αυτό και το βήμα της Πνύκας, πριν από τους Τριάκοντα, έβλεπε προς τη θάλασσα. Γενικότερα, όμως, το υγρό στοιχείο της Μεσογείου υπήρξε η υγρή μοίρα του ελληνικού στοιχείου. Η Μεσόγειος είναι το «εμείς» μας. Είναι ο συναισθηματικός καθρέφτης, το ιστορικό μας απείκασμα. Μία έμπυχη ηχώ που το κυμάτισμά της ανακλά τον κυματισμό των δικών μας ελπίδων και προσδοκιών».

Κώστα Γιωργαλλίδη, «Σταθερό σημείο» (Διηγήματα) Εκδόσεις Επιφανίου (Λευκωσία 2007).

Ο καλλιτέχνης Κώστας Γιωργαλλίδης –είναι ποιητής, πεζογράφος, ζωγράφος και χαράκτης– κυκλοφόρησε τη φετινή χρονιά μια συλλογή διηγημάτων με τίτλο «Σταθερό σημείο». Πρόκειται για μια καλαίσθητη έκδοση 142 σελίδων, κοσμημένη με χαρακτηριστικά του περιεχομένου χαρακτικά του ίδιου του συγγραφέα (εξώφυλλο) και έξι κύριων χαρακτών, των: Τηλ. Κάνθου, Κώστα Αβερκίου, Κώστα Οικονόμου, Λευτέρη Οικονόμου, Χαμητή Τσαγκάρη και Ευγενίας Βασιλούδη.

Η συλλογή περιλαμβάνει επτά διηγήματα κι επιγράφεται με τον τίτλο του πρώτου διηγήματος «Σταθερό σημείο». Όλα είναι εμπνευσμένα από τη συγκλονιστική περιπέτεια του τόπου μας, που μέσα σε μισό αιώνα έφερε τόσες ανατροπές, όσες δεν έφεραν όλ' οι προηγούμενοι αιώνες μαζί: απελευθερωτικός αγώνας, πραξικόπημα, εισβολή, ξεριζωμός.

Οι ήρωες των διηγημάτων είναι απλοί, καθημερινοί άνθρωποι του λαού που ζουν ο καθένας το δικό του προσωπικό δράμα, με δύναμη ψυχής, πίστη κι εγκαρτέρηση, δεμένοι στο χώμα της γης τους, διπλά θύματα, των ισχυρών της γης από τη μια, μα και κάποιων φιλόδοξων επωγνύμων που καθόλου δεν τους υπολόγισαν μπροστά στις φιλοδοξίες και τα πάθη τους. Τις τραγωδίες τούτων των θυμάτων φωτίζει με την ευαισθησία του ο συγγραφέας, μετουσιώνοντάς τες σε μια γλαφυρή διήγηση, απλά συγκινητική, δοσμένη ρεαλιστικά, αντικειμενικά, αποστασιοποιημένα.

Στο πρώτο διήγημα ο υπερήλικας πρόσφυγας –92 χρόνων– πεθαίνει με τον άβηστο πόθο να θαφτεί στη γη του, κι ακόμη να ξεθάψει τη γυναίκα του από τον τάφο της προσφυγιάς να την τοποθετήσει στη γη που γεννήθηκε «να βρει νεπαμό η ψυχή της».

Στο δεύτερο «Διπλό Τάμα» ο νεαρός πρόσφυγας φεύγει από το χωριό του μέσα στον πανικό και τη σύγχυση χωρίς να πάρει τίποτα μαζί του έξω από την εικόνα του Αρχάγγελου. Αυτή γίνεται το σημείο αναφοράς και δύναμης τις δύσκολες ώρες, όταν η γυναίκα του μέσα στο προσφυγικό τσαντήρι, χωρίς βοήθεια, μέσα στο κρύο και τη βροχή, φέρνει στον κόσμο το πρώτο τους παιδί, το Μιχάλη.

Άλλα διηγήματα όπως η «Συναλλαγή» αναφέρονται στον απελευθερωτικό αγώνα ή δίνουν χαρακτηριστικούς τύπους, δύστυχων, φτωχών ανθρώπων που ξεπεράστηκαν από τους νέους καιρούς όπως ο μπάρπα Θωμάς στο διήγημα «Επίμονη Διαδρομή».

Τα διηγήματα του Κώστα Γιωργαλλίδη, που εμπλουτίζουν, πιστεύουμε, την κλασική διηγηματογραφία, διαβάζονται άνετα κι ευχάριστα μέσα σε μια ατμόσφαιρα αυθόρμητης οικειότητας.

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ

Κώστα Γιωργαλλίδη, «Ο αδερφός μου ο προδότης», Εκδόσεις «Καλέντης» Αθήνα, 2003

Ο φίλος και δραστήριος Πρόεδρος του Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου (Ε.Π.Ο.Κ.) Κώστας Γιωργαλλίδης, ποιητής, πεζογράφος, ζωγράφος και χαράκτης, γεννημένος στην Πάνω Ζώδια, σπούδασε δημόσια διοίκηση με υποτροφία στην Αγγλία και διοίκηση επιχειρήσεων στην Αμερική. Υπηρέτησε στη Δημόσια Διοίκηση για 43 χρόνια και διετέλεσε Έπαρχος Πάφου (1990-1996) και Έπαρχος Λευκωσίας μέχρι την αφυπηρέτησή του (1996-1998).

Έλαβε ενεργό μέρος στον Απελευθερωτικό Αγώνα της Κύπρου (1955-1959), από τον οποίο κι εμπνεύστηκε αρκετά από τα έργα του, μεταξύ των οποίων και το υπό παρούσα μνηστώρημά του.

Το 1972 πήρε το πρώτο βραβείο σε Πανελλήνιο λογοτεχνικό διαγωνισμό. Έργα του:

- α) «Στην Κόψη», διηγήματα, 1990 (εξαντλημένο).
- β) «Ανορθόγραμμα Συνθήματα», ποιήματα, 1992.
- γ) «Διαζεύξεις» ποιήματα, 1996.

Έντονα αναμειγμένος στα πνευματικά και πολιτιστικά δρώμενα του τόπου μας, ίδρυσε, με δική του πρωτοβουλία, τη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Πάφου.

Το μυθιστόρημά του «Ο αδερφός μου ο Προδότης», είναι μια καλαίσθητη έκδοση του αθηναϊκού εκδοτικού οίκου «Καλέντης» και μ' εξώφυλλο που κοσμεί ο πίνακας του Γεώργιου Πολ. Γεωργίου, (υγεία Saga) (έπος της Κύπρου, 1956), εμπνευσμένος κι αυτός, όπως και το έργο του λογοτέχνη μας, από τον Απελευθερωτικό Αγώνα.

Το μυθιστόρημα αυτό, που, προσωπικά μ' άγγιξε όσο λίγα, είναι αφιερωμένο στον συναγωνιστή του συγγραφέα και ήρωα της Ζώδιας Νικόλαο Πέτρου Γιάγκου, Ομαδάρχη της ΕΟΚΑ (1955-'59), που βασανίστηκε και κράτησε ως το τέλος, αφήνοντας την τελευταία του πνοή στα χέρια των Άγγλων και Τούρκων βασανιστών του, και που η σορός του δεν βρέθηκε ποτέ.

«Στον πατέρα μου Γιάννη, στη μάνα μου Ευρυδίκη και στον μεγάλο αδερφό μου Ανδρέα, που έφυγαν πικραμένοι και δεν τους επιτράπηκε να γυρίσουν – ούτε ακόμη και να ταφούν – στο Τουρκοκατεχόμενο χωριό τους».

Το ιστορικό και ψυχογραφικό αυτό μυθιστόρημα, λόγω των άμεσων εμπειριών του αγωνιστή-λογοτέχνη από το Έπος και το Μαρτύριο των Ελληνοκυπρίων του 1955-'59, καθλώνει τον αναγνώστη από την πρώτη μέχρι και τη 248η σελίδα του, χάρη στην απλότητα κι αμεσότητα της αφήγησης, χάρη στον άνετο χειρισμό της γλώσσας, χάρη στη δραματικότητα του διαλόγου και χάρη στην επαγγελματική μαεστρία, με την οποία ο μυθιστοριογράφος διεισδύει στα μύχια της ψυχής και των άλλων προσώπων, αλλά κυρίως του κεντρικού ήρωα (και τους αδελφούς του) και στη συνέχεια εξωτερικεύει τα συναισθήματα και τις σκέψεις και αφηγείται τη δράση του ως στελέχους στον Ιερό εκείνο Αγώνα. Ενός στελέχους στον Ιερό εκείνο Αγώνα. Ενός στελέχους, που τηρούσε τον όρκο του στον Θεό για Πατρίδα και Λευτεριά, αλλά και που ως άνθρωπος έζησε όλες τις πράξεις ενός εσωτερικού δράματος, από τη στιγμή που πληροφορήθηκε την κατηγορία που αδικοβάραινε τον αδερφό του ως προδότη (εξ' ου και ο τίτλος του έργου), μέχρι την κορύφωση της αγωνίας με την αντιπαράθεση συκοφαντιών και υπεύθυνων πληροφοριών και τέλος τη λύση του δράματος, την κάθαρση και δικαίωση του αδελφού του, ο οποίος, παρόλες τις περιπέτειες, δεν ξέχασε τη μεγάλη, την πρώτη αγάπη του, που ήταν και η κόρη του αληθινού προδότη... Ένα έργο, που θα μπορούσε να μεταφερθεί στη θεατρική σκηνή. Συγχαίρω το φίλο λογοτέχνη, του εύχομαι δύναμη να μας χαρίσει κι άλλα αξιόλογα έργα του και συστήνω θερμά την απόλαυση του μυθιστορήματος «Ο αδερφός μου ο Προδότης» απ' όλες τις ηλικίες των Ελλήνων της ημικατεχόμενης Κύπρου μας. Για να μην ξεχνάμε την ιστορία μας...

ΣΩΤΗΡΟΥΛΑ ΠΑΛΑΝΤΖΗ-ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

Ευθύμιου Ν. Χριστόπουλου, «Οι Σημερινές Βάρβαρες Επιδρομές», Γραφικές Τέχνες Μπέλλης, Λαμία

Στην έκδοση του δοκιμίου ο δοκιμιογράφος προτάσσει τον «Ειρηνικό Ύμνο», που πήρε το βραβείο «Καίτης Σαμαρτζή» του Συλλόγου Δελφικών Αμφικτιονιών στον Πανελλήνιο διαγωνισμό ποίησης το 1999, και στο τέλος παραθέτει το βιογραφικό του σημείωμα.

Στο δοκίμιό του ο συγγραφέας, όπως δηλώνει και ο τίτλος, αναφέρεται σε βάρβαρες επιδρομές της εποχής μας σε βάρος του Ελληνισμού, καταγραμμένες σε πέντε κεφάλαια. τα οποία δημοσιεύτηκαν στην τοπική εφημερίδα «Καθημερινή Φθιώτιδα» τον Οκτώβριο του 2000.

Οι επιθέσεις (Α' ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ) με την εισαγωγή νέων στοιχείων στοχεύουν στην απομάκρυνση της Ελληνικής Γλώσσας από τις ρίζες της και στην εκμηδένιση του Ελληνικού Πνεύματος, για να προχωρήσει ατρόσκοπη η νέα τάξη πραγμάτων και να προετοιμαστεί το έδαφος για την παγκοσμιοποίηση. Πλήγματα από τις σημεινές επιδρομές (Β' ΕΙΔΙΚΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ) δέχεται και ο Ελληνικός Πολιτισμός, για να υποχωρήσουν τα πολιτιστικά στοιχεία μέσα από τα οποία αναδύονται αρετές που συνέχουν το ελληνικό έθνος, με αποτέλεσμα να επικρατήσει το ατομικό συμφέρον και όχι το εθνικό.

Οι επιδρομές αποπειρώνται να διασπάσουν θεσμούς και δεσμούς κοινωνικούς (Γ' ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ) που έχουν ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα, ώστε να εξουθενωθούν ήθη και έθιμα του έθνους και να απολεσθεί η εθνική του ταυτότητα.

Τα βέλη των επιδρομών κατευθύνονται και κατά της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας (Δ' ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ), με στόχο να περιοριστούν οι δραστηριότητες και η διδασκαλία της Εκκλησίας, ώστε να κλονιστεί η πίστη των πιστών προς αυτήν.

Και στο τελευταίο κεφάλαιο (Ε' ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ) γίνονται αναφορές στις επιθέσεις κατά της εθνικής κληρονομιάς και στα δημιουργήματα των αρχαίων Ελλήνων και σ' ό,τι έχει παραδοθεί από τους προγόνους διαστρεβλώνοντας κάθε ιστορική αλήθεια.

Στο δοκίμιο, οι επιδρομείς είναι αδίστακτοι και δρουν συστηματικά, επίμονα και ύπουλα και οι βάρβαρες επιδρομές παρουσιάζονται με ειρηνική μορφή, ενώ παρατηρείται μια αδιαφορία και απροθυμία για αντιμετώπισή τους. Πολύ συχνά, επιχειρείται σύνδεση του παρόντος με το παρελθόν φωτίζοντας έτσι τις επιδρομές. Κάθε κεφάλαιο κλείνει με στίχους του Γεωργίου Σουρή, ο οποίος είχε επισημάνει καταστάσεις και προβλήματα, που για να αντιμετωπιστούν, χρειάζεται ο κάθε Έλληνας να βρισκείται σε εγρήγορση.

ΕΛΕΝΗ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΟΥ

Τάσου Αριστοτέλους, «Το στοισιό του ποταμού».

«Τον παλιό τζαιρό οι άνθρωποι επιστεύκασιν διάφορες παράξενες ιστορίες. Σ' ένα χωράκι του νησιού μας, εν' εβκαίναςιν έξω από τα σπίθκια τους τις νύχτες, γιατί εφρούνταν πολλά το στοισιό του ποταμού. Άμμα τους έπιανε τούτο το στοισιό, εχάνναν τη λαλιά τους, τζαι εμεινίσκασιν βουβοί ή ακόμα σειροότερα επελλανίσκασιν για ούλλην την υπόλοιπη ζωή τους».

Ο Μιχαλιός όμως, ο ήρωας της ιστορίας μας είχε την κακή τύχη να συναντήσει το στοιχειωμένο άλογο του ποταμού. Το άλογο τού έζλεψε τη λαλιά. Κανέννας γιατρός δεν μπορούσε να τον κάνει καλά. Μόνο η κυρά του Μοναστηριού μπόρεσε να δώσει λύση. Έδωσε οδηγίες στη μητέρα του Μιχαλιού και αυτή κατόρθωσε να αιχμαλωτίσει το άλογο και να ξαναβρεί ο γιος της τη μιλιά του. Το άλογο ήταν και η πηγή της ευημερίας του Μιχαλιού και της μάνας του, οι οποίοι χάρισαν και μια εικόνα στο Μοναστήρι, δείγμα της ευγνωμοσύνης τους. Κάποιοι ληστές όμως άκουσαν για την παράξενη ιστορία και προσπάθησαν να κλέψουν το άλογο και την εικόνα, πράγμα το οποίο και έκαναν. Περνώντας όμως κοντά στο ποτάμι, το άλογο αφηνίασε και χύμηξε μέσα στο αγριεμένο ποτάμι παίρνοντας μαζί του και τους ληστές με το θησαυρό και την εικόνα. Κανείς δεν ξανάκουσε πια τίποτε γι' αυτούς. Μόνο για τη χρυσή εικόνα ακούστηκαν διάφορες παραδόσεις. Μια απ' αυτές είναι αυτή που λέει ότι η εικόνα βγήκε από το νερό και γύρισε μονάχη της στο μοναστήρι.

Μ' αυτή την πρόσφατη λογοτεχνική του κατάθεση ο Τάσος Αριστοτέλους μας δίνει ένα αυθεντικό δείγμα λαϊκού παραμυθιού. Γραμμένο πρώτα στη Δημοτική γλώσσα του δίνει τον τίτλο «Το μαγεμένο άλογο» με αρχική σκέψη να το συμπεριλάβει με άλλα τρία παραμύθια του στο βιβλίο «Στο μαγικό κόσμο των παραμυθιών» που θα κυκλοφορήσει σύντομα. Επειδή όμως, όπως αναφέρει και ο ίδιος, χρησιμοποίησε κατά δύναμη το λαϊκό στοιχείο, θεώρησε χρήσιμο να το μεταγλωττίσει στην κυπριακή διάλεκτο, μεταδίδοντας έτσι στο κείμενο, στον υπέρτατο βαθμό τη δυναμική και τη σοφία της λαϊκής μας παράδοσης.

Σε μια εποχή που οι διάλεκτοι τείνουν να εκλείψουν και που ολοένα και λιγότεροι συγγραφείς τολμούν να γράψουν στην τοπική τους διάλεκτο, ο Τάσος Αριστοτέλους χειρίζεται με μαεστρία τη γλώσσα και φέρνει φυσικά και αβίαστα το παιδί κοντά στις ρίζες του, στον πολιτισμό του. Γιατί το παραμύθι καθώς διέρχεται απ' όλες τις φάσεις της ιστορίας ενός λαού γίνεται η παρακαταθήκη του, κουβαλώντας τις μνήμες, τα έθιμα, τις δοξασίες του. Αυτά κατά τη γνώμη μου οφείλουμε να τα μεταδώσουμε στις νεότερες γενιές. Το βιβλίο τούτο αποτελεί αναμφίβολα μια μεγάλη συμβολή στη διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Η ιδέα του να παρουσιάσει σε μια έκδοση στην κυπριακή διάλεκτο και τη δημοτική γλώσσα το παραμύθι, πιστεύω πως του δίνει τη δυνατότητα να διαβαστεί και από παιδιά εκτός του κυπριακού χώρου ώστε αυτά να γνωρίσουν και να σεβαστούν τον πλούτο της διαλέκτου μας. Του δίνει ακόμα μια ξεχωριστή ιδιαιτερότητα χάρη στο ξεχωριστό ύφος που υπάρχει στην κάθε μορφή.

Το παραμύθι «Το στοισιό του ποταμού» ο συγγραφέας το επνεύστηκε και το έγραψε αφού είχε μια στενή επαφή και γνωριμία με το τοπίο και αφού επισκέφθηκε πολλές φορές τη Μοναστική κοιλάδα που σχηματίζουν τα χωριά Μονάγρι, Άγιος Γεώργιος, Δωρός, εκεί ακριβώς που βρίσκεται το πανάκριβο σε ιστορία και παράδοση Μοναστήρι της Παναγίας της Αμασγούς.

Αυτό ακριβώς φανερώνει από τη μια ότι το κυπριακό τοπίο αποτελεί πάντοτε αστείρευτη πηγή έπνευσης για τους καλλιτέχνες του τόπου μας. Από την άλλη όμως διακρίνω μεγάλη ευαισθησία στο συγγραφέα ο οποίος κατορθώνει να μεταδώσει με το λόγο του όλα όσα έχει πάρει απ' αυτή την προσωπική του σχέση με τη φύση. Ένα βιβλίο γεμάτο δροσιά, με τη φύση να παίζει τον κυρίαρχο ρόλο και που ο άνθρωπος μένει έκθαμβος μπροστά στο μεγαλείο της.

Ο Τάσος Αριστοτέλους πλάθοντας το μύθο του σκιαγραφεί τον Κύπριο επαρχιώτη μιας περασμένης εποχής.

Ο Μιχαλός και η μάνα του είναι άνθρωποι απλοί μα και καλόπιστοι. Με την αθωότητα και την αφέλεια που τους διακρίνει καλοδέχονται τους ληστές στο σπίτι τους χωρίς να πονηρευτούν για τους σκοπούς τους. Είναι ακόμη άνθρωποι θεοφοβούμενοι αφού στηρίζουν όλες τις ελπίδες τους στο Θεό για τη γιατριά του Μιχαλιού.

Μέσα στις σελίδες του βιβλίου το παιδί θα πάρει σαν εφόδια κάποιες αξίες που είναι αδιάρηκτα δεμένες με τη φυσιογνωμία του Κύπριου γενικότερα. Η φιλοξενία, αξία ριζωμένη στον Έλληνα από τα ομηρικά χρόνια είναι αισθητά φανερή στα πρόσωπα των πρωταγωνιστών του παραμυθιού.

Το βιβλίο πλαισιώνει η όμορφη εικονογράφηση, έργο της Άντρες Γρηγορίου Ιωάννου, ξάδελφης του συγγραφέα, η οποία κατορθώνει να δώσει κιόλας από το εξώφυλλο ένα νοσταλγικό τόνο στο βιβλίο. Χρησιμοποιεί απαλά χρώματα δημιουργώντας ξεκάθαρες και απλές φιγούρες.

Μέσα στο παραμύθι του Τάσου Αριστοτέλους όπως αναφέρθηκα και στην αρχή ανιχνεύουμε τους λαϊκούς αφηγηματικούς τρόπους που συναντούμε σχεδόν σε όλα τα λαϊκά παραμύθια. Ας μου επιτραπεί να σταθώ σ' αυτούς που τουλάχιστον εντόπισα εγώ.

α) *Η κλιμακωτή διατύπωση*

Η συμβουλή της κυράς του μοναστηριού στη μάνα του Μιχαλιού ήταν η ακόλουθη:

«Να πιάσεις σαράντα κιλά μετάξι καθαρό, να το φάνεις τζιαι να κάμεις σαράντα μέτρα δίχτυ. Να το πλύνεις σαράντα φορές μέσα στον ποταμό, τζιαι να πάεις να το απλώσεις μέσα στο μονοπάτι της Αρκάκας. Να το σταυρώσεις σαράντα φορές με χρυσόσκονη καθαρή, να το καπνίσεις με σαράντα κόκκους λιβάνι τζιαι σαράντα φύλλα ελιάς θκιαβασιμένης που Επίσκοπο. Τη νύχτα θα πάεις κοντά στο ποτάμι. Θα φωνάξεις σαράντα φορές του αλόγου. Να το αφήσεις να κοντέψει τζιαι να πεταχτεί άξιπτα μέσα στο δίχτυ. Όταν ορμήσει πάνω σου τότε να πεταχτεί έξω από το δίχτυ τζιαι να βάλεις το άλογο μέσα. Τότε να πεις «δίχτυ μου κλείσε». Να το δήσεις αμέσως σαράντα κόμπους τζιαι τότες το άλογο θα χάσει ούλλη του τη δύναμη τζιαι θα γενει σαν το αρνί».

Ο συγγραφέας εκμεταλλεύεται την κλιμακωτή διατύπωση και την επαναφορά προκειμένου να φτάσει σε μια κορυφή συναίσθημάτων, που συνδέεται με το κεντρικό θέμα που είναι η λύση της σιωπής του ήρωα. Τα κλιμακωτά παραμύθια χρησιμεύουν παράλληλα για να καλλιεργήσουν τη μνήμη.

β) Στο συγκεκριμένο παράδειγμα εντοπίζουμε και τη χρήση *συγκεκριμένων αριθμών*, ένα ακόμη στοιχείο των λαϊκών παραμυθιών. Ο αριθμός «σαράντα» επαναφέρεται σε πολλά σημεία όπως και ο αριθμός «εκατό».

«Να τον πάρετε, αμιά να ξέρετε με την πρώτη βολάν εν γιανίσκει. Πρέπει να τον πάρετε εκατό βολές».

γ) Η τετραπλή στερεότυπη επανάληψη των στίχων είναι ένα ακόμη δομικό στοιχείο του λαϊκού παραμυθιού.

«Στοισιωμένο αλογάκι
άμα θέλεις παιχινδάκι
έλα να μου κλέψεις την λαλιά
ξέρω όμως τέχνη εγώ παλιά
να σε δέσω να σε κάνω
σαν αρνί και παραπάνω»

έλεγε η μάνα του Μιχαλιού στο άλογο του ποταμού.

δ) *Η σύνθεση των αντιθέσεων*

Το κακό και στοιχειωμένο άλογο γίνεται στο τέλος το υπάκουο και εργατικό ζώο του σπιτιού.

ε) Στο παραμύθι υπάρχει ακόμη η *λειτουργία της παραβίασης μιας απαγόρευσης*. Το μοτίβο αυτό υπάρχει εκεί όπου ο Μιχαλιός παραβαίνει τον κανόνα και μένει έξω από το σπίτι του βράδυ για να κόψει άγρια ραδίκια.

στ) *Το μαγικό νερό* που το συναντούμε στα λαϊκά παραμύθια και έχει καθαριστική δύναμη. Εδώ το ποτάμι, κυρίαρχο στοιχείο «Ωσπου να πεις τζιαι να δεις ερούρησεν τζιαι τους ληστές, τζιαι το άλογο τζιαι ούλλον τον θησαυρό».

ζ) Τέλος η *ένταση* της αφήγησης επιτυγχάνεται με τη σταδιακή διαδικασία της δημιουργίας του δικτύου και η *χαλάρωση* με τη μεταμόρφωση του στοιχείου σε κανονικό άλογο.

Ο συγγραφέας είναι αναμφίβολα άριστος γνώστης των λαϊκών αφηγηματικών τεχντροσιών διασώζοντας έτσι βασικά στοιχεία της λαϊκής μας αφήγησης. Παράλληλα όμως επινοεί και παράγει κάτι εντελώς δικό του, ένα νέο δηλαδή αφηγηματικό χαρακτήρα, δηλωτικό της νεο-αφήγησης των

λαϊκών παραμυθιών. Οικειοποιεί δημιουργικά, σ' ένα δικό του προσωπικό ύφος, τους αφηγηματικούς τρόπους που χαρακτηρίζουν την αισθητική των λαϊκών παραμυθιών και το αποτέλεσμα είναι άριστο.

Σε μια εποχή που οδεύουμε σε μια παγκοσμιοποίηση και τον πρώτο λόγο θα έχει μάλλον η ηλεκτρονική τεχνολογία, τέτοιες ενέργειες που μας φέρνουν κοντά στην παράδοση, όπως αυτή του Τάσου Αριστοτέλους, κρατάνε το συναίσθημα ενός άλλου ανθρωπιστικού πολιτισμού που έχουμε τόσο ανάγκη. Μακάρι αυτή η προσπάθεια να συνεχιστεί από τον ίδιο το συγγραφέα και να βρει μιμητές.

ΑΓΑΘΗ ΓΙΑΓΚΟΥΛΛΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ (Συνέχεια)

Δημήτρης Κράνης: *«Η διαύγηση του "Όντος στο "Αμήχανο χαμόγελο του Κούρου"» του*

Θ. Παπαθανασόπουλου

124

Νίκος Παναγιώτου: *Κυριάκος Πλησής*

129

Στέλιος Παπαντωνίου: *Έξαιφνης*

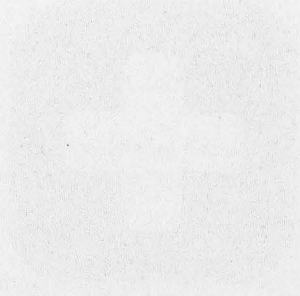
ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ: Έπιστολές στην «Πνευματική Κύπρο» - Εκδήλωση για τὰ εξηντάχρονα του ΕΠΟΚ - Αφιέρωμα στην Καρπασία - Τιμητική πλάκα για τὴ Μάγδα Κιτρομηλίδου - Τιμητικές διακρίσεις - *Εὐαγγελία Μισραχί: Ανδρεανῆς Ἡλιοφώτου «Ἡ μοῖρα τῆς Ἑλένης», «Τρεῖς μοναχικές γυναῖκες» - Ανδρεανῆ Ἡλιοφώτου: Σαράντου Ἰ. Καργάκου, «Μεσόγειος», Κώστα Γιωργαλλίδη, «Σταθερὸ Σημεῖο» - Σωτηρούλα Παλαντζῆ-Ἰωαννίδου: Κώστα Γιωργαλλίδη: «Ὁ ἀδερφός μου ὁ προδότης» - Ἑλένη Χριστοδουλίδου: Εὐθύμιου Ν. Χριστόπουλου, «Οἱ Σημερινές Βάρβαρες Ἐπιδρομές» - Ἀγάθη Γιαγκουλλῆ: Τάσου Ἀριστοτέλους, «Τὸ στοιεῖο τοῦ ποταμοῦ».*

MEGACROSS

..mega care!

MEGACROSS Pharmacy Services Ltd

MEGACROSS

MEGACROSS

MEGACROSS Pharmacy Services Ltd

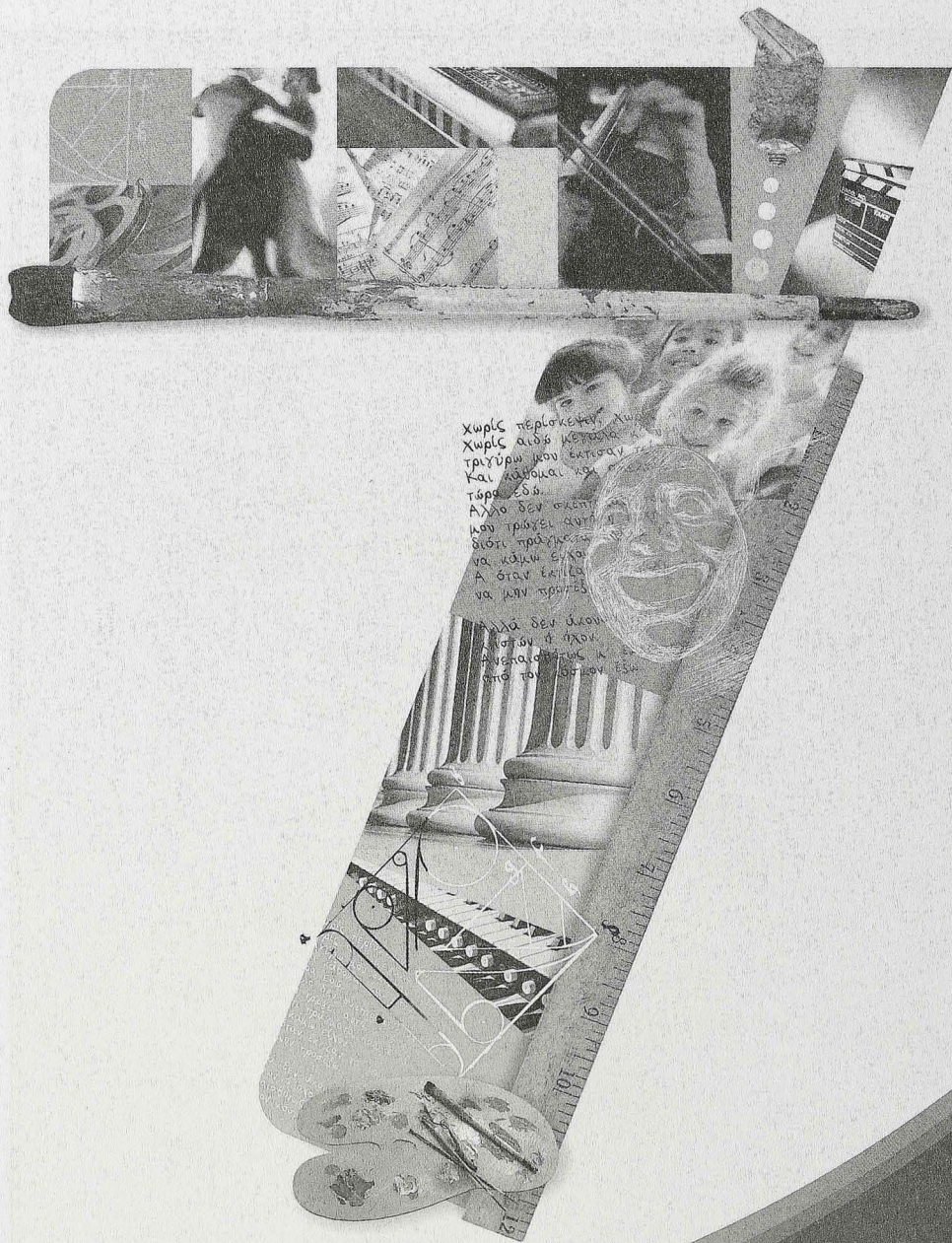
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΚΑΜΕΝΗ ΑΡΚΑΔΙΑ

(Αύγουστος 2007)

Φοῖβε, σὲ σένα ὦ πνεῦμα τῆς ζωῆς,
ἐμεῖς οἱ Κύπριοι, ἀρχαῖοι Ἀρκάδες,
πού φύγαμε ἀπ' τὴν πλουτοθρόφα γῆς
τῆς Ἀρκαδίας κομίζοντας χιλιάδες
τὶς Ἀπολλώνιες ἀρετές κι' αὐτῆς
τῆς γῆς τῆς ἄξιαν γίναμε ἀφεντάδες,
δεόμαστε μὲ βλέμματα ἰλαρά
πάντα τὴ χώρα τούτη νὰ κοιτάξεις
καὶ μὲ τὰ βέλη σου τὰ καρπερὰ
τὰ στάρια καὶ τ' ἀμπέλια νὰ ὠριμάξεις,
τὶς γέννες στὰ κοπάδια τὰ ἱερὰ
γεμᾶτα ὑγεία νὰ τὶς χιλιάξεις.*

* (Στίχοι Κύπρου Χρυσάνθη)

7 Τέχνες. Ένας πολιτισμός.

Χωρίς περσόνα, χωρίς
χωρίς αιδώς κερτορία
τραγύρω που έλεγαν
και αίσθημα και
τώρα εδώ.
Άλλο δεν σκεπ
που τρώει απ
διότι πράγμα
να κάρω εικά
Α όταν έπιτα
να μην κρατέ

Άλλο δεν σκεπ
ιστών ή τχον
ανταναστάσι
στο του δαίμον

Ο Πολιτισμός είναι στη φύση μας.

Στην Ελληνική Τράπεζα θαυμάζουμε και
ειμαστε κοντά σε όλες τις μορφές τέχνης.
Υποστηρίζουμε κάθε είδος πνευματικής έκφραση
και δημιουργίας του χθές και του σήμερα,
που συμβάλλει στη δική μας και στη δική σας
πολιτισμική εξέλιξη. Ελληνική Τράπεζα.
Γιατί... η εξέλιξη είναι στη φύση μας.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

εξέλιξη είναι στη φύση μας